Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 37 (228) Sîmbătă 10 SEPTEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

coșbuc

Spunem că George Coșbuc este al nostru, în mod firesc și curent, fără pretenția nici unei revelații. Căci sînt unii poeți pe care îi aparținem prin aderență, fără nici un preambul critic, moștenindu-i și apoi lăsîndu-i moștenire, în pavăza unui crez.

Multe generații și-au format și și-au limpezit crezul patriotic și cetățenesc și, totodată conceptul lor estetic, sub lumina acestor poeți a căror operă vine dinspre Mioriița pînă în zilele noastre. Și, de azi, mai departe.

Există o simplitate în viața și în opera lui Coșbuc, o simplitate nu lipsită de tragism și de o înțelepciune filozofică care constituie cheia de boltă a creației poetice, însăși. Căci Coșbuc a crezut cu sfințenie în steaua artei sale și a fost admirabilul gospodar al scrisului său. Opera sa, din păcate încă neadunată într-o ediție masivă este pe cît de solidă pe atît de abundentă : să ne gîndim numai la masiva sa muncă de traducător, și ne vom închipui numaidecît cîteva tomuri compacte care se lasă încă așteptate în forumul atîtor biblioteci publice și în intimitatea atîtor biblioteci personale. Asta vizînd clasic lucrurile.

Coșbuc soseste din tulpina aspră a poeziei ardelenești sociale și patriotice în cea mai mare a ei suprafață. A unei poezii justițiare și de revoltă, chinuite și mesianice. Fără exces de simbolism fonic ne vedem constatînd că pînă și numele atîtor poeți ardeleni este aspru și îndesat, scurt pînă la două silabe și răsucit răspicat pe consoane : Barac, Vulcan, Coșbuc, Goga, nume care parcă vin dintr-o mitologie carpatică.

Și venind vorba de mitologia românească, pe care încercase și Eminescu s-o alcătuiască, este de spus că George Coșbuc și-a propus și el această nobilă operă și a rezolvat-o cu succes. O aură de legendă plutește în creațiile sale venind dintr-un timp îndepărtat de dinaintea atestărilor istorice. „O țară care nu mai are legende — spunea un poet francez — este condamnată să moară de frig". Coșbuc a înțeles această căldură necesară a legendelor și iată-l pe Fulger venind din războaie încețoșate, purtate de seminții pletoase. Iată și „Armindenul", sărbătoare și datină izvorîtă în trecute vremi.

În evocarea istoriei românești, Coșbuc purcede de la obîrșii. Interesant este de constatat că se poate schița o istorie a României cu citate din poeziile lui Coșbuc. După Decebal, iată-l pe Gelu ; Și vîjîie slaba săgeată / Cu geamătul morții deodată / Arcașii trec repezi în cale / Și-i vuiet și chiot pe vale / Ce cînt de-ngropare lui Gelu / Și-oștirilor sale !

Ajungem la vitejii și modeștii apărători ai „Cetății Neamțului" din epoca lui Ștefan cel Mare. Apoi „Oltenii lui Tudor". O poezie este închinată actului „Unirii Principatelor". Despre războiul pentru neatîrnare să nu mai vorbim pentru că îi este închinat un florilegiu întreg de poezii. La vîrsta de o jumătate de veac, Coșbuc ia poziție cetățenească față de tragicul eveniment al răscoalelor țărănești. Și nu fără rezultat, deoarece este trecut, de către oficialitate, printre instigatorii principali, căea ce-l determină pe colegul lui de liră, ardeleanul Iosif și pe Dimitrie Anghel să arate adevărul adevărat : Nu căutați aiurea și altora pricină / Că nu e nici N. Iorga nici G. Coșbuc de vină / ci sărăcia cruntă, eterna sărăcie.

După aceste evocări istorice și după aceste pasionate aderențe la destinele poporului său, cît de adevărat și de răscolitor sună crezul poetic al lui George Coșbuc : Sînt suflet în sufletul neamului meu / Și-i cînt bucuria și-amarul / în rănile tale durutul sînt eu / Și-otrava de-odată cu tine o beu / cînd soarta-ți întinde paharul.

Alături și în concordanță cu aceasta să-i zicem istorie lirică, poetul Coșbuc desenează în opera sa o frumoasă geografie lirică a patriei. Prietenia cu Vlahuță, cu care a editat o revistă și un manual școlar, cum și prietenia cu Grigorescu, i-au infuzat desigur ideea unei Românii pitorești, pe care opera sa o dovedește : clădită de imaginea cîmpiilor și dealurilor din așezările grănicerești, poetul care, asemeni lui George Lazăr, trece sărac dar inspirat Carpații, face un portret al Văii Prahovei ce, aidoma Oltului lui Goga, este personificată : Din pămînt, din locuința / Mamei tale, ieși zîmbind / Prahova ! Și stai mirată / și te tremură dorința / să vezi lumea cu lumină ! / Inima de plîns ți-e plină ; / Ochii tăi spre soare cată / Și ai tăi ochi mai vii se-aprind.

Pribegind pe la mănăstirile Moldovei, face cunoștință cu Ceahlăul : Priveam fără de țintă-n sus / Într-o sălbatecă splendoare / Vedeam Ceahlăul la apus / Departe-n zări albastre dus / Un uriaș cu fruntea-n soare.

Valea Bistriței („Pe Bistrița, cîntînd"), Mehadia și, în fine, ideile aprinse din „Noi vrem pămînt", dovedesc această încercare de a reda tabloul măreț al patriei, îmbiind turistic la călătorie, cum constată Vladimir Streinu în fundamentalul său studiu din „Clasicii noștri" I (Editura „Casa școalelor" 1943). Criticul conchide : „Astfel încît, eșind din atmosfera densă și închisă a poeziei moderne, am respirat aer curat, ne-am bucurat de lărgirea orizontului, am trecut voioși prin toate anotimpurile, în sfîrșit, ne-am bucurat de un plenerism, pe care îl uitasem". Și iată unul dintre ungherele minunate ale acestui orizont : „Murmurul din dealuri pătrunde / Prin văi și din vale-n păduri ; / Ca-n farmec eu nu știu de unde / E plin de mișcare pămîntul, / Și cîntă și codrul și vîntul / Și-o mie de guri.

Mi se pare că „Nunta Zamfirei" conține cel mai național și mai bogat în fantezie, motiv folcloric. Populară este întreaga operă a lui Coșbuc. Dar această parte mai directă a operei sale a dus uneori, fie la dispreț aristocratic de către o critică estetizantă, fie la o interpretare sociologist vulgară, după care poetul ar fi un creator spontan, cu posibilități intelectuale modeste, cunoscător mai mult pe cale empirică a lumii și a vieții.

Adevărul este că opera lui Coșbuc cere unui cercetător o cunoaștere directă a realității satului românesc, o cunoaștere făcută cu ochi de sociolog și de etnograf. Pe această linie sînt cîteva lucruri de spus : mai întîi că satul ardelenesc cîntat de Coșbuc este mai evoluat datorită unor condiții istorice care l-au favorizat. Aceasta se știe și s-a spus. Dar în același timp și etnografic deosebit și încă sensibil de satul lui Goga, de pildă, sau de cel al lui Slavici și aceasta numai în zona transilvană.

Apoi, Coșbuc este un cîntăreț modern al satului și nu un simplu iconar al lui. Sîntem în fața unor alese stilizări și simboluri. Coșbuc e uneori un georgic și un bucolic modern, clasicizant, cu condeiul de urbe al lui Virgiliu.

George Coșbuc e un cugetător cult. Este un savant al artei sale poetice și din acest punct de vedere, asemuirea lui cu Horațiu n-are de ce stîrni vreo nedumerire. El este apoi traducătorul lui John Locke, ceea ce nu egalează cu o simplă întîmplare. Principiile pedagogice ale lui Coșbuc sînt bine cunoscute, cum și preocupările lui pedagogice. Atenția i s-a oprit, selectiv, asupra unui mare filozof. A tradus apoi din Byron de unde buna intuire a spiritului englez, pînă la finețea ironiei din „Lordul John". A tradus „Don Carlos" deci nu oricare piesă a lui Schiller. A tradus din lirica sanscrită, dar contactul cu literatura orientală nu l-a dus la capitularea în fața spiritului contemplativ și fatalist al acesteia. Ba dimpotrivă, gazelurile lui Coșbuc, cu toate că formal ni-l amintesc pe Hafis, au o cu totul altă filozofie, sănătoasă și apropiată gîndirii noastre de astăzi : O luptă-i viața ; deci te luptă / Cu dragoste de ea, cu dor. / Pe seama cui ? Ești un nemernic / cînd n-ai un țel hotărîtor / Tu ai pe ai tăi / de n-ai pe nimeni / te lupți pe seama tuturor /.

O interpretare sociologist vulgară a dus deci la uitarea acestor virtuți intelectuale și estetice din opera lui Coșbuc și a dus totodată la puținătatea supărătoare a edițiilor cuprinzătoare și a monografiilor.

Centenarul nașterii poetului va prilejui, fără îndoială, apariția de studii serioase în optica unor critici de seamă, legati organic de opera marelui nostru clasic. Dar nu această sărbătoare națională a culturii va rezolva totul. Avem mai multe monografii și ediții asupra unor scriitori mult mai puțin importanți. S-a constatat cu umor cazul Brăescu. Mai sînt și altele. E de datoria noastră comunistă să prezentăm cititorilor clasicii în justa lor erarhie de valori, cu acel spirit patriotic cu care ne-a educat Partidul, hegemonul culturii socialiste și purtătorul fidel al patrimoniului culturii naționale. Dacă Tudor Arghezi nota cu durere înmormîntarea sărăcăcioasă, ca de om uitat de lume a poetului nostru național Coșbuc, stă în datoria noastră, a scriitorilor militanți, să ridicăm statuia lui Coșbuc militantul, pe un soclu înalt, la altitudinea valorii sale.

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

G. COȘBUC — „Nunta Zamfirei"

Gravură de ION STENDL

Centenarul COȘBUC

● pag. 2
„George Coșbuc" — cronică literară

● pag. 6
Caracterul dramatic al operei lui George Coșbuc

● pag. 7
Limpezimile izvorului
Prin laboratorul poetului

am fost prin lume

Eu voievod dintr-un ciorchine de țară
Plin de gustul supușilor ca o strajă la poartă
M-am dus în vîntul cîmpiei și-am așteptat.
Plecau din țărînă și muritorii se lăsau în apă
Curînd au învățat că-i mare cinste viața
Și m-au uitat pe mine singur voievod.
Bun era izvorul în cîmp lîngă mormînt
Cine punea vorba apei sale sub sapă ?
Căpățînile goale, tigve sărate pline de rod
Și-au așezat sub bărbii ochii de aur
Scutul acolo, neputrezit ca pămîntul
Tatăl scit, bogat, domnul știe cine era
Orb la sînul orbului nostru de-acasă, — Țărîna
Femeia aștepta fără arme să-i ducă urîtul
Și să-i așeze poamele la gură cu mîna.
Apa se duce, întoarcerea nu e
Omul lasă mîna ca o cumpănă pe vecie
Vine cineva, zic eu, și mă crede
Mă umplu de muguri, tatăl meu știe
Venind prin rugi și prin iarbă, bogat
Trebuie să te tragi lîngă apă
Nu te-mpotrivi.
Am fost prin lume și m-am uitat.

DUMITRU M. ION

distinguo

anul nașterii lui calistrat hogaș (III)

Referința la acest moment, recunoaștem că nu e deplin convingătoare. Anul 1848 se deduce pe baza unei conjecturi în privința timpului scurs între lecțiile cu Budușcă și cele cu neidentificabilul Karl. Supoziția trecerii a două-trei luni de la un elev la altul a și fost contestată (C. Solomon, **art. cit**) și nu fără dreptate. O abandonăm de aceea noi înșine, înlocuind-o cu altceva. E vorba de cele două atestate ale absolvirii claselor primare, unul din 1859 și altul din 1860. Cinci ani de școală elementară urbană ne duc înapoi la 1855, ca an al școlarizării lui Calistrat. E una dintre puținele date certe ale chestiunii, după cum cert este că primul băiat al protopopului a fost dat la școală la „vîrsta reglementară". Născut în 1847, însemnează să fi fost dus la școală în vîrstă de opt ani ! Iar dacă se admite ca an de naștere 1849, ar trebui să-l vedem cu trăistuța de gît de la șase ani ! Încît, ca să fie dus „reglementar" la școală, adică în vîrstă de șapte ani, în 1855, copilul nu putea fi născut decît în 1848 cum se arată în ambele atestate.

Lăsînd deoparte amintirile scriitorului, anul acesta rezultă așadar, după cum s-a văzut, din datele biografice procurate de Hogaș însuși, în 1870, pentru umplerea statului personal de profesor, rezultă din „atestatul scolastic" rectificat, de la 7 iulie 1859, nu diferă de cel găsit în catalogul clasei a IV-a, a școalei publice din Tecuci, pe 1860, se susține cu conjecturile de mai sus pe care le îndreptățesc aceste atestate, e același an declarat și de sora geamănă Lucia și, mai cu seamă, se află în acel singur act oficial, cu Nr. 4921 din 1865, al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Este drept că, deși poate neinfluențat de vreun interes personal, nici acesta nu e chiar fără cusur : Mitropolia l-a eliberat „cu martori". Ca toate actele privind data de naștere a lui Calistrat Hogaș, tot suspect de oralitate rămîne și singurul act oficial, care se cunoaște. Pînă azi, documentul autentic lipsește. Dar din ceea ce se știe, umplînd lacunele cu cîteva presupuneri, totul bate stăruitor către 1848 *).

VLADIMIR STREINU

*) În dorința sa bine cunoscută de precizie biografică, G. Călinescu, ținînd să rectifice unele afirmații provizorii din **Ist. Lit Rom.** (1941) revine și scrie (**Contemporanul**, nr. 8 — 594, 1958) : „La Iași (**Indr. în Arh. St.**) văd că sunt hîrtii privind pe tatăl lui Hogaș și chiar actul de naștere al scriitorului...", „Calistrat s-a născut la 19 aprilie 1849, ca geamăn cu o fată Lucia, la Tecuci..." Așa dar, nu 1847, cum crezuse, ci 1849, cum „vede" în **Indr. III Arh. St.** de la Iași. Sora geamănă este Lucia Turtureanu, care însă lui Al. Epure, după cum se văzu din expunerea de mai sus a chestiunii, îi declara energic anul 1848 ! Bine ar fi fost, dacă noul act există, să i se fi dat circulația cea mai largă. S-ar fi stins astfel pentru totdeauna o discuție destul de netrebnică în sine. Că un scriitor se naște într-un anumit an, în precedentul sau imediat următorul, nu semnifică cine știe ce, decît pentru obscurantiști nedeclarați, care, interesîndu-se cu aceeași pasiune de ziua, ceasul și clipa venirii pe lume a unui scriitor, își ascund sub scrupul biografic credința în conjoncturi astrale ca factori ai destinului omenesc. De aceea, afirmația cea mai serioasă în privința anului de naștere al lui Calistrat Hogaș este a lui Mihail Sadoveanu, care dă cu înțeleaptă indiferență și aproximație, pe «1847 sau 1848» (v. **Prefața** la ediția Hogaș 1921).

SPORT

să zicem că...

Să zicem că la noi fotbalul nu mai e un spectacol ci un tel de întrecere amabilă între nişte echipe obosite, numai bune de scos la pensie. Să zicem că lipsa de interes a spectatorilor a fost şi ea încurajată de măsuri bizare de genul aceleia de a nu se permite transferările încercate de către unele cluburi şi aşa destul de şubrezite. Să zicem că în graba de a ne pregăti să arătăm peste hotare ceea ce ştim, aruncăm jucătorii surmenaţi în plin campionat, tocmai vara cînd ar fi trebuit să stea şi ei pe sub poale de codru verde şi să-i culegem pe urmă cu roaba... Să mai zicem că din respect pentru cuvîntul dat trimitem în Italia pe aşii pierderii la scor în deplasare (ne gîndim, evident la simpaticii braşoveni, consecvenţi pînă la devotament în ceea ce priveşte încasarea a şapte goluri pe puţin cînd li se pare că partida disputată aiurea nu mai prezintă nici o importanţă) şi că pe urmă vrem să le scoatem ochii... Să zicem că vindem bilete pentru cuplajul de pe 23 August şi după trei zile punem lumea pe drumuri pentru că ne-am răzgîndit, noi, sau cluburile sau cine ştie cine, din raţiuni financiare sau de alt gen şi aducem, pe cîţi îi mai aducem, pe Republicii două seri la rînd ca să vadă, ce? Să zicem că asta e organizare, să zicem că ceea ce se întîmplă înseamnă că ne doare soarta fotbalului nostru. Să zicem că cei însărcinaţi cu ducerea la bun sfîrşit a unei sarcini importante sînt oameni de bună credinţă, dar neajutoraţi. Să zicem că ne-am obişnuit cu ideea că ei sînt bătuţi în cuie pe locurile pe care stau şi că nu putem să le dăm alte misiuni.

Da, dar iată că citim declaraţii optimiste, în timp ce constatăm că la meciuri care odinioară adunau pe stadioane 80.000 de persoane, abia se mai vînd 25.000 de locuri şi nu ne îngrijorăm. Constatăm că rezervoarele echipelor abia promovează pe la Constanţa cîte un junior de 15 ani, adevărat fenomen dacă ne gîndim, şi nu încercăm o remuşcare totală. Vedem cum faimosul cuplaj interbucureştean s-a transformat în două partide oarecari, semănînd mai curînd cu nişte meciuri de catch şi nu ne mirăm. De ce?

Am trimis la Londra o ciurdă de antrenori şi ei s-au uitat pe acolo şi au avut de văzut cîte ceva. Cum au aplicat aceste învăţăminte plătite cu bani grei? Evident că nu în 5 săptămîni se poate face o mişcare radicală în fotbal, dar nici să nu se zărească măcar cîte ceva iar nu se poate. O să-mi spuneţi că a apărut un „libero" la Dinamo-Bucureşti, şi anume, tot vechiul şi bunul jucător Nunweiller III. Şi cu asta am terminat? De ce fardăm la urma urmelor realitatea şi-i spunem ciorii-papagal? În ziarul de specialitate am citit proza unui prieten de-al meu care scria entuziasmat că partida de sîmbătă seara dintre Progresul şi Rapid a început într-o viteză cosmică. Chiar aşa să fi fost? E drept că s-a pornit precipitat, dar precipitarea nu înseamnă viteză. Unde era Pîrcălab duminică seara că pe Republicii nu prea se vedea bine? Unde era profesorul înainte de a executa magistral lovitura sa de la 16 m care a adus Stelei un punct binemeritat? Unde era tînărul Pantea care la UTA mă făcea să sughiţ de entuziasm? Unde era Petescu acela de la începuturile sale cînd pe 23 August ne entuziasma. Dar Ene II?

Nu-mi plac cronicarii plîngăcioşi şi eu susţin că nu sînt aşa ceva, dar parcă-ţi vine să-ţi pui mîinile în cap. Auziţi dv., Petroşenii au devenit un fel de groapă cu lei şi încă pentru cine? Pentru o echipă ce va trebui să meargă la Liverpool să arate ce ştim. Ce se va întîmpla acolo, peste Canal, dacă aici, pe valea frumoasă a Jiului abia ne regăsim într-un final de partidă? Să fi uitat Dridea vara asta şi ceea ce ştia atît de rău? Dar Rapidul, din care a rămas numai o umbră, pe unde o fi? Rapiduleţul ăla care storcea lacrimi de bucurie suporterilor la fiecare fentă a cuplului magic? „Şi te-ai dus dulce minune şi-a murit iubirea noastră". Ce-o fi cu Dan Coe că parcă e pus în gips, ce-o fi cu Năsturescu că nu mai are sprint deloc? De ce a început Dumitriu II să lovească cu atîta sete în picioarele adversarilor?

Ce-ar fi să zicem că ar trebui făcut ceva repede.

EUGEN BARBU

volume omagiale

Cu ocazia centenarului Coşbuc, al XI-lea volum al culegerii **Limbă şi literatură**, editate de Societatea de Ştiinţe istorice şi filologice, cuprinde un masiv şi demn de interes grupaj dedicat poetului năsăudean. Grupajul se deschide cu un articol de I. D. Bălan, consacrat reevaluării poeziei lui Coşbuc din perspectiva contemporaneităţii (**George Coşbuc, un moment nou în evoluţia poeziei româneşti**). Atingînd în treacăt unele discuţii şi atitudini mai recente, minimalizatoare, autorul situează în epocă poezia lui Coşbuc şi, pe baza unei atente analize, îi fixează locul şi rolul în dezvoltarea literaturii noastre. Reluînd diferite direcţii şi aspecte ale activităţii lui Coşbuc, alte articole îmbogăţesc cunoaşterea, încă deficitară, a personalităţii sale. Despre rolul poetului în apariţia şi definirea programului unor reviste ca **Semănătorul, Albina, Viaţa** etc. scrie Sanda Odaie Veriş în articolul **Coşbuc — redactor şi îndrumător de reviste**, despre activitatea sa la Casa Şcoalelor, C. Dima — Drăgan prezintă unele documente inedite în materialul **Poetul G. Coşbuc, referendar la Casa Şcoalelor** iar Aug. Z. N. Pop publică documente inedite din etapa şcolarităţii poetului. Urmărind aspecte particulare ale creaţiei poetului, alte studii adîncesc analiza în domeniul preocupărilor şi influenţelor folclorice (I. C. Chiţimia — **Bocetul românesc în interpretarea lui George Coşbuc**, Horia Barbu Oprişan — **Influenţa dramaturgiei folclorice**) şi al stilisticii (Al. Bojin — **Procedee stilistice în poezia lui Coşbuc**, Ştefania Golopenţia — **Structura artistică a poeziei „Vara"**, Al. Toşa — **Frecvenţa tipurilor de rimă**, Gh. Manciu şi Silvia Rogobete — **Un aspect al sintaxei poetice: simetria**) Alături de aceste materiale, altele prezintă aspecte particulare dar nelipsite de interes: **Coşbuc despre Dante şi despre adversarii săi literari** de I. Pătraşcu, **Literatura indiană în poezia lui Coşbuc** de S. E. Demetrian, un material de metodică de Gh. Pop, altul privind relaţiile Coşbuc — Caragiale, de Graţian Jucan şi nişte **Note la o ediţie Coşbuc**, rămase de la regretatul profesor I. Negoescu.

Amplu şi variat, acest grupaj de studii şi articole aduce în ansamblul său o contribuţie preţioasă la cunoaşterea operei şi personalităţii lui Coşbuc şi constituie o iniţiativă meritorie a membrilor Societăţii de ştiinţe istorice şi filologice.

I. VALENTIN

cărţi ● cărţi ● cărţi

însemnare la o ediţie populară

Ce a devenit, mai bine zis, ce este, ce reprezintă autorul „Morţii lui Fulger" azi, la un centenar de la naştere, în peisajul pluriform al culturii şi literaturii noastre? Cititorul deschide o carte, o ediţie populară, („a II-a, revăzută şi mult adăugită" — adevăr adevărat!) binevenită în rafturile atîtor alte ediţii coşbuciene apărute în ultimele două decenii, şi găseşte, lîngă strofe memorate, frînturi care alunecă ineluctabil şi periodic în zonele uitării. Le regăseşte însă fiorul şi le spune din inimă:

„Priveam fără de ţintă-n sus — / Într-o sălbatecă splendoare / Vedeam Cenhlăul la apus, / Departe-n zări albastre dus, / Un uriaş cu fruntea-n soare / De pază ţării noastre pus".

Şi oare nu cititorului de azi, cititorului român, dintotdeauna, îi vorbesc cu inimă bărbătească aceste versuri?:

„Sus ridică fruntea, vrednice popor! / Cîţi vorbim o limbă şi purtăm un nume, / Toţi s-avem o ţintă şi un singur dor, / Mîndru să se-nalţe peste toate-n lume, / Steagul tricolor!" Poate că riscăm o metaforă critică dacă vom spune că versurile, citate din poezii structural diferite, acoperă, împreună, toată vîna, toată aria tematică a poeziei lui Coşbuc, din care se nasc, auxiliare, poezia de dragoste iar în imediatitatea celorlalte stihuri, epopeea naţional-mitologică, poezia patriotică, de energie eroică. Poate că nici prefaţatorul recentei ediţii (populară prin intenţia de înimă care a născut-o dar intelectuală în totul şi corespunzătoare actelor contemporane de cultură şi culturalizare), Mircea Tomuş, nu este de acord cu noi. Dar nici nu este departe de o concluzie similară mai ales atunci cînd desprinde bipolaritatea poeziei coşbuciene doar din ethosul folcloric, şi e bine că un pasionat al liricii lui Coşbuc şi, ardelean pe deasupra, a semnat această prefaţă „centenar" încercînd să sintetizeze opera, omul şi timpul într-un triptic exegetic solid. E mai mult decît bine, apoi că a ştiut să treacă pragul dragostei oarbe care obligă deseori exegeţii să atribuie mărimi şi categorii primordiale, de fiecare dată aceleaşi, unui nou autor de care se ocupă. Cu atît mai mult cu cît Coşbuc oferă un teren formidabil propice pentru asemenea alunecări pasionale. Subliniind „modul bipolar" *(Nunta Zamfirei* şi *Moartea lui Fulger)* al poeziei coşbuciene, care, după părerea noastră, aşa cum am mai spus, nu este reductibil la folclor, Mircea Tomuş nu uită estetica inedită a versurilor poetului năsăudean, masivele lui aporturi la dezvolta ea prozodiei, limbii poetice româneşti. Dar deşi nu a uitat aceste clasice, enorme contribuţii ale poetului ardelean, Tomuş a reuşit prea puţin să bănuiască un sens de viaţă, de încorporare în prezent a unor observaţii mai vechi ale lui G. Călinescu şi Vl. Streinu despre tehnica lui Coşbuc. Timorat parcă să reformuleze mai clar aceste judecăţi, Tomuş se opreşte doar la citate tăind firul unei concluzii importante şi surpînd astfel o punte estetică peste epoci: certificatul de viaţă prezentă şi viitoare a poeziei lui Coşbuc durat din elemente de o surprinzătoare contemporaneitate. Aserţiunea lui Călinescu despre originalitatea lui Coşbuc „inefabilă", provenită din „simplitatea mijloacelor şi a totalei obiectivităţi" şi cea a lui Streinu, în virtutea căreia poetul a „pregătit poate la noi acceptarea versului liber", construiesc dintr-odată sub ochii noştri, în afară de clasicul Coşbuc, premergătorul unor axe centrale ale modernităţii literare de azi, în sensul nobil al cuvîntului, uitat uneori: de tradiţie dinamică, neîntrerupt însuşită şi îmbogăţită progresiv, constructivist. Un premergător de genialitate, asemenea poporului din care a ţîşnit, un mare poet de entuziasm funciar, al cărui cînt — pentru a parafraza pe Ibrăileanu — este triumful soarelui în poezia românească

CONSTANTIN CRIŞAN

Reclama — sufletul comerţului

O veste bună pentru proaspeţii însurăţei. Pe bulevardul Magheru, şi anume în localul librăriei „Mihail Sadoveanu" (librăria nr. 17) cineva a deschis de marţi 6 septembrie un *magazin de mirese*, cum ne asigură vitrina respectabilului lăcaş ce adăposteşte opere venerabile în rafturile sale. Un joben, o pereche de mănuşi albe şi un văl de mireasă, acoperind discret un volum îndoliat invită trecătorii şi mai ales trecătoarele să treacă pe la raionul nunţi-botezuri al sus-zisei librării. Ideea nu e rea, ne gîndeam noi cînd am trecut prin dreptul locului cu pricina. Oameni practici nu glumă! Lîngă unitatea desfacerii cărţii se află cinematograful „Republica". Curînd se deschid cursurile universităţii, studenţii şi nu numai studenţii mai intră la un film, întuneric, întuneric, mai văd cîte ceva pe pînză, mai au cîte o prietenă alături, le mai vine o idee, ia să se însoare ei, biserica Albă e aproape. Sfatul Popular la trei paşi, *magazinul de mirese*, vorba Mioarei Cremene, nu a noastră, fiindcă pe româneşte se spune *„Magazin de îmbrăcat mirese"*, le stă la îndemînă. Intri înăuntru şi între tîrguirea *Esteticii* lui Hegel şi achiziţionarea *Operelor complete* ale lui Shakespeare, dacă vrei dumneata poţi să-ţi iei şi un joben şi un văl de mireasă!

Iată la ce cugetam cu o uşoară veselie, văzînd reclama ultimei cărţi a poetei, marţi, 6 septembrie, cînd mii de trecători se opreau o clipă în faţa panoramei amintite. Ideea de a semnala conţinutul unei cărţi cu ajutorul obiectelor de întrebuinţare imediată sau de ocazie poate fi sporită la infinit. Pe cînd o traducere din Sagan anunţată cu desous-uri feminine de cea mai bună calitate, pe cînd reclama cărţii lui Iorga *(Viaţa lui Ştefan cel Mare)* ilustrată cu o sarjă de plăteşi între *Aro* şi *Scala*? De ce să nu amintim cititorului apariţia cărţii *Mortul din trăsura goală*, cu un cadavru proaspăt şi bine fezandat achiziţionat de la Morgă? Mai greu ne-ar veni în cazul *Ciumei* lui Camus, pentru că ar trebui să ardem cîrpe ziua nămiaza mare în librărie sau să invităm pe vizitatori să se vaccineze: iată o idee pentru Sanepid! Vindem şi cartea lui Camus şi facem şi planul la injecţiile antivariolice... *Faustul* lui Goethe l-am putea desface cu ajutorul unor dăncuşori şi mai ales a unor drăcuşoare de la barul Ambasador. Închipuiţi-vă cum ar trebui făcută o vitrină la *Pădurea spînzuraţilor* şi o să vi se facă pielea ca la găini!

În concluzie, pe cînd un crucişător în vitrina librăriei *Sadoveanu?* Nu de altceva, dar să moară duşmanii şi să ne vindem cărţile, că tot nu le cere nimenea!

P. S. — Vis-à-vis de *Magazinul de mirese*, librăria a organizat o reclamă mai modestă (ca să-şi aducă aminte studenţii de lectorii lor) la cartea prefaţată de G. Ivaşcu: *„Reflector peste timp"*, apărută, ce-i drept, în urmă cu un an şi jumătate. Curat peste timp...

Da' cu mortu ce-ai avut?

În ultimul număr al revistei **Contemporanul** se publică un interviu cu **dramaturgul** Adrian Maniu, „realizat" de către Adrian Rădulescu. Dacă lăsăm la o parte faptul că eminentul poet e cunoscut mult ca atare şi nu în special ca ilustrator al scenei — totul pare a fi în regulă. Deci Adrian Maniu vorbeşte pe scurt despre motivele care l-au hotărît să dramatizeze romanul lui Filimon: **Ciocoii vechi şi noi** aducîndu-ne la cunoştinţă că, după 30—40 de ani, acestei producţii i s-a adăugat încă un act. Buun! Pînă aici n-avem motive de supărare. Ceea ce însă pare a ignora cu totul interlocutorul poetului e faptul că dramatizarea pomenită mai sus are ca autor şi pe Ion Pillat. Adrian Maniu răspunde cu onestitate la o întrebare: **„Noi** am avut norocul odinioară... etc" dar şi redacţia şi cel ce reproduce convorbirea, din motive necunoscute crede că de fapt e vorba de... pluralul majestăţii!

Drept care facem cuvenita rectificare.

Noua pleiadă la ea acasă

Amfiteatru, *binecunoscuta revistă a studenţilor scrisă de absolvenţi, asistenţi, lectori, conferenţiari, profesori plini şi uneori chiar de către studenţii înşişi, este — hotărît lucru — pusă pe fapte mari. După ce întreaga presă literară îşi*

accente
accente
accente
accente
accente
accente
accente
accente
accente

formulase, după dezbateri pasionante, punctul de vedere asupra netemeiniciei şi non-valorii estetice a conceptului de „generaţie" în contextul literaturii noastre contemporane, iată că Gelu Ionescu, unul dintre foştii studenţi, actualmente semnatar „ex-catedra" al revistei, reia o prea — administrativă îndeletnicire de parcelare a vîrstelor literaturii. „Generaţia literară a deceniului 7" este... (aşteptăm cu sufletul la gură hotărîrea lui Gelu Ionescu; oare îşi află locul în ea Al. Philippide, E. Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Şt. Aug. Doinaş, Tiberiu Utan, Ion Brad şi alţii?) ... cuprinsă între 20 şi 35 de ani. Adio, deci, dragi poeţi refuzaţi de deceniu, Gelu Ionescu v-a închis porţile, pentru ca în spatele lor să zburde poeţii din colegiul redacţional al Amfiteatrului *(care au avut pînă acum prioritate în rubrica „pleiadei"), ca şi colaboratorii cei mai fideli ai revistei, „cu aerul gurii vorbind româneşte".*

Eminescu a fost pesimist, Blaga mistic, Bacovia sumbru, Barbu ermetic, Pillat idilic; numai poeţii noii „pleiade" nu pot fi amendaţi în nici un fel. Ei sînt Talentul (cu majusculă) „garanţia impunerii artei româneşti în lume", „paginile lor degajă întotdeauna (remarcaţi perenitatea trăsăturilor — n.n.) un militantism, o combativitate sigură în idei"; „tinerii scriitori sînt gravi, concişi, de cele mai multe ori conştienţi de cerinţele artei moderne". „Precocea maturitate stilistică", lipsa „prejudecăţilor literare", „aptitudinea permanentă pentru contemporaneitate", „strictul auto-control artistic" ...Dar, dumnezeule, totul este de o monstruoasă perfecţiune; atunci de ce în torentele de poezie ale pleiadei (extinse de un Gelu Ionescu generos mult peste cifra 7 de care ea este istoricește legată), pescuim uneori şi peşti morţi, crengi putrede sau alteori ne alegem cu năvoadele goale? Oare singura fisură a „generaţiei" de scriitori să fie absenţa preocupărilor pentru dramaturgie care îl alarmează pe acest nou păstor al literaturii româneşti?

Avocat improvizat al vîrstelor 20—35, Gelu Ionescu încearcă să arunce cu prafuri strălucitoare de cuvinte, deplasînd discuţia de pe planul zonelor talentului pe acela al etajelor de timp. Nu vom avea deci poeţi buni de toate vîrstele (inclusiv de vîrsta „pleiadei") şi poeţi slabi de toate vîrstele (inclusiv de vîrsta „pleiadei") ci vom avea „generaţia pleiadei", berbecele de asalt al poeziei actuale şi figurile (uneori respectabile) din jur, dar căzute din dialectica înonoitoare a vremii contemporane, după opinia preopinentului nostru.

Periculoasă teoretizare; inexplicabilă complicitatea revistei la aceste idei eronate (complicitate ce merge pînă acolo încît în vigneta care semnalează rubrica semnată de Gelu Ionescu, citim „noua pleiadă a Amfiteatrului".)

Prea multă zarvă, prea multă publicitate; o „Pleiadă" veritabilă se susţine singură, nu îşi caută un Gelu Ionescu care s-o întoarcă pe toate părţile, ca un dispecer expert, ascunzîndu-i hibele şi lăudînd-o cu gura pînă la urechi.

I. MUREŞAN

★

Erată

1. — Din vina corecturii, în poemul **„Mihai Viteazul"** de N. Crevedia, publicat în numărul trecut al revistei noastre, s-au strecurat mai multe inadvertenţe. În col. I, vers 4, se va citi **vieţă**; vers. 18, **somn**; vers 27, **Niculae**; col. II, vers 3, **tătarii**; vers 21, **vreame**; vers 40, **vrednice**; vers 61, **Bathorey**; col. III, vers 15, **fără-de-leage**; col IV, vers 11, **Peste toată zarea românească**; vers 12, **Ager, ochiul lui — ca pajura!**; vers. 18, **s-alătură**; col. V, vers. 4, **prieteni**; vers 19, **Ţară**; vers 21, **se sparge**; vers 22, **pînă şi**; vers 24, **ceealaltă**; vers 39, **săvîrşit**; vers 46, **adîncă**; vers 48, **Dumnezău**; vers 58. **Copacul**; vers 67. **Turla**; vers 69, **Şi pribegi**; vers 70, **Neculai**; vers 72, **Coziea**.

2. — De asemenea, la pagina a 7-a, urmarea articolului **Coşbuc** de Liviu Călin va începe astfel: **în poezia lui George Coşbuc, imagine atît de autentică a structurii noastre sufleteşti. Din această con-**

poşta redacţiei

D. CONSTANTIN. — Notaţii agreabile, nu lipsite de graţie pe alocuri, însemnări de vacanţă ale unui tînăr cultivat, a cărui preocupare pentru poezie pare a fi mai degrabă rezultatul unui capriciu trecător decît al unei veritabile vocaţii.

V. S. BĂLAN. — Nu poate fi vorba de publicare în stadiul actual cînd, atît poeziile, cît şi scrisoarea însoţitoare dezvăluie grave goluri în cultura generală. Pînă şi continuarea corespondenţei — cel puţin pentru o bucată de vreme — o consider de prisos. Aveţi nevoie nu atît de consultaţii literare, cît de îndrumărlie gramaticale şi stilistice de bază, pe care le dau manualele şcolare. Această rubrică are obiective mai restrînse; în nici un caz, ea nu poate suplini o formă organizată de învăţămînt, cu sau fără frecvenţă.

CAŞU ELENA. — Reveniţi, după exerciţiu şi studiu îndelung; în faza actuală nu vă putem fi de folos.

GH. LUPU-Ticleni. — Mai puteţi trimite, temperînd însă tonul, mult prea aprins şi lipsit de măsură.

D. PL. — Încă nu-mi dau bine seama ce vă aparţine de fapt şi ce e numai ecou al unor lecturi în aceste „încercări literare", dintre care relev mai ales pe cele intitulate **Aripi, Loc de aşteptare** şi **Ideea furată**. Nu am intenţia să vă pun la îndoială originalitatea, dar nici nu mă pot opri să nu observ că tonul degajat, lipsit de solemnitate, cu care se spun în treacăt, ca printre altele, lucruri ce se vor dramatice, grave, fundamentale şi pline de consecinţe pentru destinul omenesc, aerul acela prefăcut, vrînd a da de înţeles că subiectul vorbeşte numai ca să se afle în treabă şi că habar n-are de înţelepciunile care-i scapă, complicitatea cu cititorul, realizată prin fine şi aproape imperceptibile clipiri din ochi, — toate procedeele de mare efect, au devenit (mai ales după experienţa poetică izbutită a lui Sorescu) bunuri de circulaţie comună în versurile multora dintre poeţii foarte tineri. Mai trimiteţi; e de aşteptat ca nota personală a versurilor dv., să se dezvăluie mai puternic cu timpul.

R. GIURCĂ. — „Sînt un frecvent cititor al săptămînalului LUCEAFĂRUL. Ştiu că numai atît nu-i de ajuns (pentru a putea fi publicat, n. n.), mai trebuie să ai în plus relaţii pe cari, din păcate, eu nu le am".

Nu disperaţi: relaţiile se pot cîştiga cu timpul. E bine, oricum, că vă îngrijorează lipsa lor, şi nu cea a talentului, căci în direcţia aceasta într-adevăr nu se mai poate face nimic.

PAIZS TIBERIU. — Pentru moment cel puţin, cînd mai întîmpinaţi încă dificultăţi în mînuirea versului românesc, ar fi consult să apelaţi la serviciile unui bun traducător de poezie.

MARIUS ANDONI, PETRE FUNDESCU. — Transcrieţi lizibil şi (eventual) retrimiteţi.

I. S.-Buc. — Superficiale şi retorice toate textele trimise timp de opt-zece luni, nu mult peste nivelul aşa ziselor programe de brigadă. Lipsite de originalitate, ele prezintă o colecţie aproape completă a clişeelor de circulaţie curentă. Observaţia se referă — bineînţeles — şi la ultimul ciclu, „Pe Argeş în sus". Nu mai trimiteţi cel puţin deocamdată.

IOANICHIE OLTEANU

cronica literară

dumitru micu: „george coşbuc"

Astăzi o monografie despre Coşbuc scrisă conform uzanţelor cronologice mi se pare o enormitate. La cele existente pînă acum — mai mult schiţe, evident — o astfel de lucrare n-ar face altceva decît să continue a şapirografia truisme, să continue a ni-l simplifica pe marele poet. Comentariile de acest tip, — şi bibliografia sa înregistrează destule — i-au uzat portretul pînă la incolor. Exegeza coşbuciană se află, cred, într-un unghi neutru, într-un unghi aproape inert. S-a scris fără perspectivă interioară asupra personalităţii lui Coşbuc, fără ingeniozitate analitică, s-a intrat de pildă în opera poetului pe calea cea mai accesibilă — calea tematicii rurale, calea anecdoticului, a unei aşa numite intenţii de epos naţional; desigur programul a fost afirmat impetuos în juneţe, dar ulterior maturitatea lucidă a poetului nu s-a grăbit a-l concretiza într-o construcţie sistematică şi durabilă. Majoritatea punctelor de vedere emise asupra operei sale — începînd cu ale lui Dobrogeanu-Gherea, exagerat ruraliste, aşa cum alţii pe aceeaşi linie au procedat şi cu Creangă — atribuind operei şi omului dimensiuni unilaterale, sînt astăzi anodine, chiar ex-coşbuciene sau privind din exterior edificiul liric: pe lîngă aceasta, ele nasc impresia că, despre Coşbuc, dacă încă nu s-a spus tot, dacă portretul acumulat nu este încă exact, atunci **altfel** decît aşa nu se mai poate scrie.

Şi totuşi, poetul care după îndelungi ani de studiu şi-a găsit afinitatea electivă în Dante, poezia antichităţii şi poezia orientului, iar în tinereţe era îmbătat de folclor, are dreptul la o altă imagine despre el, putînd fi abordat şi altfel decît a fost pînă azi. Poetul — atît de preţuit de Caragiale, şi se ştie ce însemna aceasta — are dreptul la o monografie conformă cu opera sa, cu chipul său, cel de dinapoia aparenţelor obiective. Căci dacă unele detalii ale creaţiei sale nu pot fi salvate de la neaderenţa cu gustul poetic contemporan, atunci tot acestea pot explica, pot trimite la reversul lor interior aflat în cadrul fizionomiei folclorice a spiritului coşbucian. Poate un punct de vedere psihologic, în sensul psihologiei etnografice şi paremiologice ar fi metoda cea mai adecvată, la ora actuală, pentru a sustrage pe Coşbuc de la înecul în comentariile obiective, de a salva pe poetul lirismului obiectiv, de la accentuarea şi mai impersonală decît o permit versurile, a subiectivităţii sale originare. Coşbuc se pare că nu a avut parte de un punct de vedere structuralist, unul care evident să contrarieze părerile unanime, dar care să privească opera şi viaţa sa dintr-o percepere mai intimă, dintr-un alt unghi decît cel descriptiv. Căci numai printr-o atare revoluţie personalistă mai putem descătuşa freamătul existenţial din versurile sale, îl mai putem salva din corsetul unei istoriografii unilaterale. Necesitatea unui astfel de reviriment istoriografic în ceea ce priveşte pe Coşbuc a fost sugerată şi de G. Călinescu. Marele savant presimţise intrarea exegezei coşbuciene într-un punct mort, presimţise insuficienta adecvare critică la specificitatea poetului: **„Criticul trebuie să pornească de la compunerile cele mai evident ocazionale şi prin eliminare să ajungă la grupul de poezii pure. Consimţirea de altfel în privinţa acestei părţi este de mult înfăptuită, lipseşte doar formularea nouă, înnobilatoare, care să renunţe la truismele criticii vechi".** Aşadar e nevoie nu atît de o schimbare esenţială a judecăţilor de valoare, cît de o schimbare a metodelor de interpretare — în cazul nostru — monografică; că noua metodologie va aduce probabil şi noi judecăţi de valoare, se subînţelege. De aceea, cum spuneam, eseul, subiectivitatea acestuia, este poate cea mai indicată cale de reînnobilare şi reîmprospătare a personalităţii lui Coşbuc. Nu monografia standard, adică reducerea unei personalităţi la canoane livreşti, inexpresive şi în ultimă instanţă prolixe este metoda cea mai indicată. Refuzînd toate aceste uzate unghiuri de interpretare a lui Coşbuc, Vladimir Streinu într-un excelent studiu din volumul **Clasicii noştri** a deschis o nouă pistă în exegeza coşbuciană; poate a şi epuizat-o. Desigur ea nu este unica modalitate de înaintare în opera poetului, în definirea particularităţii sale. Este însă una esenţială şi, oricum, misterul surselor de energie conţinute de versul coşbucian a fost, într-o amplă măsură, elucidat.

Trecem peste prefeţele şi diversele contribuţii ce i-au urmat — unele voluminos eronate — şi să ne oprim asupra micromonografiei de faţă, care de altfel ne-a şi procurat constatările de mai sus. Ea are avantajul că apare în pre-zilele centenarului. Fost studiu introductiv la o trecută culegere de versuri din opera poetului, noul studiu al lui D. Micu se distinge prin încercarea autorului de a refiltra prin gustul poetic personal întreaga producţie lirică a bardului de la Hordou. Este un gest analitic obişnuit, inerent oricărei alte investigaţii. Un punct de vedere fundamental nou însă, nu aduce. Nu pentru că D. Micu nu ar putea, ci pentru că autorul nu încearcă să descifreze personalitatea poetului altfel decît s-a făcut pînă acum. Aşa că după cuvenitele reluări ale datelor biografice însoţite de comentarii concentrate şi uneori de culoare, criticul trece la analiza creaţiei lui Coşbuc în conformitate cu cronologia ei editorială sau cu aceea a domiciliului. Dar pînă aici, D. Micu nu uită să sublinieze diferitele preocupări estetice ale poetului, cum ar fi interesul primordial pentru folclor, pentru tehnica poetică ori pentru frumusetea feminină. La autorul monografiei, această din urmă preocupare a tînărului Coşbuc pare să fie un detaliu important în alcătuirea de ansamblu a portretului său spiritual. Dind crezare unei nu prea exacte puteri de observaţie şi selecţie, criticul scrie: **„O putere de atracţie sporită exercitau asupra sa tinerele ţărănci, îndeosebi slujnicuţele rumene. Bogdan-Duică îşi aminteşte că, odată, poetul, arătîndu-i trei slujnice care veneau de la puţ cu doniţele pline, a exclamat, cu ardelenească sfătoşenie: „Iată idila mea! Dragi mi-s mă".** Evident, nu cu atari consideraţii şi procedee analitice, fals pitoreşti, poate fi realizat portretul plauzibil al celui care a scris incendiarul **„Noi vrem pămînt".** Dimpotrivă, aici poate găsim un exemplu pe direcţia acelei modalităţi facile de a construi monografia, fie şi succintă, a unei personalităţi. Modalitate, din păcate, ce se arată exterioară şi lipsită de posibilităţi introspective. Dar nu ţin cu tot dinadinsul să găsesc slăbiciuni microstudiului semnat de D. Micu, de altfel atît de util programelor de învăţămînt. Doresc chiar ca aceste pasaje privind viaţa poetului să le consider accidente. Nu-mi permite însă cartea. Căci pe lîngă numeroase pagini cuprinzînd idei atrăgătoare, disocieri rafinate, lucrarea este viciată de acea ţinută analitică uzată, de care Coşbuc se pare că are prea mult parte. Înseşi versurile poetului sînt supuse aceluiaşi tratament; am spus: nu totdeauna, — dar ce folos dacă asemenea comentarii critice îţi lasă impresia unui minim efort de reînviorare estetică a operei lui Coşbuc, de lepădare a inerţiei descriptive! Cutare poezie **„ne încîntă prin capacitatea lui de a ne deştepta nostalgii adormite în cine ştie ce crîmpei de amintire ascunsă în straturi subconştiente"**; într-o alta — **„Iarna pe uliţă" — „putem vedea o făptură a altui tărîm înconjurată de o ceată de drăcuşori"** sau **„Iarna pe uliţă" e o poezie scrisă pentru cei în stare să-şi reţrăiască la orice vîrstă copilăria şi, mai ales, să se contemple pe ei înşişi sub înfăţişarea unor prichindei care se dau cu sania sau rîd fericiţi în faţa unui om de omăt"**; marginalii desigur sugestive pentru arta criticului, însă, cum spune el însuşi într-un loc, bune de analizat, de prezentat „în clasă". Deşi autorul se fereşte de didacticism, expresiile, limbajul analitic este profesoral. Situaţie ce se datoreşte, cred, în special efortului făcut de istoriograf în a cenzura poeziile friabile ale poetului, deci perspectivei de catalog cu care priveşte nu atît lirica, cît personalitatea sa. Dar, paradoxal, adevăratul Coşbuc nu se află în versuri, ci în universul intelectual din spatele lor, în bogăţia lumii sale interioare, în poziţia pe care o avea faţă de cea exterioară, faţă de cultura românească şi universală. Coşbuc reprezintă un caz rar în literatura noastră, cînd un umanist autodidact este într-o bună măsură voalat de poet, de versificaţia sa abundentă, dar care nu-l poate ilustra sub toate aspectele sale. De aceea, abia laboratorul poetului începe să-i divulge adevăratele dimensiuni păstrate cu atîta modestie. În general însă D. Micu reuşeşte datorită ordinei în care îşi desfăşoară comentarea (nu interpretarea) lui Coşbuc să ne releve şi calităţile personajului istoric. Vom subscrie astfel la încercarea criticului de a-l vedea pe Coşbuc ca o prelungire intelectuală a folclorului, dar nu vom înţelege de ce criticul nu-i analizează versul în consecinţă, adică din punctul de vedere al stilului poporan, mai precis din punct de vedere al locuţiunilor populare utilizate de poet în alcătuirea versurilor. Căci trebuie spus: există în poeziile lui Coşbuc o subtilă umbră de ironie, de umor, datorate acestor locuţiuni orale — care învăluie multe din baladele sale. Ironie subsecventă: ea apare initial la suprafaţă în rubricile de picanterie folclorică semnate în **Tribuna** şi alte publicaţii, retrăgîndu-se apoi în caietele sale de lucru, după cum rezultă şi în articolul din pagina 7 a revistei noastre. Poetul avea un mod subţil burlesc de a vedea lumea satului — avea desigur şi unul tragic — mod însă de care trebuie să ţinem seama căci în chip cert îi atenuează din acuza de idilism. Coşbuc mi se pare că rămîne un poet comportamentist care a ţînţit mereu după calitatea de ironist. Pentru cercetarea lui detaliată cred că e nevoie de o joncţiune între cunoştinţe folclorice, etnografice, etc.

Vom mai subscrie de asemenea şi la afirmaţia lui D. Micu că **„dimensiunile poeziei româneşti au sporit prin Coşbuc Fără el şi Creangă (cu care nu suportă, evident, comparaţie valoric), ne-ar fi mai greu să ne cunoastem pe noi însine, ca popor. Căci autorul Baladelor şi idilelor a dezvăluit zone ale vieţii poporului, ale sufletului naţional. Prin aceasta este el original în conţinut"**; dar vom crede în continuare că în ceea ce priveşte personalitatea lui Cosbuc monografia posibilă se lasă încă aşteptată. Imaginea poetului continuă să aparţină cîtorva clisee Privit din alte puncte de vedere decît cele cunoscute, privit dacă se poate spune aşa dinspre Dante spre balade, şi dintr-altul profund folcloric, reconstituirea spiritualităţii interioare a poetului s-ar putea să ne ofere surprize. Este de altfel datoria istoriei literare de a-şi reversifica perpetuu demonstraţiile privind viabilitatea unui clasic.

M. N. RUSU

grigore arbore

asediata cetate

Bat clopotele a primejdie din patru orizonturi,
Convoaie vin și pleacă și nimeni nu deschide.
Sub ziduri focuri pașnice și turme se rotesc
Și cresc livezi în jurul-mi cu ramurile vide.

Ce dureros este să simți cum timpul te-nconjoară —
Străbuni, răscoale, pînde în tine ar intra
Și devastat refugiul s-ar prăbuși asemeni
Statuii cînd informă ia viață marmora.

Veghem șovăitori și copleșiți arar
Din cînd în cînd ultăm zăvoarele netrase :
Invazii, rătăciri, femei și alte amintiri
Focuri ne-aprind sub căprioriii de la casă.

Ne bucură această părelnică-ntîlnire,
Triști îi lăsăm să plece prin poarta cealălaltă —
Plîngem în noi și-apoi nu mai dorim
Să ne mai strîngem într-un suflet laolaltă.

Aici sub coasta șaptea stau oprite
Zăpezi, străbuni, răscoale, vînt, învălmășeală,
Lungi caravane albe ce-odată dispărute
Ies pietre dulci și ziduri și turnuri la iveală.

pămîntul nostru

Privește tu spre marea de dincolo,
spre împietrita ei melancolie, Ana.
Nici-o corabie nu a venit de mult —
ce se întîmplă deci, ce legi domnesc
în acea parte-a lumii ?

Aud adeseori, prin ceață înotînd o luntre
și cineva chemîndu-ne — înalț atunci
în brațe pruncul tău
și stele cad înduioșate
iluminînd c-un fulger panta mării,
iar cel ce-a fost află de-odată drumul
și poate de aceea nu mai vine.

Azi noapte am zărit un vultur alb zbătîndu-se
cu aripa străpunsă de vîntrea carului
pe cînd zorea cu vești — stau două stînci
în veche-ntunecată peste locul
unde din coama lui pleșuve alge cresc.

Nimic n-ajunge deci aici — fără putință
de-a fi atins este pămîntul nostru ;
cinci insule s-au scufundat în soare rătăcite,
o beznă stearpă s-a lăsat și mute
cîteva zile-n golfuri au pîndit
cu ochi sfredelitori furtunile.

Ridic din nou în brațe pruncul tău strigînd :
„acesta-i fiul meu", iar vîntul se despică
în două pale largi și-o mare străvezime
se lasă între ele pînă-n depărtare.
„Acesta-i fiul meu", repet și luntrea nevăzută
se reîntoarce din zădărnicie
împinsă de o boare cîntătoare,
o insulă descinde din solarul astru
trasă de-un vultur alb și se izbește-n maluri.
„Acesta-i fiul meu", repet și deodată
țărmii se strîng, luminile se-nnoadă
rotund și dincolo de soare
nimic nu se mai vede. Acum
de ce nu mai privești spre marea de dincolo,
spre împietrita ei melancolie, Ana ?
Nici-o corabie nu a venit de mult —
ce se întîmplă deci, ce legi domnesc
în acea parte-a lumii ?

aripi de sunet

In rîuri vînturile nu se puteau privi,
prin subteran nu au putut să treacă,
cu munții s-au luptat mult îndelungă vreme
nereușind granitul să străbată.
Pereți opaci în calea lor a ridicat
pămîntul — legi de piatră și hangerul
prăvălitor al crestelor. Aripi
de sunet și-au dorit,

iscoditor cu chip trecînd dealatul culmilor
spre-acolo unde-adie lin necunoscutul.
Și-atunci au luat înfățișarea unui zbor.

Mărgăritare sure, peneturi linse-n aur
crescură-n trupul păsării,
văzduh cu argint în ea se-amestecară,
pădurile o înghițiră ca pe un foc, și-n fața ei
bazaltul purpuriu se mistui precum
un soare vijîind într-un amurg de vară.

Iar cei ce în străfunduri mari pătrund
aud arar un zvon tulburător. Se nălucesc
largi filfîiri de aur, glasul

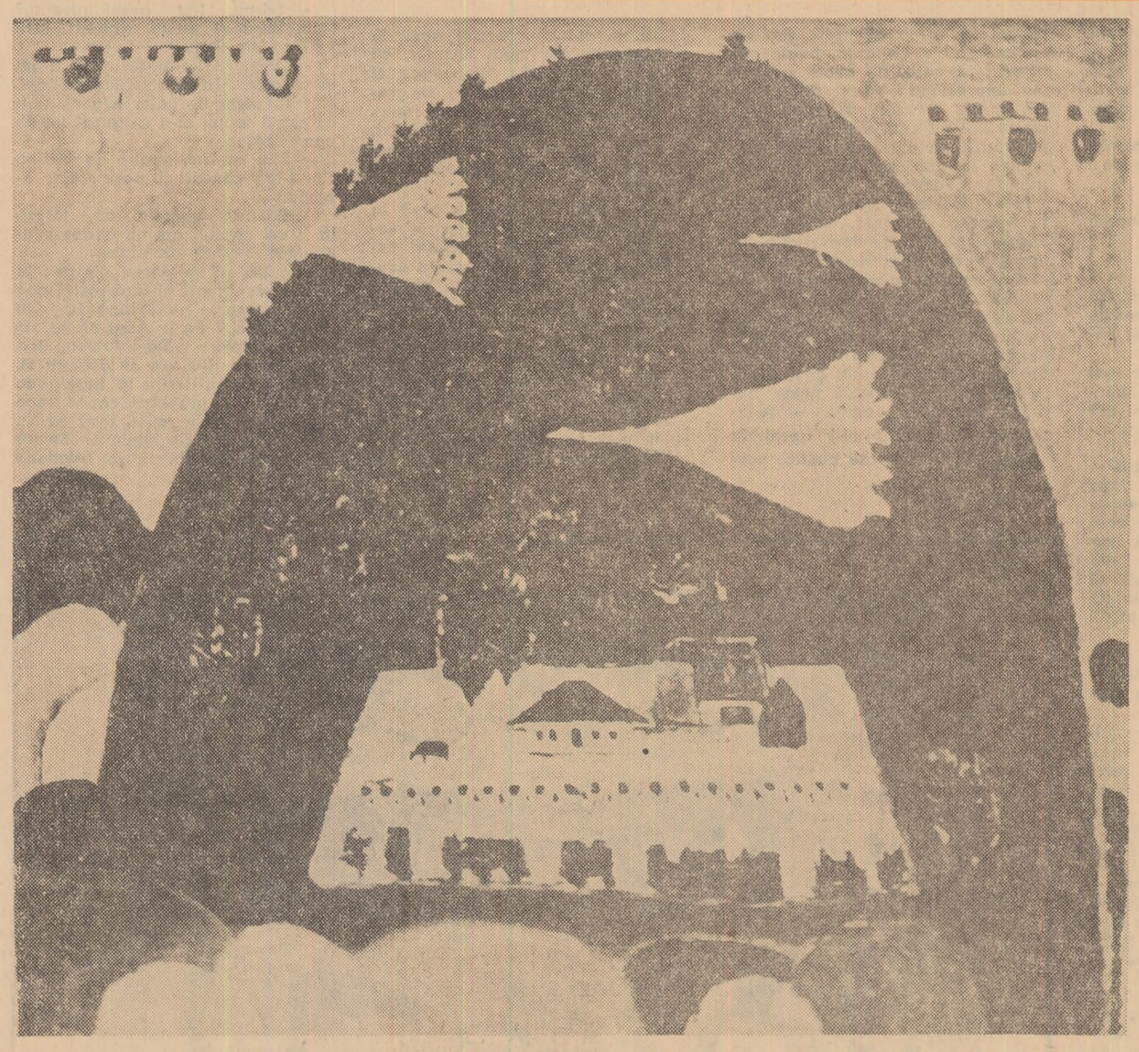

OCTAVIAN VIȘAN „Casa pădurarului"

de diamant al păsării se-aude
trecînd metalic pe sub clinuri.
Ei arbori împietriți îi rup, străbat vulcani,
îi luminează trilul ei de aur care-și sapă
necontenitul drum spre partea cealălaltă-a pietrei.
Din cînd în cînd, vedenia depărtată
te strigă murmurat. Urci fluvii subterane, traversezi
fierberi sticloase de magmă -nfometată,
în bănuita-i urmă te afunzi.
Te duci mereu în piatră spre adînc pe-un drum
prin care pasărea a fost
sau poate n-a fost niciodată.

pîrîul

In sine însuși s-a închis pîrîul
de ani întregi sub vatra satului trecînd.
Primejdios este să umbli iarna
pe-acoperișul său portocaliu și înghețat,
primejdios e să asculți
în coasta bolovanilor sloiul troznind.
De tine însuți poți să te desparți ușor
sub bubuitul Ursei, tot călătorind
prin o a doua noapte ca și Charon
pe țărmul drept al apei sale.
Primejdios este atunci să treci pe-aici,
nici clopote, nici vînt. nici turle,
case, străzi și oameni nu arată
drumul. Și s-ar putea să crezi

că ești în vis și ai dori să
pipăi singur capul de sud al înserării
ascuns de o perdea înșelătoare
sub care apa stă sau pleacă
vîscoasă și doar tu mai ești spintecătorul
tîrziu al negurării sale.
Gheața e însă deasă și neprimitoare
lărgindu-se mereu pînă la buza rîpii
unde deja este cîmpie străvezie.
Acolo se văd clar crescînd mai multe cruci,
simple, de lemn, cu cîte-un singur nume,
și mai la stînga e un cimitir,
și mai la dreapta e un altul,
astfel că satul stă rezemat pe cruci sub apă

și ea înghețată ciclic iarna să-l susțină
asemeni soclului fără de care
orice statuie s-ar prăbuși în cer
cu-aripele svîntate de lumină.

ascunsă-n calma boare...

Tu dormi sub cețuri mari de aur, Ana
și nu-ți mai amintești de vînt,
acolo, între calmele bazalturi ale nopții
unde doar cerul vijîie spre nord
cu stele stinse și păduri pustii.

Din ce în ce mai rar aud un corn
sfîșietor lovind în lemnul serii
și nu ți mai amintești de vînt,
asemeni unui cerb, cînd brazii umblă
întunecoși cu rădăcinile pe sus, prin aer.
„Focul s-a stins" — soptești — și-ncet revin
din languroasa astrelor călătorie
iar cea mai dispărută sferă din azur
își striază-n mine răvășita urmă
pe unde-un viscol de corole trece lent
prin trupul tău și te dizolvă-n lume.

Din cercul ei tăcerea nevăzută
pîndește tandru cu priviri de linx. Arar
strigă în mine steaua
în care fără drum călătorești.

De te-ai opri un flaut clar
ar recădea pe rîuri verzi de sunet
cu umbre sfinte și mirifice lovind în noi
precum un snop de sori huruitori
sub care mai tresari arar
ascunsă-n calma boare din care urcă ziua.

Tu însă dormi sub cețuri mari de aur, Ana...

epistola I

Ora pro me în solitudine, Ana,
noaptea afară-i confuză, nimic nu se vede,
linii de aur scriu pe cer drumul vieții, lupii
în lună își ascultă urletele, poate curînd
stele de marmoră se vor ridica
din declinul zăpezii.

Pentru cel încolțit în pîntecul tău, pentru soartă,
pentru noi înșine,
lebede albe se sting și se-aprind undeva sub tăcere
oarbe și mute, fără de aripi zburînd
peste marea eternă.

„Du-te în negură — spui — e acolo o mirişte
toată de liniște însîngerată. Stai și așteaptă
trista corabie ce duce
sufletul meu în zarea cealaltă".

Fie deci întunericul ultima punte
între noi și zăpadă. Cade din tîmpla mea
lăcrimînd iernatic februarie, confuzul,
anotimpul pierdut —
încă o dată roagă-te pentru mine în solitudine Ana
roagă-te pentru strigătul acestui născut.

spre invizibil

Un iulie palid ne închide
O, Ana, într-un clin sălbatic,
In largi efluvii de tăcere
Sub pinul sfînt și singuratic.

Tot ce a fost pămînt a ars :
Cascade, vis, rîuri eterne.
Din nevăzut în nevăzut
O pace simplă se așterne.

...Un ochi stă încă dus în ieri
Visînd călătorii și goane
Spre invizibil, unde-un cerb
De aur și de nimb mai doarme.

(Răgetul doar mai crește uneori
Cutremurînd pădure, umbră,
Ca la sosirea unor vînători
Purtați de zori pe-o apă sumbră).

Ce zi a fost atunci, ce noapte,
Nimeni nu poate spune. Steaua se-ncețoșase
Ușor în nord, cu arsele orbite
Mereu în miezul spațiului retrase.

luntrea vînătorului

Ce apă tulbure te ia și duce
pe rîu în jos, o, călătorule ?
Fără odihnă lebăda te trage
spre-un mal stîncos, acolo unde ciuta
tresar ucise-n trilul unui corn.

Hulit de stele ești și poate de aceea
deasă e-ntunecimea-n jurul tău,
de parcă inima acelei păsări crește
stufos deasupra apelor, asemeni unei mlaștini
spre miezul căruia te duci
și nu-l ajungi decît în neființă.

Așa-i destinul tău, să pleci în lume
c-un arc pe umeri, trist și încordat,
tras de un cînt de lebădă, căci altfel
ai desnădăjdui-n singurătate
și numai cornul răgușit s-ar bănui chemînd
într-o imaginară hăituială
un vînător din luntrea
o parte întuneric,
mormînt cealaltă jumătate.

florin mugur

frați

Ce fericit sînt că ai un destin.
ce fericit că te oprești pe pragul meu
și că te scuturi de pămînt : întreaga vară
ai dezgropat, spre miazănoapte, umbre,
umbre de cai, de vetre vechi, umbrele părului
pe care și-l mai flutură domnițele
jos printre sufletele bune ale pietrelor.
Acum te-oprești pe pragul meu — și sînt
în cinstea ta, cel care taie pîinea,
cel care, gîfîind ușor, izbește
scurt, două stele ce-au murit demult
și umple de scîntei toate odăile,
cel ce rețează un buștean cu ferăstrăul,
simțind cum pe cuvintele lui, galben.
se pune fără zgomot rumegușul.
Puține vieți trăim. Noaptea conduce
umbrele caselor jos, în pămînt.
In seara asta ne trăim viața de frați.
Lemnele-s gata. Să aprindem focul.
Și tu ești cel ce suflă în cenușă,

cu părul alb, deodată, de cenușă,
și rîde c-a albit, că flăcările
sînt ca niște picioare de cai frumoși fugind
și că se face cald în toate viețile
pe care le-avem încă de trăit.

anotimp fericit

Priviți înmormîntarea rîului !

Treceam încet, bărbat lîngă bărbat,
purtînd pe brațe rîul.
Ascultam
întrebătoare, depărtat, fanfara.

L-am spart cu tunurile toată noaptea.
Fumegau țevile de fier — și de plăcere
ne vîram fețele în fumul dens și crîncen
și ne lipeam fețele albe, înghețate,
de țeava tunurilor care se-odihneau.
Bărbații trec, ducînd bucăți de rîu
pe brațe, rezemate de inimă. Fanfara !
Bucățile ca niște bubuituri de tun.
Să fie liniște ! Pe brațe, trece rîul.
Intr-un ghețar imens, înțepenită,
duc patru oameni luntrea lui Charon.
Să fie liniște ! Împrejmuite
de goluri mari de aer ce-au înghețat rotunde,
vin trupurile celor înecați.
Era un rîu nebun și dușmănos
cu trupuri țepene. cu dinți ferăstruiți.
Să fie liniște. Să fie vară.
Să fie frunze. Păsări înviate.
Trupuri iubindu-se. Cuvintele
sînt mai ușoare decît aerul, sînt pline
de-un spațiu luminos și fraged. Trece
prin mijlocul cuvintelor un gol
clar ca o albie de rîu secată.

lămpi

Unde-am plecat ? Se sfîșie secundele.
Inaintez pe-un fluviu înghețat.
De-o viață merg. S-au sfîrșit semnele, de mult.
S-a lăsat noaptea. Trec descumpănit
printr-o pădure de bubuituri.
Se termină fiece pas în zorile
celuilalt pas. Și totuși mai rămîne
numai ascunsa încleștare, numai fluviul
recunoscîndu-mă străin — infern de sloiuri
lovindu-se cu frunți crăpate. Nu pot
decît să-i chem pe oameni în ajutor. Și nu fac
decît să-i chem în ajutor. Ascult
cu o iubire disperată Se apropie
voci furioase, pași, lămpi fumegînd.

parafraze la shakespeare

puck

Mă fac urs negru, mă fac măscărici
Dansez printre minciunile bufonilor.
Și le lungesc spionilor urechile
și le înfund cu melci, să li se suie
pe firul sunetelor, pînă-n creier.
Eu fac să cadă grindină ciumată
în logica tiranilor. Priviți !
Retez la jumătate cu-o idee

o-ntreagă dinastie de regi tonți.
Priviți ! Le smulg din case peste noapte
bătrînilor cu cărți în mîini cămășile
și le ridic la fiecare poartă
ca niște steaguri fluturînd. cu mîneci,
ca niște steaguri albe, de nebuni.

Mă fac urs negru, mă fac măscărici.
Mă fac steag alb cu mîini și cu picioare,
mă topăi lung, ca apucat, prin aer,
porțile regatului stupid,
anotimp chemînd, alt anotimp.

și dedesubt măștile verzi ale trădării
și dedesubt măștile moi de iepuri
și dedesubt găsesc și ochii
și măștile-ngropate-n fundul ochilor
una pe cealaltă :
de țapi,
de prinți,
de iepuri.
și iar de țapi
și iar de trădători
și iar de iepuri albi, murind de frică.

cum vă place

Dansează prinții și prințesele
cu măști de țapi,
pînă-n amiază,
pînă-n oboseală,
pînă-n țara de abur.

Și-atunci încep înfierbîntați
să-și smulgă măștile de țapi
și dedesubt găsesc masca de prinți

stampă veche

Seara, cînd lumea s-a golit de regi,
ne mai jucăm puțin de-a curțile mîhnite.

Ți-ai desfăcut umbra mea leneșă pe umeri
nepăsătoare, ca pe-o mantie albastră.
Hai să ne rupem cîte-un sceptru din copaci.
Hai să izbim cu sceptrele-n pămînt.
Hai de-a bastarzii.
Hai de-a prințul fără umbră.
De-a plictiseala care naște principi strîmbi.

Am început, pe rînd, să obosim.
Am început, deodată, să fim doi.
Regele palid Cineva.
Regina rece Cineva.
Și ne trădăm unul pe celălalt dansînd
în treacăt, cu fantoma altor regi.

Să plecăm repede cît mai departe,
oriîncotro îmi poruncești, altundeva,
acum, pînă nu-ncepem să ne urîm de moarte,
măria ta.

să aibă la îndemînă o lopată...

de augustin buzura

Venise vremea cînd o serie de substantive abstracte — existență, viață etc. — începuseră să mă incomodeze, poate mai mult decît pe biblicul Cristos cununa de spini. (Căci, avînd asigurată nemurirea, sacrificiul lui Cristos mi se părea firesc, deși mult precipitat; acesta n-avusese umorul să rămînă pe pămînt nici măcar pînă la cincizeci de ani, cifră neînsemnată, raportînd-o la infinitul de care era atît de sigur și în numele căruia acceptase compromisul cu moartea, compromis neclar și aproape ilogic. De fapt, cînd soldatul îl împunsese cu sulița între coaste, din torace îi cursese sînge și apă, cu alte cuvinte avusese pleurezie bacilară, afecțiune destul de severă într-o orînduire atît de înapoiată, chiar și pentru Cristos. Își făcuse, așadar, cîțiva adepți și plecase destul de neplăcut surprins de ceea ce-i fusese dat să vadă. Cuvintele care mă incomodau, pentru sfînt cu siguranță avuseseră un alt sens, mai simplu, poate și pentru că dumnezeu îl trimisese pe pămînt prea devreme). Nu-mi mai rămăsese decît să consult dicționare filozofice și biologii, deși mai făcusem treaba aceasta, iar calificativele date definițiilor găsite oscilaseră între necuprinzător și filariant. Datele și informațiile adunate pînă atunci își pierdură treptat importanța, iar trecutul și coordonatele pe care mă axasem păreau o zdreanță agitată într-un vîrf de băț — flamură, speriatoare sau pur și simplu, zdreanță — comparație banală care mă mulțumea, căci numai banalul și ultrabanalul reușeau să-mi satisfacă repetatele crize masochiste. (Mai avusesem o altă comparație, și noaptea, cuprins de insomnii, apelînd la imaginație — atît de bogată, dar și de ciuntită în asemenea momente — o întrebuințasem în locul barbituricelor: țiganii nomazi. Caii lăsați în voia milițienilor de circulație, toate cărările asemănătoare, o femeie trîntită alături, rangul de președinte de trăsură sau de bulibașă — narcotice banale, incapabile să schimbe un contur prefigurat). Coborîsem într-un puerilism îngrijorător și, sătul de siropuri vechi, de imagini desprinse din gobelinuri de stradă, mă mulțumisem să execut mecanic treburile pe care le aveam, ca mai tîrziu, în ziua următoare întîmplării cu iepurii, să nu mai pot face nimic. Firește, nu fusesem atent, sacrificasem un animal care și așa nu mai era bun, dar revolta profesorului, pe care altă dată aș fi trecut-o cu vederea, acum mă jignise. Pusesem în discuție sentimentul atît de neclar generat de prezența asistenței, care mai putea fi întîlnită, dar momentele acelea erau irepetabile; poate că atunci aș fi putut să încep mult așteptata perioadă calmă, sau puteam să găsesc ceva care să-mi schimbe total traiectoria. Cîți iepuri nu fuseseră sacrificați pe degeaba sub firma: „în numele științei"? Acum însă, soarta îmi era pecetluită. Chiar dacă profesorul mă amenințase numai ca să se afle în treabă, plecarea era în afara oricărei discuții — simțisem de mult că undeva relațiile dintre noi sînt neclare, nu știam pentru ce, dar orice cuvînt al profesorului, imediat ce-mi depășea pavilionul urechii, căpăta un alt sens, se transforma în ironie sau amenințare. Cu cîteva luni în urmă, într-o discuție foarte sinceră cu șeful de lucrări, îi spusesem printre altele: „Are profesorul nostru un talent fantastic de a se înconjura de nulități! Valoarea oamenilor lui este în funcție de munca depusă pe linie sindicală. Șeful laboratorului trei, de exemplu, nu știe nici să-și facă singur o pipetă Pasteur și se crede mai grozav decît Cantacuzino! Cît mai are pînă la pensionare?" —„Cu alte cuvinte și eu sînt o nulitate, nu?" — mă întrebă șeful, accentuînd ironia fiecare cuvînt. — „N-am spus asta, tovarășe Poenaru..." — „Dar nici n-ai negat..." — „Firește..." — „Noroc că am umor..." — „Mă întristează..." — „De ce?" — „Deoarece sînt convins că nu mă credeți." — „Nu pot, ești încă boboc". — „Vîrsta nu-i un merit".

Fusese singura dată cînd nu mă supărasem și întreaga zi trecuse atît de liniștită, ca și cum aș fi descoperit etiologia cancerului și nu-mi mai rămînea decît să aștept telegrama Academiei suedeze. S-ar putea ca Poenaru să nu mă ierte? Ei și? Pagubă-n ciuperci!...

Dimineața, la ora 7 fix, fusesem în laborator, dar nici măcar nu aprinsesem lumina; în așteptarea profesorului mă gîndeam la discuția ce avea să urmeze. De fapt cine era profesorul? Un bătrîn foarte închis, grav, cu o mapă veșnic încărcată și cu numeroase perechi de ochelari. Dincolo de ei, niște ochi pe care nu-i văzusem niciodată, din cauza ramei groase de baga. Avea serioase contribuții la prepararea unor medicamente, a căror importanță a scăzut după epoca penicilinei. În rest, era un gafeur extraordinar. Participînd la inaugurarea unui laborator, ținuse să ia cuvîntul din partea cadrelor didactice și, la paragraful „exemplificări", după ce-și evocă studiile făcute în străinătate, spusese printre altele:

— Spre deosebire de a voastră, studenția mea a fost foarte tristă. În primii ani am locuit la hotel și dimineața mîncam o felie de pîine cu unt, un ou și o cană de cafea... Pe cînd voi, tovarăși...

Firește, se rîsese cu poftă, deși, eu nu-mi dădeam seama dacă toate acestea îi aparțineau, pentru că, de nenumărate ori i se atribuiseră întîmplări hazlii care, de fapt, erau ale altora.

Pe masa lui, lîngă caietul cu observațiile zilnice, mă surprinsese o carte de vizită, îngălbenită:

Prof. univ. doctor docent R. Coman
str. Neptun, nr. 13

Stimate colega,

Astăzi lipsesc de la catedră. Te aștept la domiciliu între ceasurile 15 și 16. Vreau să te consult într-o chestiune.

O privii surprins: „Iar? Ce mai dorește de la mine? Să-mi confirme talentul de cercetător? Să mă obișnuiască cu bunele maniere biblice?".

„Să ai la îndemînă o lopată și cînd te vei duce afară să sapi undeva, și acolo să acoperi necurăția ta, căci Domnul Dumnezeul tău cutreieră tabăra ta și să dea pe vrăjmașii tăi în mîna ta; de aceea tabăra ta să fie sfîntă și să nu se vadă într-însa nimic de ocară, ca să nu-și întoarcă fața de la tine".

Desigur, plecarea mea ar atrage atenția conducerii institutului asupra catedrei... De fapt, au plecat și au venit atîția...

Lîngă perete, niște cartoane de cîteva hectare mă așteptau, desigur, să le înnegresc cu tot felul de nimicuri atrăgătoare. Misia mea, prima și cea de pe urmă. „Oricum, dragă Poenarule, mă volatilizez..." Mi se făcuse o greață imensă. Niciodată n-am să pot dispune de mine însumi? Și totuși — îmi spuneam — mers-ai tu pînă la izvoarele mării? Luai primul carton și cu litere mari, de cel puțin zece cm., mă hotărîi să-i scriu șefului, dar, după un moment, mă răzgîndii: „M-aș înjosi inutil". Și cum tot aveam cartonul acela alb în față, făcui la repezeală o echipă de fotbal din toți sfinții de mîna a doua pe care-i cunoșteam, apoi golii peste întreaga formație o călimară de cerneală. „Mers-ai tu pînă la izvoarele mării?..."

Revăzui mintal camera profesorului, întunecată, cu iz de cavou, din blocul acela vechi, sclerozat, învelit parcă în fumul adeziv de la uzina chimică din apropiere, un fum sortit anume casei pentru a-i masca vîrsta, ridurile, a-i tăinui, cu pasiunea bătrînelor, dramele istorice și sexuale. Conversația noastră se încheiase fără nici un rezultat. Cîteva momente sinistre, care mă fac să-l ocolesc cu regularitate, mă obsedează continuu. În fond, cine-i acest om? Ce știu eu exact despre profesor?

Analizasem cazul senilului rege al Britaniei — firește, și din punct de vedere psihopatologic — așa că profesorul, un micro-lear calm, fără simptome de vagabondaj, cu un cîine, Paul, pe postul Cordeliei, stăpîn — cu drept de vot consultativ — al unui regat format din cîțiva zeci de supuși, îmi stîrnea, în primul rînd, o curiozitate mondenă. Doream, de asemenea, să-l cunosc pe Poenaru, dar fără un scop anume, tot așa, după cum m-ar fi interesat crema de ghete „Gladys" sau bujia „Champion", deoarece știam că dincolo de el, chiar și în spatele lui, sta Manoliu, bazileul neoficial, omul cu ochelari violeți, fără aprobarea căruia nu se mișca nimic în institut. Practic, acestuia nimeni nu avea ce să-i impute, orice primire sau excomunicare din clan se făcea sub semnătura profesorului, Manoliu dădea numai sugestii, deși la consecințele nerespectării lor îi venea greu, cred, să se gîndească, chiar și profesorului. În secret însă, necunoscîndu-mă prea bine, și fiind cu desăvîrșire lipsit de umor, mai păstram convingerea că fiecare început de zi, orice cameră schimbată sau revalorificarea unei prietenii începe, stinse, poate constitui un motiv de regenerare capabil să îmbibe nesfîrșitele puncte de suspensie, atmosfera cețoasă cotidiană. Așa se face că în momentul în care m-am pomenit invitat, din senin, la profesorul Coman, îmi apăruse meteoric tonica senzație a regăsirii puterii. Vizita, o neașteptată aventură spirituală, căpătase în mine dimensiuni neobișnuite, simbolice, și asta pentru că îmi propusesem mai de mult să hipertrofiez orice gest, vorbă etc., neînscrise în calendarul cotidian, neplanificate. Sincer să fiu, sentimentele mele pentru profesor erau foarte oscilante: avea ceva domestic în el care-mi producea aversiune, deși, nu-i mai puțin adevărat că trăsătura lui constantă era nesiguranța, mascată admirabil prin cuvinte monosilabice, gesturi precise, hotărîri irevocabile ce păreau rezultatul unei îndelungate deliberări.

Cunoșteam oscilația și capriciozitatea afectelor senile, dar, cu toate astea, îmi venea greu să-mi explic mobilul invitației. Dacă intenționa să mă mustre pentru părăsirea laboratorului, o făcea, fără discuție, înainte de a-mi aproba transferul, într-un cadru oficial, în prezența celor doi îngeri păzitori. Afirma mereu că-i lipsește cu desăvîrșire facultatea de a înriuri; așadar și o astfel de tentativă părea exclusă. În sfîrșit, sînt convins că nu-i stîrnisem nici o curiozitate și singura presupunere plauzibilă era că se plictisea ori că avea remușcări știindu-se purtătorul de cuvînt al altcuiva. Dar și utilitatea unei dezvinovățiri strămoși antropoizi, capabili să te soupe însă, în același timp să pară și gravi. Dar cel mai penibil era că îmi inspira milă, simțeam că trebuie să deschid o discuție, despre orice, pentru că sentimentul acesta, atît de intens, mă incomoda. Aș fi putut să încep direct un asediu, să-i azvîrl în față, la modul urban, toate impresiile mele despre el, să-mi completez punctele de suspensie. L-aș fi prins descoperit, cu toate că mă știa destul de îndrăzneț. „De ce ești cîrpă, maestre? De ce îți lipsește curajul să spui lucrurilor pe nume, mai ales că n-ai de trăit o mie de ani?" Mă orientasem însă, pe o altă coordonată, explicațiile lui erau ușor de presupus așa că îmi rămăsese doar să zîmbesc și să-l privesc cu indiferență, să-i ascult pașii ce se tîrau pe cimentul bucătăriei.

Ar fi trebuit să mă revolte faptul că am putut să cred în acest om, că am reușit să mă încălzesc gîndindu-mă la el, era însă obișnuitul tribut plătit naivității și, la urma urmei, nu era singurul lucru gratuit pe care-l făcusem pînă atunci. N-am suportat nici o dată jumătățile de măsură, deși ar fi vremea să mă obișnuiesc și ce mi se oferea intra în această categorie — după cum n-ar mai trebui să mă mai agaseze prostia. Mecanismele acestei stări îmi erau clare, sînt convins că și în mileniul următor va exista același procent de idioți, anumite lucruri absurde și anomalii ale vieții sociale, că în ultimă instanță, culoarea unei anume perioade este dată de greutatea pe care o au olegofrenii. Dar, cu toate astea, în subsidiar, același „de ce" parazit îmi inactiva orice răspuns cu pretenția de definitiv.

Din bucătărie răzbătea pînă la mine zgomotul tacîmurilor și sufletul gazului. Mi-l imaginasem venind cu sticla de țuică și cu scuzele: „Te rog, servește singur, sînt hepatic, altfel alcoolul, după cum știi, este vasodilatator și euforizant, nu mi-ar strica, deci, și nu te-aș refuza...". Venise, însă, singur și fără nimic, mă privi jenat cîteva clipe, apoi se retrase:

— Numai zece minute. Dacă te simți mai bine pe pat...

Vocea îi era mieroasă, în nici un caz amicală; mi se făcuse ciudă pe mine pentru faptul că înregistram cu atîta promptitudine orice senzație, cît de neînsemnată, care avea darul să-mi îngreuneze drumul spre o concluzie despre un om. Nu sînt prea contradictoriu, dar îiu neapărat să mă cunosc pe mine însumi, să-mi găsesc cu exactitate rostul; dar cum la aceasta contribuie și cunoașterea celor din jur, dificultatea se accentuează. Nedumeririle mele sînt, în ultimă instanță, nedumeririle unei specii, sau cam așa ceva, chiar dacă formularea e nepotrivită, pretențioasă. În cazul acesta, profesorul fiind la apusul vieții, oare nu eterna lui eschivare, mimarea permanentă a gravității, dedublarea perfectă e, în ultimă instanță, atitudinea cea mai potrivită, unica lui concluzie? Mai știu însă că unele triburi din Africa susțin că gorilele știu să vorbească, dar nu vor de teamă ca oamenii să nu le afle limbajul și să le pună la lucru. Este oare o impolitețe, o grosolănie, faptul că ajunseseem pînă acolo cu presupunerile? Nu cred. Și nu cred, pentru că niciodată nu mi-au fost clare raporturile dintre mine și el, dintre noi și ceilalți. N-am reușit încă să înțeleg lumea neagră, insalubră a culiselor, o faună care-mi creează sentimentul avut mai demult citind o nesfîrșită serie de cărți de duzină, a căror acțiune se petrecea prin jungla din jurul templelor budhiste din Madras sau Benares.

— Se face seară? îl auzii din hol. Nu știi cumva cît e ora? Era patru, dar fusesem convins că mi s-a oprit ceasul.

— Patru și cinci minute, i-am răspuns.

— Am avut impresia că e mai mult. De la două încolo întotdeauna mă înșel. Pentru mine, seara începe de la această oră...

Veni și se așeză într-un fotoliu ramolit, cumpărat parcă de la talcioc. Nu-mi imaginam ce se auzea fierbînd. Păstram însă convingerea că ustensilele de bucătărie sînt de vîrsta fotoliului, deci, prin absurd trebuiau să fiarbă la nesfîrșit.

— Iartă-mă, mi s-a adresat nesigur, știu destul de puține lucruri despre dumneata...

— Să-mi fac autobiografia? I-am întrebat ironic. Numai oral sau și în scris?

— Dacă îți neapărat... Nu îi-am cerut asta... În altă ordine de idei, sînt suficient de calm așa că poți să ridici tonul, m-a asigurat foarte convingător.

— Știți, mi-am făcut-o de atîtea ori, i-am atașat și poze; sînt obișnuit...

— Păstrez impresia că, totuși, la acest capitol am un avans substanțial asupra dumitale...

Discuția mi se părea din ce în ce mai deplasată și fără rost. Dacă m-ar cunoaște mai bine la ce mi-ar folosi? Aș fi putut să-mi zic foarte simplu: „Dă-l încolo, așa sînt bătrînii. Nu are ce discuta și, ca să pară misterios și important, vomită prima întrebare care-i trece prin minte?" Nu reușii însă să fiu nici măcar atît de înțelept. Rememorai, în schimb, într-o fracțiune de secundă, toate înfrîngerile, toate lucrurile care mă incomodau reducîndu-mi amplitudinea respirației. Iar pentru că îmi era ciudă pe mine și pe calmul profesorului începui, mimînd siguranță și indiferență:

—M-am născut cu aproximativ trei decenii în urmă, într-o comună la mama dracului... Cred că asta nu prezintă importanță, nu? Tata a fost țăran sărac, exploatat, ținut în cel mai crunt întuneric din care cauză a și părăsit satul. A devenit servitor la unul dintre patriarhii României Mari. Pe urmă, convins instinctual de daunele pe care le-a adus misticismul poporului, s-a angajat într-o fabrică... Mama, împărtășind soarta femeilor din capitalism, este casnică. N-am rude în străinătate și nici șanse de a avea. Eu am fost pionier, șef de unitate, secretar U.T.C. și un fel de vice șef al Asociației studențești. După obișnuitul stagiu, convins că tot ce zboară se mănîncă, am intrat în clinica pe care cu onoare o conduceți, ferm hotărît să rezolv povestea cancerului, idioției și așa mai departe... Dar, după o perioadă în care am făcut foi de observație, am trecut în munca de cercetare unde, pînă ieri, am devenit autorul celor mai numeroase grafice. În exercițiul funcțiunii am ucis, forțat de împrejurări, cincizeci de șobolani albi, și aproximativ patru iepuri și un cîine, fără să obțin un singur rezultat concret...

Profesorul asculta neclintit...

— Să continuu? I-am întrebat. Vreți amănunte?

— Nu te-am întrerupt...

— Bine. În școala primară am învățat alfabetul, Tatăl nostru, Imnul eroilor, cele patru operațiuni și mi-am spart capul singur și nesilit de nimeni.. Din liceu rețin că mașina cu vapori a fost inventată de Polzunov și o serie întreagă de astfel de amănunte. La banchetul de absolvire m-am îmbătat pentru prima dată în viață și i-am declarat dragoste veșnică profesoarei de naturale, treabă pe care n-o regret nici pînă în zilele noastre. Pronunța cuvîntul Darwin cu atîta eleganță, încît m-am decis să mă fac medic. În clasa a zecea am început să mă bărbieresc și de atunci continuu cu același succes... Din facultate posed mai multe amintiri. În primul an, după orele de anatomie, am ajuns la concluzia că lumea are o față anterioară, alta posterioară și două laterale. Tot atunci, căutam disperat o proeminență pe un os, încă nedescrisă, care să-mi poarte numele. Firește, n-am găsit... În anul V, m-am decis să mă căsătoresc, dar, în drum spre o gospodărie, unde mergeam la muncă patriotică, s-a desfăcut laterala camionului și prietena mea a murit... În momentul de față nu-mi amintesc decît cuvintele doctorului Oproiu: „Respirație Kussmaul. Oxigen. Fractură de bază". Din clipa aceea lumea are o singură față pe care n-o pot nici cum înțelege... Perioada în care am lucrat sub conducerea dumneavoastră vă este cunoscută...

— Și ce te-a deranjat?

— Nimic.

— Ai avut libertate deplină...

— Și obligația să nu abuzez de ea... Noțiunea asta am auzit-o foarte des. Dar formulele mari se întrebuințează numai atunci cînd acoperirea lor faptică este imposibilă...

Profesorul mă privea foarte contrariat. Se mira oare de curajul meu? De fapt la ce-mi folosise toată pălăvrăgeala dinainte?

— De ce ai plecat? Mai exact. De ce vrei să pleci?

Simțeam că trebuie să vorbesc deschis, fără ocolișuri, dar, în același timp, îmi era imposibil să precizez cauzele. Ele erau de ordin interior, aproape inexplicabile. Cuvîntul potrivit era insatisfacție. De mine și de alții.

— Doream să am timp să analizez ce se întîmplă cu mine. Să mă gîndesc pur și simplu... Nu vi s-a întîmplat niciodată?

— Depinde. Mai exact. Oamenii sînt complicați. Nu li se poate impune nimic decît formal. Sînt însă mulți de omenie...

— Poate de aici ar trebui să încep. Dar, în primul rînd, spuneți-mi ce este omul? Nu cred că sînteți atît de naiv să-l definiți...

— Și de ce te incomodează lipsa unei definiții exacte?

— Doresc mai mult decît să trăiesc fericit... Actele umane, inumane, binele și răul au fost decretate tot de oameni ca noi. Orice mare renegat are tot atîția apărători...

— Ești oare primul locuitor al planetei care ia cunoștință de sine? Trage concluzii din experiența celor care au fost...

— Te înmulțești, populezi pămîntul, astrele... Ei și?

— Ai impresia că omul de Neanderthal a prevăzut că peste atîtea mii de ani descendenții săi vor ajunge în stadiul nostru? Există încă exemplare umane care trăiesc în paleolitic. Pe insula Melville, cînd s-a prăbușit un avion japonez, primul contemporan spiritual de al nostru, băștinașii au făcut un haz nemaipomenit. În același timp, nici noi nu sîntem produse finite. Într-un viitor apropiat, antropologia prevede schimbări serioase... Dar peste o sută de mii de ani... Ei poate vor ști...

— Îmi vine greu să accept...

— Dacă accepți sau nu, contează foarte puțin.

— Și mie ca individ ce-mi rămîne?

— E foarte simplu. Dar, la urma urmei, în mod practic nimeni nu se întristează luînd cunoștință de aceste chestiuni. Chiar și dumneata...

— Să accept...?

— Asta n-are importanță. Să-ți respecți specia!

— Dar ea este formată și din indivizi ca Poenaru...

— Coborîm... Dar ce ai cu tovarășul Poenaru?

— Mă calcă pe nervi. E un întîrziat...

— Te rog, nu vorbi așa, spuse în grabă, ieșind, îndemnat, în cel mai fericit caz, de zgomotul ce venea din bucătărie. Numele acesta părea să-l incomodeze în propria lui casă și faptul mă uimea. Sau n-aveam eu dreptate? Era exclus, cel puțin din punctul meu de vedere. Mă prăbușisem iar. Pînă la un loc discuția îmi plăcuse, deși nu aflasem nimic inedit. Eram însă cu adevărat trist; o tristețe de o natură ciudată, un fel de regret la modul copilăresc, că m-am născut prea timpuriu, cu toate că, prin prisma acestui sentiment și cei care se vor naște peste nu știu cîte mii de ani tot născuți prea timpuriu vor fi și — cu atît mai mult — se vor crede. Mi se făcuse dor de anul 10 000 din era noastră sau dinainte de era noastră...

— Dacă ai ști exact ce se întîmplă cu tine, care îi-e scopul, ai fi altfel? mă întrebă profesorul după un timp. Atunci ai protesta împotriva morții. De fapt oamenii au mai multe emoții cînd se gîndesc la primul meci de fotbal sau la următoarea coabitare decît la moarte. Chiar și cînd e vorba de ei înșiși, de existența lor, situația rămîne nemodificată. Sînt cîteva nelămuriri pe care ne place să le amînăm la nesfîrșit...

— O, vă admir profund, spusei. V-ați împăcat, ați învățat să faceți cafele, să țineți cursuri și morală, să ascultați de toți... Sînteți profund fericit...

— Faci ironii de duzină, așa că, deși ar trebui să te scot afară, voi continua să te ascult.

— În fond, ce vreți de la mine? Doriți să mă rețineți? V-am jignit intenționat spre a vă provoca apetitul pentru morală... De asta ne-ați chemat, nu?

Profesorul își luă cățelul în brațe și, cu ochii închiși, îl mîngîie pe cap, încet, automat.

— Un individ care ține o asemenea putoare în casă nu-i în stare decît să-i măture rahatul, am urlat de-a binelea.

Coman deschise ochii și, deosebit de calm, își duse degetul la buze.

— Știi, anumite convenții sociale ne obligă să păstrăm liniștea în imobil între orele 15 și 18.

Mai mîngîie de cîteva ori cîinele, apoi, patern, îl lovi ușor peste spate.

— Du-te, Paule, pe domnul îl indispune prezența ta. Apoi către mine: ei, continuă. Biografia dumitale a fost completă?

— N-am spus cînd m-am culcat cu prima femeie... i-am azvîrlit-o ironic, peste umăr, decis să continui așa, convins că, de rușine, nu-mi rămîne decît să părăsesc orașul. Mai cunoașteți ceva în plus?

— Da... De ce ai părăsit prima dumitale profesie?

— Domnul, pardon, tovarășul Poenaru v-a informat?

— Desigur...

— Și dorește s-o afle prin dumneavoastră? Dacă ați ști ce greață simt! Am fost nemulțumit. Asta-i tot. Am însă diplome de bună purtare, tovarășul Ics a putut să se convingă... Imaginați-vă că am și descoperiri proprii. Da, zăcăminte neferoase imense... Astăzi eram, dacă doriți, director și nu mai știu ce... Dar nu căutasem asta, iar munca ce o făceam nu-mi dădea nici măcar un singur răspuns la întrebările mele. Plecarea, deci, a fost cît se poate de logică. Apoi, m-am legat cu disperare de om. Astăzi, după îndelungate și, de asemenea, strălucite studii medicale nu cred să existe ceva legat de anatomia, fiziologia sau patologia omului care să-mi fie străin. Cu toate astea nici aici n-am găsit ce caut. E o cerință elementară ca munca pe care o faci să răspundă nevoii tale, meschine, dar firești, de a fi fericit. Socotisem, deci, că e misiunea mea, unica mea misiune să-mi răspund la ceea ce mă doare. Și nu pot, pentru că trebuie să fac grafice și să injectez șobolani cu substanța X. Să vin la 7 și, obligatoriu, să nu lipsesc încă o secundă... Să fiu îndrumat de oameni care confundă creierul cu stomacul...

— Și dacă ai avea toate aceste mici cerințe?... cedă profesorul.

— Nu le pot accepta.

— De ce?

— Pentru că, pare-se, dumneavoastră n-ați căutat nimic niciodată!

— Crezi? Ce știi tu despre mine?

— Mai mult ca sigur! Sînteți atît de funcționar, atît de casnic...

— Poate că n-am găsit încă nimic!

— Deci, doi rătați de talent... Mai speriați în ceva?

— Depinde ce v-ați propus. Unii, stînd mereu cu nasul în farfurie, uită că deasupra lor e cerul...

— Nu te supăra, trebuie să plec. Habar n-ai cît de puține lucruri cunoști despre cer și despre blid. La bună vedere.

— În sfîrșit am reușit să vă jignesc. Îmi dați, deci, slobozenia la nebunii mei? Unul dintre ei mi-a propus să calculăm împreună distanța dintre gînduri, iar altul — să mutăm țările scandinavice la ecuator, să se încălzească...

Mă privi lung, obosit, în vreme ce mîna îi tremura întinsă.

— Te-aș putea pedepsi într-un singur fel: să nu-ți accept scuzele de mai tîrziu. Peste cîțiva ani, firește...

Treptat, gîndurile îmi deveniră mai confuze. Aveam numeroase argumente pentru a mă convinge că oamenii, colegii mei îmi sînt cel puțin egali, dar cu toate acestea în prezența lor mă simțeam stîngaci, mișcările lor sigure mă intimidau. Nu găsisem nici un mijloc de comunicare cu ei la modul afectiv, păreau niște entități închise, opace, și chiar rarele mele vorbe de admirație, cînd simțeam nevoia să le comunic, treceau pe lîngă ei, iar în schimbul lor primeam cîte o privire frontală, aproape pătrunzătoare, căreia nu-i găseam nici o interpretare. De aceea avusesem o perioadă cînd mă simțeam obligat să le fac pe plac și cu cît mă străduiam să fiu indiferent, cel puțin indiferent, mă trezisem rostind amabilități, practicînd plecăciuni cu dexteritatea unui carierist. De obicei, de bancurile lui Poenaru — celebre prin atitudinea lor — rîdeam singur, chinuindu-mă să par natural, dar pe traseu simțeam cum mă umilesc, mi se făcea rușine de mine, iar drept urmare mă opream brusc și abia atunci ceilalți izbucneau într-un hohot prelung, ca intoxicați cu gaze ilariante. „Oare nu iau în tragic toate lucrurile?" mă întrebasem de nenumărate ori. „Dar, reveneam tot eu — atîta timp cît nu-mi sînt clare relațiile mele cu ei, cît nu-i cunosc, cît există atîtea sentimente și reacții fără răspuns, firește, nu mă văd în stare să trec mai departe. Și despre atom s-a crezut că este indivizibil". Mă contraziceam imediat, prima observație aș fi rostit-o doar așa, ca să simplific lucrurile, ele deveneau tot mai cețoase. „În primul rînd, trebuie să mă cunosc pe mine. Așadar, de ce reacționez într-un fel cînd, logic, ar trebui să reacționez exact invers? Iar, în definitiv, de ce am nevoie de aceste clarificări cînd ele sînt neesențiale? Deci, ce mă împiedică să fiu înțelept?"

Laboratorul pustiu, dezordonat, părea o sală de așteptare evacuată în vederea unei curățenii generale. Crucile geamurilor proiectate pe ciment, bine conturate, dure, anihilau lumina solară intensă, incendiară, care părea că pătrunde anume pentru a accentua răcoarea încetățenită în fiecare moleculă a încăperii. În cuierul de lîngă ușă halatul mă aștepta familiar, deși îmi propusesem să rezist tentației de a-l îmbrăca. Începusem să mă plimb, dar după cîțiva pași, renunțai: „Grav ca un imbecil. Îmi tîrăsc după mine toate întrebările, ca morții decorațiile și rudele". Doream să-mi amintesc orice, o secvență cît de mică legată de laborator, de trecutul lui, însă o voce spartă, cunoscută, venind din stradă îmi suplini întrucîtva dorința inițială și așa irealizabilă.

— Loz în plic!.. Mari cîștiguri la loz în plic!... Fericire pentru trei lei... Ieftină ca bragaaa! Haideți la fericire!...

OCTAVIAN VIȘAN — „Floarea din casă"

schiță

de

gheorghe suciu

caii alexandrei

Pentru tihna lor, pentru neliniștea ta.

Într-o zi m-am dus cu Sanda să-mi arate caii. Era foarte cald în ziua aceea, asfaltul străzilor era umed, cleios, mirosea. Sanda plutea. Eu mergeam în urma ei, tras de ea, ca un lest, eu eram legat de o aripă a ei ca ea să nu se mai înalțe prea sus, ca să-i pot auzi din zece vorbe măcar una, ca să-i pot vedea din zece bucurii măcar două. Sanda se purta ca dinaintea unei mihniri. Am ajuns în fața unei porți cu grilaj.

„Două luni de zile. Două. Nu mîncam decît la prînz — continua Sanda. Din cînd în cînd un coleg îmi dădea o țigară și mi se părea că însul mă sabotează, că vrea să-mi mănînce din timpul acela rodnic, să-mi fure — din gelozie, credeam eu, — din el, să-l pierd, să mi se întrerupă timpul bun. Lucram necontenit, habotnic. Eram amețită. Îmi plăcea amețeala aceea — credeam. Mîinile mele subțiri și mici — năclăite de lut. Pe obraz — mînjită de lut. Pămînt cleios — în părul meu. Pămînt dospit și uscat — pantalonii mei, bluza pe mine — pojghiță uscată ,cînd rece, cînd dogoritoare. Nu mai știam ce va ieși din lutul pe care îl frămîntam, d. eram amețită — credeam — și zideam".

Curtea nu era prea mare. Pe ziduri — picturi. Oale de pămînt, mari, înalte, strîmbe unele, peste tot locul. Figurine de lut, cocoși, piramide, lut ars, pietre cioplite — toate în curtea aceea. O arcă a lui Noe cu multe semne și animale false, cu animale care nu trebuie să se înmulțească niciodată pentru că sînt rele, pentru că sînt urîte, pentru că cele mai multe nu erau blînde și pentru că nu erau nici sălbatice. Deocamdată nu vedeam nici unde caii Alexandrei.

„De cîte ori am luat pămînt amestecat, pămînt dospit în mîini dacă-mi sînt mîinile atît de mici? Crezi că mi-a dat prin minte să număr. Eu eram amețită — credeam — nu știam decît că oamenii fac parcuri ca să-și satisfacă o nostalgie. În mijlocul orașelor răsădesc pomi de pădure ca să nu li se pară că s-au depărtat prea mult. Vin aici ca la casa lor de demult, stau la umbra lor, sub zbaterea frunzelor, care le-au căzut, care le-au rămas în memorie. Mai vedeam prin parcuri oale mari de lut și mi se păreau parcurile devastate, goale, înfricoșate. Atîta știam eu: că trebuie să aduc în parcuri animalele — o amintire mai aspră decît cea a frunzelor, dulcoasă. Și eram năclăită de lut, și zideam, și eram amețită — credeam".

Am dat cu ochii de caii Alexandrei, acolo în curtea aceea înghesuită de tot felul, pardosită cu ciment, înconjurată de ziduri mari, pictate. Sînt doi cai adolescenți, doi mînji mai mari. Pînă să-i văd eu, păsteau, sau se făceau că pasc. Poate a nechezat chiar atunci ceva în depărtare, nedeslușit — avertisment, — poate a tunat în cer și caii adolescenți au tresărit, le-au zvîcnit pleoarele, li s-a alungit gîtul în sus, li s-a subțiat gîtul prelung și tremurat. Urechile li s-au încordat, ca de tablă de aramă. Li s-au umflat nările, au strănutat. Și au rămas așa. Le tremură nările, le adie coamele rupte — poate vor să necheze.

— Aceștia sînt — mi-a spus Sanda încet — mîhnită, tristă.

— Da, ei sînt — i-am răspuns eu. Uite cum au rămas.

— Stau așa, să știi, de multă vreme. Tu ai crezut că doar acum s-au învolburat, s-au neliniștit?

— Eu am călărit cai. Nu însă cai adolescenți, aceștia sînt nărăvași. Dar de cînd stau ei aici?

— Stau de mult —mi-a răspuns Sanda. Ar fi trebuit să-i ducă cineva afară. Din curtea aceasta pardosită cu ciment, dintre zidurile acestea pictate. Nu-i duce nimeni afară. Aici s-ar putea ca într-o zi să moară de foame și de sete. Vezi că n-au iarbă și n-au apă. Și dacă-s tineri, și dacă-s nărăvași crezi că nu pot fi duși, crezi că nu se poate încumeta?

După aceste cuvinte Sanda a ieșit din curte.

A doua zi eu i-am scris ca să mă justific: „S-ar putea ca mulți oameni nici să nu intre în curtea aceea urîtă să vadă caii tăi adolescenți. Și ei, într-adevăr, să moară pînă la urmă de foame și de sete. Îi poți însă ajuta tu. Mînjește-te iar de lut, pe mîini, pe obraz — lut în păr — intră iar cu mîinile tale subțiri și mici în lutul dospit și îii iar amețită — crede — și fă doi oameni adolescenți. Cînd cei doi oameni adolescenți vor fi gata vor veni în curtea aceea urîtă, vor încăleca neastîmpărați caii adolescenți și-i vor duce într-un parc la iarbă de păscut și la apă de băut.

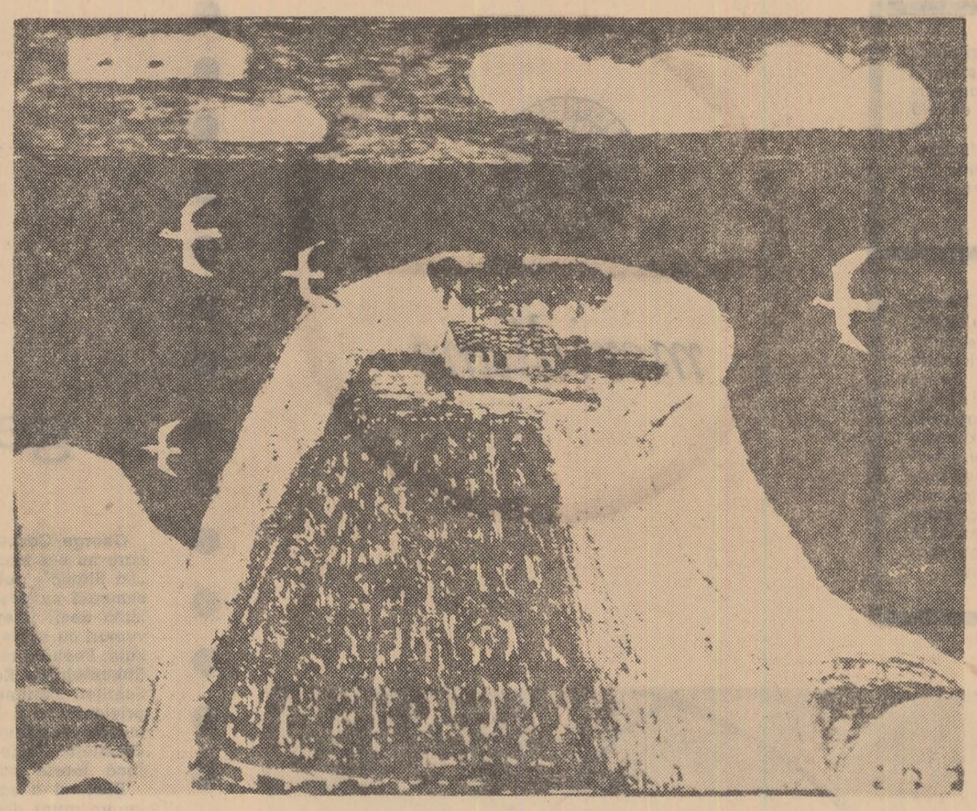

OCTAVIAN VIȘAN: Peisaj dobrogean

NICOLAE MOTOC

valul așteptat

Viața mi se închide între două cuvinte:
plecarea și întoarcerea
pe neașteptate
a femeii iubite și nesărutate
care avea un copil și i-am spus că-i tîrziu.

Nu mi-a rămas decît să mă răstignesc
pe spinarea verde de scoici tăioase
și ierburi lățoase, cleioase de mare
a degului deschis spre larg ca un T,
litera pe care o face și fruntea mea
de cînd încruntat număr valurile.
Izbutesc numai să sfîșie marginea
dintre mare și cer risipindu-se pe rînd
în pulberea fină pe care-o respir.
Dar se aude tot mai aproape
rostogolindu-se și hubuind infernal,
se aude cum vine ultimul val;
îl așteptă smerit pe cel mai puternic
care bolborosește cu furie și crește
din retragerea lașă a celorlalte
tîrînd toate lanțurile celor neputincioși,
el să hotărască între viață și moarte.

Poate înainte de a trece peste mine
va plînge speriat un pescăruș hulpav
sau va fi țipătul lui de izbîndă —
dar voi sparge cu geana gușa lui albă
din care va scăpa peștele viu.

cuibul

Pe strada mea cresc crini de piatră
petalele lor ard noaptea,
dimineața se sting.
E-un univers de piatră:
crini sterpi, mirosul lor necunoscut
e pentru uriași necunoscuți.
Trăiesc poate-n grădina lor
și mica mea fereastră
nu e decît o picătură
de rouă pe-o brazdă grea de piatră.
Dar am văzut într-o spărtură
din trunchiul unui crin
un cuib cu vrăbii
și-am înțeles că mai există undeva
umbra unui salcîm
și steagul culcat al unei arături
scăpărînd de semințe.

apoteoza

Frînt de nebunie, purtînd în ochii rătăciți întreaga suferință a României din anii războiului, așa păstrez și azi încă din adolescență chipul și glasul moțului oploșit în Miceștii din drumul Zlatnei. Dorul lui de dreptate trezea satul cu strigătul unit în miezul nopții cu bătăile de bronzuri ale orologiului.

— Avraaame! Măi Avraam Iancuuu! Hai odată, fă dreptate în țară... Dreptatee... Moțul își apăra visul în fiecare noapte, de ani și ani. Munții păzeau amintirea crăișorului și gloria lui. Empecinado are desigur gloria sa în fruntea guerillei țăranilor spanioli. La fel și Andreas Hoffel, eroul Tirolului. Dar nici unul nu rîvnise, ca Avram Iancu, inaccesibilul — „cea mai redusă clasă socială a poporului să se așeze deodată în frunte și să devină cea mai înstărită". Moții îi ascultă și azi fluierul. „Vîfoarea timpului" s-a potolit. Moțimea e împăcată și înstărită iar chipul vestitului bărbat se păstrează în statuie la Cîmpeni și numele în lapisul funerar de sub umbra gorunului lui Horia. A murit într-un sfîrșit de vară și a rămas, amintirea lui aproape centenară, împărțită între icoana sfîntă și umbra hoinară horind din fluier același marș care de-atîtea ori răsunase victorios: „...Românilor veniți / Pe Iancu în cîmpie / Cu toții-i însoțiți"; aceasta cînd „învăluit în melancolie și mistere" fostul comandant găsește tragica tărie să spună: Eu nu-s Iancu. Eu sînt umbra lui Iancu. Iancu e mort. Pînă în ceasul ultim (10 septembrie 1872), dorul de ducă îl va îndepărta de casă, dar niciodată de munții săi. În 1871 hoinărește îmbrăcat în zdrențe și vorbește în parabole Cîntă cu patos din fluier, are fobii: „oriunde se duce instanța to' după dînsul umblă". Halucinațiile sale se adună în jurul unui prinț din casa Habsburgilor; visează un șarpe cu coroana împărătească pe cap. Coroana ține ascuns un dimant, probabil țara lui moțească. Vroia să prindă șarpele care nu se lasă prins, ci îl ademenește — și obsesia arată „sufletul lui Iancu adînc rănit de politica nefastă, amăgitoare a Habsburgilor" Iancu și împăratul nu e numai un conflict pentru păduri („pădurile sînt ale moților" — spune el) ci un antagonism și un simbol totodată. Excelenta monografie a lui Silviu Dragomir reconstituie și clipa în care împăratul, dornic de popularitate, oprește la Vidra și „în fața casei lui Iancu gustă vesel păhărelul de vin curat". Iancu nu dă față cu Francisc Iosef. Sentimentele lui curate se vor cunoaște în casa Ierarului, unde plin de mînie, doboară pajura cu două capete. Cauza pădurilor nu se rezolvase. Lecția de demnitate jignise augustul cap; Iancu n-a vrut să-l întîlnească, să-l recunoască deci. Și din acest moment al vieții lui, — umbra. Moțul despre care Maiorescu spune că reprezintă un autentic tip de dac, cum numai între moți se poate întîlni („înalt, voinic, cu umeri lați, nasul regulat, bărbia rotundă, buzele nu prea groase și ochii mari, deosebit de expresivi") și astăzi arată, ca și odinioară, călare pe unul din caii săi favoriți, poate pe Brutus, calea demnității omenești. Comandantul de oaste moțească a trecut de mult în legendă, hărăzit cu o vie și pătimașă iubire a mulțimii. A fost doar un zvon că Romul Ladea, asprul cioplitor de chipuri ardelene își adună lucrările sale de o excepțională vigoare și frumusețe într-o expoziție retrospectivă, și că va aduce la Cluj pentru un timp scurt, statuia lui Iancu. Nu se știa care statuie — cea de la Țebea? — pentru că statuia ecvestră de la Cîmpeni este semnată de I. Dimitriu-Bîrlad. Vestea s-a răspîndit fulgerător. Așadar un zvon: „Ni-l iau pe Iancu" — și au coborît la Cîmpeni de pretutindeni. Din părțile Zărandului și din munții Gilăului, din Ponoare, Albac și Vlaha s-au adunat la Cîmpeni, călcînd poteci dezlegate de grija Iancuțului; moțimea din crîngurile de pe Momuța și Găina, de pe vîrful Bihorului și de pe creasta Fericelii, mii de moți. Acela care organizase oastea moțească, ghenăralul munților, n-a putut fi clintit de pe soclul în care l-au înălțat faptele sale. Și-au adus cu ei merinde („cînd i se isprăvește moțului merindea din traistă pleacă acasă să-și mai aducă un bruș de mămăligă") și s-au așezat în veghea lor mută și pașnică. Au stat ziua, apoi noaptea și încă o dimineață, neclintiți. Căzuse burniță rece. Venise și soarele. Dar ei păzeau chipul lui de bronz, mîna lui întinsă, pasul în buestru al calului. Memoria lui. Mii de țigări aprinse licăriseră noaptea asemeni stelelor din visul dinaintea morții crăișorului. („...Deși cerul era senin, nu se vedea nici o stea. Către miezul nopții... bubuit de tunuri... și în aceeași clipă răsăriră mii de stele și căzură lovindu-se una de alta..."). Liniștea moților e noaptea poveștilor. În acele ore de veghe potolită și îndărătnică („expoziție retrospectivă? Nu-l dăm pe Iancu"), chipului său de basm i s-au cioplit alte și alte noi simțuri („Iancuțul nostru ori să te uiți la cer cu stele, ori la pieptul lui... Pe Iancu numai cu glonț de argint îl poți pușca"). Satele din jurul Cîmpenilor și, roată, de la poalele Muntelui Mare, au trăit autentic această istorie. Baronul Kemeny intrînd în munți cu armata ungurească n-a mai putut scăpa din ghiara morții, pentru că în războiul cu moții „la munte fiecare tufă, fiecare colină, fiecare stîncă trebuie cucerită pe rînd și după ce ai luat-o tot nu ai cîștigat nimic". Vasvari este răpus în ziua cumplitei înfrîngeri de la Fîntînele — același Vasvari „fiul unui preot rutean de pe Nir", înflăcăratul Vasvari a cărui moarte a fost deplînsă de compatrioții săi și care devenise un simbol al patriotismului nemeșist El confundase „libertatea cu visul marelui stat maghiar în care drepturile naționale trebuiau să facă loc exclusivismului națiunii dominante" (S. Dragomir). Se răzbuna astfel spînzurarea la porunca lui Hatvani, a prefectului Ion Buteanu în satul Iosaș, după o noapte de chef a căpiatnului de oști ungur. Prefectul lui Iancu era „singurul om care ar fi fost în stare să netezească terenul pentru realizarea păcii". Satele de la talpa Muntelui Mare și-au legat amintirea de numele tribunilor lui. Un urmaș al tribunului Ioniță Dandea, pomenit și el, în zilele care au urmat odiosului dictat de la Viena avea să facă dovada unei uluitoare adeziuni. Fostul primar al orașului Tîrgu Mureș, Dr. Emil Dandea — moț de origine (astăzi locuiește în București pe str. General Gheorghe Lupu nr. 2) refugiindu-se din teritoriul răpit, n-a pregetat să-și lase soția, mai exact întreaga familie, pe seama neîndurătoarelor autorități horthyste, și în schimbul acestora să transporte la Cîmpeni, (unde a și fost instalată) în vagonul pe care-l primise, singurul de altfel, statuia lui Avram Iancu, aceeași statuie, a lui I. Dimitriu-Bîrlad, ridicată și astăzi în mijlocul Cîmpenilor. Prefecții și tribunii oștii moțești și-au stins suflarea. Astăzi sînt vedenii. Apoteoza taberei lui Iancu păstrată de la Bălcescu, aduce mărturia unei simțiri fierbinți. „Mi se păru a vede geniul naționalității române... cîntînd un imn de înviere" — scrie marele patriot.

...De pe creasta Muntelui Mare cu rare flori de omag (Medeea sorbise otrava lor) se văd pînă departe munții care s-au ridicat la bucinatul lui Horia și a Iancului. Am umblat din sat în sat pe drumurile de istorie de la poalele lui, din Albac la Baia de Arieș unde tribunul Amos Tordoșianu animase mulțimea de băieși; am zăbovit în Ponoarele tribunului Vasile Fodor și unde Bogza, în vestita Țară de piatră adunase datele cutezătoarelor sale reportaje. Am adăstat la Sălciua unde, ca și la Bucium, portul tradițional moțesc este de o mare frumusețe (năfrămi mari de cașmir, cămăși cu broderie neagră și multicolură și extrem de bogată la cele două pieptare — unul strîns pe talie, al doilea ca un cojocel; — acestea la femei, care și-au înlocuit zadia cu șurțul de catifea, Bărbații poartă cămăși și mai ales pieptare la fel de bogate în broderii). Am străbătut sate electrificate, am intrat în magazinele universale și în casele moțești de pe Valea Arieșului și a Ierii. Și lăsînd în dreapta creasta Agrișului, străbătînd satul Muntele pe la cabana Băișoara, am urcat pînă aici pe vîrful Muntelui Mare de unde țara moților se vede ca-n palmă. Totul spune aicea de isprăvile lui Iancu. Amintirea lui se destramă din hornuri de case, din piatră, din arhaice mori de apă atît de numeroase în Apuseni. În somnul de la Țebea, crăișorul e legănat de memoria întregii moțimi. În cinstea acestei umbre coboară moții în sunet de chimvale pînă aici la gorunul lui Horia, celălalt mare martir al munților. Moții aceștia ce somnul și-l dorm sub piatra Detunatei vorbesc cu viața moților de azi. Și unde nu sînt moții? În curți sau la colibele de vară, la munte, în mine, în căutarea lemnului de rezonanță prin pădurile de brad, pe străzile luminate cu neon din orașele lor cu istorie; pe plaiul domol, călare pe căluții lor, mereu trudind pentru îndestularea familiilor. Moții trecuți prin săbii, secure, tun și roată, ne poartă pașii prin amintiri. Os din osul martirilor învață astăzi în universitățile țării. „Poporul cu peste fire iubire ascultă glasul tău. Cînd le citesc o carte de la tine parcă reînvie" — așa-i scrisese lui Iancu cinstitul Prodan; cu peste fire iubire urmează astăzi moțimea cuvîntul partidului, clădindu-și viața bună la care rîvnise. În sfîrșit, visul, inaccesibilul cînd al lui Iancu — cea mai redusă clasă socială a poporului să se așeze deodată și să devină cea mai înstărită — a devenit o realitate. În aceasta vedem apoteoza moțimii, nu numai a lui Iancu, căruia îi așezăm gloria mai sus de a vestitului Empecinado, a cărui oaste țărănească s-a bătut cu Napoleon și mai sus de Andreas Hoffer, țăranul luptător din Tirol. Iancu, — „mai presus decît oricare din contemporanii săi și-a aplecat ochii spre clasa cea mai de jos a poporului, spre moții din Apuseni". Dreptatea s-a așezat acolo între pietre și oameni. Și bunăstarea s-a așezat. Țîșnesc din izvoare descîntate în trecut de atîtea suferințe și azi de veghea de baladă a comuniștilor.

ROMULUS ZAHARIA

MIHAIL NICOLAE PAUL

femeia ciber-netică

Cap. IV. Sînge

Dormirăm ca doi copii îmbăiați, în fotoliile rămase întregi. De fapt asistentul meu jurase că va sta de planton toată noaptea, însă la opt cînd mă trezi telefonul îl găsii sforăind.

Ridicai receptorul în grabă. La capătul firului era chiar președintele Combinatului, care mă chema la dînsul, spunînd că are să-mi dea o veste mare. Îl trezii imediat pe Eugen.

— Vezi că plec la Combinat! Ai grijă de prizonier, dă-i apă și fă-i rost de ceva mîncare. Eu zic să-l închizi în baie. Acum avem și grija lui... Cînd mă întorc o să anunț Miliția.

— Am înțeles!

— Vezi să nu-ți scape sau să șterpelească vreun obiect. La ce lucrezi acuma?

— Reglez undele celor două aparate VIPLEX. Pe urmă, văd, eu. poate gătesc ceva...

Așa-zisele aparate VIPLEX, erau o nouă cucerire în domeniul radiofoniei, realizată de colectivul nostru: niște aparate de emisie-recepție de mărimea unei pilule. Din cauza micimei lor, Eugen le botezase în glumă VIPLEX și păstram între noi această denumire, pînă la predarea lor în industrie.

— Perfect! Atunci te-am salutat!

La Combinat, președintele, un bătrîn foarte amabil, mă primi frecîndu-și mîinile.

— Te felicit pentru alegere! Văd că ai făcut-o lată!...

— Și încă cum, îi răspunsei, mirîndu-mă de unde aflase așa repede de întîmplarea din noaptea trecută. Să știți însă că n-am dat eu întîi...

— Așa se începe! Întîi dă unul, pe urmă trebuie să dai și tu și treaba se-ncurcă. Dar să lăsăm asta! Omul nu e ales academician în fiecare zi...

Îmi făcu din ochi și trecu la chestiunea pentru care mă chemase. Data Congresului Internațional de cibernetică se fixase și Combinatul nostru avea sarcina să realizeze un nou prototip de creier electronic, în măsură să reprezinte cu cinste țara noastră în fața străinătății. Fusesem numit cu conducerea lucrărilor unui important colectiv și mi se cerea să-mi aleg colaboratorii.

Declarai că nu aveam nevoie deocamdată decît de Eugen și de cineva să mă înlocuiască la Universitate. Răgazul de șase luni ce mi se acordase pînă la prezentarea prototipului în fața experților de la Combinat îmi păru prea scurt, însă această grabă era justificată de faptul că lucrările Congresului începeau curînd după aceea. În afară de colectivul meu, mai lucrau și altele, în același scop, și comisia de expertiză urma să decidă. Un amănunt interesant: Congresul urma să se țină la Philadelphia, oraș unde se afla Institutul de Electronică, absolvit de mine prin corespondență acum nu știu cîți ani și eram hotărît să prezint o lucrare excepțională în fața foștilor mei profesori. Comunicai acest lucru și președintelui care-mi strînse mîna emoționat.

— Îți aștept propunerile, spuse el cu multă căldură, în timp ce mă conducea spre ieșire. Cred că într-o lună mi le aduci?! Aha... uitasem... și lasă-mă să te îmbrățișez și pentru celălalt eveniment fericit...

— ...???

— Parcă auzisem că te-ai căsătorit zilele astea.

— Vai de mine! Nici nu mă gîndesc! Deocamdată!...

Se întoarse nedumerit către teancul de ziare de pe birou și începu să le răsfoiască. În unele, pe prima pagină, se afla poza mea ținînd-o în brațe pe Cristina... Mă privi mustrător, dar nu mai insistă.

— Cum crezi... oftă el. Atunci... apucă-te de treabă. Și sînt de părere să te consacri exclusiv sarcinii primite. Cred că mă înțelegi.

★

În drum spre casă mă abătui pe la Circumscripția de Miliție și le povestii aventura din noaptea precedentă. Imediat scoaseră un automobil și patru vlăjgani săriră înăuntru. Plecarăm luînd virajele pe două roți. În fața casei mașina stopă brusc și doi din însoțitorii mei dispărură să caute urme. Ceilalți veniră după mine.

Ca și de rîndul trecut, ușa de la intrare era deschisă... Pe semne că Eugen nu se învățase minte! Îl strigai, hotărît să-l fac cu ou și cu oțet de data aceasta, însă nu primii nici un răspuns. Nu-mi dădeam seama unde poate fi asistentul meu și cei doi milițieni mirosind ceva suspect se priviră semnificativ. După un moment de atenție încordată auzirăm scîrțîitul ușii de la baie. Încăperea era însă goală și dormitorul deasemenea. Mă întorsei spre milițieni și înălțai din umeri. Era tot ceea ce puteam face în acel moment. Alte camere nu aveam... Era momentul ca ei să intre în acțiune, ceea ce și făcură. Mai întîi ne apucarăm să cercetăm baia unde fusese ținut închis agresorul. Într-un colț găsirăm aruncate frînghia și călușul Din răzbunare, Eugen folosise același căluș. Frînghia mea de rufe era tăiată în trei locuri În afară de aceasta, milițienii constatară că un geam e întredeschis, soba e stinsă, mobila desfundată și că, în afară de infractor și de asistentul meu, mai lipsește din apartament o cutie cu lingurițe de argint, toată șunca din frigider și cele șapte sticle cu țuică de prună pe care le păstram ca să am cu ce trata oaspeții din străinătate. În plus, blestematul de Bull Dog lăsase și robinetul de la baie deschis și-și tîrsese pantofii cu draperia de la ferestre. Dar, ce era mai grav, magnetograful din sertar dispăruse...

Comunicai tot ce știam milițienilor și ei notară într-un carnețel ce li se păru mai important. Apoi, scoaseră cîte o lupă și se aruncară pe brînci. Îi lăsai să facă tot ce pofteau și mă trîntii zdrobit într-un fotoliu, închizînd ochii... După două ore agenții se sculară gemînd: Nu descoperiseră nici un indiciu! Tocmai cînd ne luam rămas bun, privirea mea căzu din întîmplare pe abajurul lămpii de noapte. Cineva scrisese cu roșu o formulă: D = 1!

Recunoscui dintr-o privire scrisul lui Eugen. Dar ce formulă să fi fost asta? N-o mai întîlnisem nicăieri și eram sigur că fusese scrisă doar cu o oră-două înainte. La strigătul meu, milițienii se întoarseră cu un salt și, văzînd inscripția scoaseră din nou, ca la o comandă, lupele. După un moment de cercetare, se consultară din priviri și cel mai mare în grad rosti un singur cuvînt:

— Sînge!!!

★

Întrerupsei o clipă povestirea și cerui un pahar cu apă. Criticul meu mi-l oferi privind semnificativ la ceas.

— Nici o grijă, îl asigurai. Cu treaba asta se ocupă colaboratoarea mea. Cîte minute mai avem, Cristina?

— Treizeci și șase de minute și opt secunde.

— Imposibil! sări redactorul, imposibil! După mine mai sînt doar douăzeci de minute. Să fim corecți!

— Se scad șaisprezece minute și opt secunde durata conversațiilor.

— Sigur! intervenii eu. Cînd mă ții de vorbă timpul nu se omologhează. Așa e drept! Dar ia spune mai bine, nu cumva am dat-o prin genul romanelor polițiste?

— Lasă că merge. Nu sîntem dogmatici. Cititorilor noștri nu le displace puțin mister și au simțul umorului. Dacă scopul e frumos și lucrarea scrisă cu talent puțin le pasă cum e clasificată lucrarea respectivă. Dar sper că timpul acesta nu mi-l decontezi, fiindcă dumneata ești cel care a deschis vorba.

Cap. V O idee genială

Urmă o perioadă grea pentru mine. Dimineața lucram la proiectul cerut și, mărturisesc că simțeam lipsa bietului Eugen, deși mă înconjurasem de o armată întreagă de colaboratori. În fiecare zi către prînz dădeam un telefon la Miliție cerînd vești despre nefericitul meu asistent. Răspunsul era întotdeauna același: nimic nou! Dispăruse de parcă ar fi zburat prin văzduh, și el și așa-numitul Bull Dog! Aproape că îmi era frică să mai deschid ziarele de dimineață de teamă să nu aflu că, cine știe pe unde i s-a găsit cadavrul, purtînd urme de violență. Formula pe care mi-o lăsase scrisă cu sîngele său pe abajur continua să-și păstreze cu încăpățînare taina. O răsucisem pe toate fețele și, cu fiecare zi, mă întăream tot mai mult în convingerea că nu înseamnă nimic După amiaza mă aruncam din nou, cu furie, asupra lucrului, iar seara ieșeam să mă plimb fără nici o grijă. deoarece, din noaptea cu pricina, locuința mea se afla sub supravegherea Miliției.

Seara mă întîlneam cu Cristina...

Mergeam amîndoi pe străzi uitîndu-ne cu coada ochiului unul la celălalt. Despre căsătorie nu mai adusese nimeni vorba dar ne comportam ca niște logodnici Era un rol cam nepotrivit pentru mine și bănuiesc că mi-l jucam destul de prost, însă aveam scuza că pînă atunci nu mai fusesem niciodată într-o astfel de situație. Căutam totuși ca discuțiile noastre să fie cît mai utile și abordam de preferință subiecte în legătură cu știința. Fata mă urmărea cum putea mai bine dar mă tem că nu se prea distra în timpul acestor plimbări. Totuși nu înceta o clipă de a fi femeie. După bătaia cu Bull Dog se îngrozise văzîndu-mi obrazul tumefiat. Apoi povestirea mea o interesase. Se arătă mîndră de pumnii pe care-i dădusem și chiar de cei încasați și ținu să mă oblojească cu proprile sale mîini. Avea niște degete atît de transparente încît regretai din toată inima atunci cînd vînătăile îmi trecuseră. Grație acestui rol de infirmieră, studenta timidă pe care o cunoscusem la început căpătă destulă autoritate ca să mă tirască în cercurile ei de prieteni.

Așa cum eram, cu nasul umflat și cu un ochi pe jumătate închis mă plimbă pe la toate expozițiile, mă prezentă colegelor și prietenilor iar aceștia se arătară foarte interesați de faptul că fusesem campion universitar de box. Se prefăcură a nu ști că sînt și academician, ceea ce nu mă supără deloc. Îmi venea totuși să rîd: „geniul cibernetic modernă" discutînd despre baschet!! Dar, dacă prietena mea era mulțumită, eu n-aveam dreptul să mă plîng. Curînd-curînd veni rîndul ei să vorbească și, în tot timpul lungilor și plăcutelor noastre plimbări de seară, nu mai înceta să-mi povestească o mulțime de fleacuri cu care de asemeni urechea mea nu era deprinsă: despre sport, despre filme și chiar despre modă!! Dar în gura ei cuvinte ca „golaveraj" sau „bigudiuri" răsunau ca un clinchet de clopoțel și, în scurt timp, găsii că acele nimicuri erau pur și simplu încîntătoare.

Între timp, lucrarea mea nu sta pe loc. Știam ce am de făcut. Noua mea creație trebuia să fie o sinteză a tuturor descoperirilor făcute de mine pînă atunci. Dacă în ultimii ani Combinatul fabricase în serie, după planurile mele, acari, strungari și dactilografe, de data aceasta voiam să realizez omul mecanic multilateral.

★

— Haida de! Bine că nu-i puseși să inventeze perpetuum mobile, interveni redactorul zîmind cu durere. Dă-o-ncolo de treabă, domnule!

★

N-aș vrea să se înțeleagă greșit noțiunea de robot multilateral. Era în fond tot o cutie dreptunghiulară de metal cu membre articulate și cu capul cît o minge. Dar, spre deosebire de ceilalți, acesta din urmă putea avea mai multe creiere electronice, fiecare cu altă memorie. Deci, dacă montam creierul Nr. 1 aveam un agent de circulație, Nr. 2 — contabil, Nr. 3 — ghid sau lustragiu sau pianist. Omul meu mecanic avea o ușiță în spate pe unde puteam introduce creierul electronic dorit. Aparatul rămînea tot atît de neputincios ca orșicare mașinărie dacă îi cereai ceva ce nu știa el să facă.

Cred că nu e de prisos dacă amintesc că memoria sau programul acestor mecanisme e cuprinsă într-un număr de fișe, benzi de magnetofon ori filme. Impulsurile din afară sînt înregistrate de aparate arhicunoscute: celula fotoelectrică, radar, microfon, contoar de infraroșii etc. și transformate în numere. Un aparat coordonator le sortează și trage concluzia logică, corespunzătoare unei ecuații După ce ecuația a fost pusă pe un tambur se declanșează impulsul electric, care e îndrumat către fișa de memorie cu numărul corespunzător. Aici e prevăzut ce atitudine urmează să ia mașina: să spună sau să facă ceva Robotul meu urma să fie dotat în plus cu un aparat de radio emisie-recepție VIPLEX, același model la care lucra Eugen în ziua dispariției sale Prin el omul mecanic putea să să exprime și putea primi diferite dispoziții.

(Va urma)

mozaic

Portul Stralsund este unul din punctele turistice cele mai atractive din R.D. Germană, aici existînd numeroase muzee și monumente de valoare istorică. Recent, pescarii din Stralsund au îmbogățit colecțiile orașului cu un exponat care a stîrnit senzație. Este vorba de o broască țestoasă uriașă, nimerită nu se știe cum în mările Nordului. Animalul, care a murit la cîteva zile după capturare a fost naturalizat și expus în cadrul unei expoziții speciale.

Karthuisersstraat, din Amsterdam, a devenit de cîtăva vreme locul de pelerinaj al „tinerilor furioși" din toată lumea. Aici e cartierul general al „provos-ilor", furioșii danezi, despre care se spune că au revoluționat caracteristicile stilului „beatnik" prin marile lor manifestații inofensive de stradă, avînd ca principiu programatic devizele „viața e un joc" și „joaca este activitatea umană esențială".

„Pictura e o muzică vizuală și muzica este un desen sonor". Poate de aceea compozitorul maghiar Paul Arma își alege prietenii de preferință dintre pictori. Fiecare partitură a sa a fost editată pînă acum într-o mapă ilustrată pe rînd de Braque, Chagall, Clavé, Picasso, Arp, Calder, Matisse, Duty, etc.

Istoricul literar Alexandr Dun a descoperit la biblioteca Academiei de Științe a U.R.S.S. o curiozitate bibliografică — revista „Krasnoe Solniciko" („Soarele roșu") apărută la Khodjent (Turkmenia) în 1909. Este unicul exemplar al acestei reviste progresiste care publica texte interzise de cenzura din Petersburg. Revista a fost suprimată după apariția primului număr.

meridiane

din lirica bulgară

ELISAVETA BAGRIANA

plop tremurător

Nu doar un veac i-a fremătat prin creștet —
dacă lăstarii ce-l înconjurară
sînt astăzi arbori seculari și ei.
De trăznet —
sau poate de bătrînețe numai —
îi este trunchiul despicat în două.
I-a putrezit și măduva.
E plin de scorburi.
...Dar el, în ciuda vremii, mai trăiește,
cu sclerozate rădăcini.
Pe putrezi umeri
susține uriașe crengi. Mlădițe
cresc pe el, și primăvara
i-anină mițișori ori pufușor,
adăpostindu-i
nenumărate cuiburi mici, în care
din ouă puii vor ieși afară.

Bătrînul plop tremurător,
ca o minune,
mai dăinuiește —
și de el îmi reazem,
acuma,
fruntea obosită
ca, pe vremuri,
de mult de tot,
și obosita-mi mamă !

STAVRI BORISOV

vîrtejul

Există, poate, și o oboseală
În peisajul dominat de ploaie,
Lipsit de cer, de oameni și de păsări,
Străin aproape pîn' la deznădejde —
Și-atît de-al nostru totuși, cu copacii
Care-și înscriu un proaspăt cerc sub coajă ;
Cu tufa care, în singurătate,
Pe ocrul umed al colinei înfrunzește ;
Cu tinerii lăstari ce-o lume-ntreagă
Vor fi să ne redea ; și cu albastrul
Insuflețit al cerului ; cu simțămîntul
Că ne-am născut o clipă prea devreme

LĂCEZAR STANCEV

încrederea

Eu am crescut sub bolta lor : stejarii
m-au învățat ce-nseamnă trăinicia.
Mesteacănul mi-a desluşit ce-i teama
de vînt și vreme rea. Cireșul
mi-a strecurat în suflet duioșia,
iar teiul amăgirile iubirii.
Bătrîna salcie mi-a spus un cîntec.
Tăria de-a lupta mi-a dat-o fagul —
iar brazii, brazii mei, ce-mpung și norii,
cu vîrfurile lor cutezătoare,
susțin ceva în mine — scump și trainic :
încrederea în propria-mi putere !

În românește de VICTOR TULBURE

MARIA NEDKOVA (R. P. Bulgaria) Fată din Rodope

din corespondența lui thomas mann

„Sobrul prozator" descendent al patricienilor hanseatici și continuator al umanismului goethean, cetățeanul, înțeleptul, umoristul, liricul Thomas Mann a fost un corespondent prodigios. Din cele peste douăzeci de mii de scrisori cît se crede că ar fi răspîndit pe cel puțin două continente, au fost publicate, într-o culegere de trei volume — ultimul apărut relativ recent — vreo 1500 pagini compacte. Ele luminează figura artistului pe dinăuntru, dar aruncă o deosebit de puternică lumină și asupra tuturor fenomenelor vieții literare, artistice și politice din lume, într-o perioadă cuprinzînd secolul nostru pînă în anul 1955.

Cele cîteva spicuiri de mai jos nu pot nici pe departe da o imagine a valorii tezaurului. Ele încearcă doar să stimuleze o apropiere de el.

ANDREI ION DELEANU

Lui Thomas Mann i-a făcut mare plăcere amploarea omagiului Franței cu prilejul celei de-a 80-a aniversări a nașterii sale. Între altele i s-a dedicat și un volum, „Hommage de la France a Thomas Mann", cuprinzînd contribuțiile celor mai ilustre și mai distinse personalități ale Franței.

O umbră avea să tulbure însă bucuria profundă a sărbătoritului : Georges Duhamel, în elogiul său, strecoară și regretul că marele romancier german ar fi afirmat cîndva că Franța, *dans l'époque contemporaine*, n-ar mai fi dat nici un mare romancier.

Victima nu știe să fi spus una ca asta, nu vede cum ar fi putut. La 14 iunie 1955, adică la numai cîteva zile după aniversare, îi scria lui Martin Flinker, scriitor austriac și, după război, librar la Paris (care pare să fi fost inițiatorul acestui volum omagial) o scrisoare care cuprinde și următoarele :

. . . . . .

Romanul englez, rus, francez, pictura franceză, muzica germană din secolul al nouăsprezecelea — nu, nu se poate spune că erau vremuri rele pe-atunci ; într-o privire retrospectivă se vede o pădure de oameni mari, o abundență aproape tropicală de măreție, căreia noi, cu tot puțintelul nostru rafinament, n-avem a-i pune alături nimic de aceeași valoare. Se poate contesta ? Dar că Franța, țara lui Roger Martin du Gard, Saint Exupéry, Mauriac, Jules Romains, Sartre, Camus și a unui anume Georges Duhamel, ca să numesc numai cîțva, n-a mai produs romancieri admirabili, că Franța s-ar găsi într-o stare de descompunere literară, nu, o asemenea nerozie este exclus să fi spus.

Franța nu-i de loc în descompunere, cum trăncănesc unii. Evoluția mondială a pricinuit Europei în întregul ei pierderi considerabile în forță și dominație. Dar dacă, cu toate astea, eu rămîn convins de dăinuirea autorității spirituale a Europei în lume, e tocmai pentru că această convingere se bizuie pe Franța. O țară cu temeliile naturale de-o binecuvîntată sănătate cum sînt ale ei, își poate prea bine îngădui nervozitatea politică caracteristică geniului ei care, departe de a constitui simptomele unei decăderi și ale unei descompuneri, reprezintă un amestec de amuzant și de eroic pe care nu și l-a putut oferi niciodată vreo altă națiune aparent mai robustă. Iar în ce privește puterea ei culturală, Franța, acest laborator al civilizației strălucind de spirit, este țara din care ne vin cele mai rafinate produse ale sensibilității europene, experimentele artistice ale Europei în cea mai exemplară și mai limpede intruchipare. Și așa va rămîne. Pentru cine oare nu-i Franța țara literară par excellence ? Dacă-i adevărat ceea ce vrea să susțină Jules Romains, că eu aș fi adăugat prozei germane ceva ce ea nu avusese pînă atunci, faptul acesta se datorește unor mari făuritori de limbă germană ca Luther, Goethe, Nietsche, dar cum aș fi putut face asta, dacă eu, ca și cei doi din urmă dintre acești trei, n-aș fi mers sîrguincios la școala franceză ?

★

Într-o scrisoare datată 21 martie 1954 și trimisă unei vechi admiratoare — Ida Herz — colecționară pasionată și sîrguincioasă a tot ce apărea în presă despre marele scriitor (de altfel copioasa colecție face acum parte din Arhiva Thomas Mann de la Zürich), Thomas Mann spune :

Dragă Ida,

Îți mulțumesc pentru „The Doors of Perception", dar nu pot să împărtășesc entuziasmul pe care cartea ți l-a stîrnit dumitale. Reprezintă o ultimă și aproape aș zice insolentă formă a escapism-ului lui Huxley, cu care niciodată nu m-am împăcat la acest scriitor. A folosi drept mijloc mistica mai era, într-o anumită măsură, decent. Dar acum, că a ajuns la droguri, găsesc că-i mai curînd scandalos. Eu sînt cu conștiința încărcată și cînd iau seara cîte puțin Phanodorm sau Seconal ca să dorm mai bine. Dar ca să-mi creez ziua o stare în care tot ce-i omenesc îmi devine indiferent și să alunec într-o auto-savurare estetică inconștientă mi se pare dezgustător. Iar el recomandă asta lumii întregi, căreia altminteri nu i-ar mai fi sortit decît, în cel mai bun caz, stupiditatea, iar în cel mai rău, suferința. Ce uz face el de „cel mai bun" și „cel mai rău" ! Misticii lui ar fi trebuit să-l învețe că „suferința e animalul cel mai iute ce ne poate purta spre desăvîrșire", ceea ce nu se poate spune despre dopare ; iar cufundarea în minunea existenței unui scaun și în tot felul de scamatorii coloristice extaziante are mult mai mult de a face cu stupiditatea decît crede el.

Medicul Frederking din Hamburg atrage atenția că stările de excitație produse de beția cu Mescalin sînt indicate numai în foarte riguroase tratamente psihoterapice. (Iar Huxley nu-i un expert ci un diletant.) Beția cu Mescalin are indicații foarte severe și foarte limitate. Și nici nu se poate spune dinainte dacă o tentativă terapeutică cu Mescalin va da sau nu rezultate. Dar acum, după elocventa recomandare a faimosului scriitor, mulți tineri englezi și în special americani se vor lăsa ispitiți. Cartea e captivantă. Dar e o carte absolut — n-aș vrea să zic imorală, dar trebuie spus : iresponsabilă, care nu poate contribui decît la îndobitocirea lumii, și la crearea incapacității de a face față cu rațiune problemelor extrem de grave ale vremii.

★

N-am vrea să diminuăm cu nimic vigoarea sentinței rostite de Thomas Mann. Nici măcar prin alăturarea unei alteia, tot atît de tăioase. E cuprinsă în următoarele cîteva rînduri dintr-o scrisoare trimisă la 22 august 1954 bunei sale prietene de la Washington, Agnes E. Meyer:

. . . . . .

Mi se reproșează frazele mele lungi și stilul meu e socotit „pompos" și „greoi". Dar, Dumnezeule, e-un grațios dans pe poante în comparație cu perioadele îmbîcsite, supraîncărcate, trenante și prea puțin transparente pe care Faulkner... oriunde în lume. Cînd a început să vorbească, universalitatea lui a fost fărîmițată de limbile naționale, iar mijloacele de traducere, și cu atît mai mult sincronizarea, sînt expediente insuficiente. În momentul tehnic în care a fost retezată de filmul vorbitor, evoluția filmului mut era încă multpromițătoare. Istoria filmului lasă impresia că fiecare progres tehnic aduce cu sine imediat un regres artistic. Chiar și tridimensionalitatea actuală pare — presupun că trecător — să-l întoarcă pe o treaptă mai primitivă : dacă nu prin altceva, prin agresivitatea senzaționalului tehnic. În fond, nici la apariția filmului în culori n-a fost altfel pentru că, strident și bătut ca policromiile ieftine din cauza inexperienței artistice a debuturilor, n-a făcut decît să trezească dorul după ecranul animat în alb și negru. Dar lucrurile au evoluat. În scurtă vreme gustul și priceperea au făcut mult pentru ca varianta colorată a filmului să devină agreabilă ochiului.

. . . . . .

Ar fi nedrept să omitem a spune că ceva mai departe în aceeași scrisoare, semnatarul ei nostalgic își manifesta încîntarea pentru reușita unei ecranizări în culori a romanului său „Königliche Hochzeit", ecranizare supraveghiată de fiica sa Erika și are, pentru filmul pe care-l califică „prächtig", adică măreț, superb, cele mai calde cuvinte de laudă.

★

Măsurarea geniilor cu etalonul omenesc a practicat-o și Thomas Mann. Dovadă acest fragment din scrisoarea pe care la 12 august 1954 o adresează prietenului său, istoricul și filozoful Erich von Kahler:

. . . . . .

Tocmai citesc ceva mai vechi despre înmormîntarea sa (a lui Schiller) și despre soarta osemintelor sale — o poveste total scandaloasă, pe care Goethe a tolerat-o fără să miște un deget. Nici măcar cu douăzeci de ani mai tîrziu, cînd țeasta lui a fost scoasă, cu trudă, din gunoaie (fără certitudinea că era chiar a lui) și depusă sub soclul bustului lui Dannecker la biblioteca ducală, Goethe n-a asistat, ci l-a trimis pe August. De cîte ori era în perspectivă ceva care l-ar fi putut emoționa oarecum, se declara bolnav. N-ar trebui să mi se ia în nume de rău că în „Lotte la Weimar" am lăsat să se remarce această comică trăsătură de caracter la Majestatea Sa. Nu că Schiller ar fi fost lipsit cu totul de simțul comicului. Dar într-un anumit sens era mai „mare", mai generos decît celălalt, și celălalt știa.

caracterul dramatic al operei lui george coșbuc

George Coșbuc este singurul din scriitorii noștri clasici care nu s-a manifestat în domeniul teatrului. Unica sa piesă „La Slănic", publicată în **Lumea ilustrată** (1891 nr. 11 și 12), semnată cu pseudonimul său din tinerețe, C. Boșcu, nu prezintă decît interes istorico-literar, iar proiectata dramă în versuri cu subiectul din **Noi vrem pămînt** nu a mai fost realizată. Poetul a iubit însă teatrul, traducînd cîteva capodopere: **Sakuntala** de Kalidasa, **Parmeno** de Terentiu, **Don Carlos** de Schiller. Pasiunea sa pentru teatru se poate constata și din prietenia cu I. L. Caragiale și B. Șt. Delavrancea ca și din munca desfășurată de Coșbuc, în calitate de membru în Comitetul de lectură al Teatrului Național, aspect biografic încă foarte puțin cunoscut.

Deși nu a scris opere dramatice, Coșbuc s-a manifestat ca un autor dramatic în creația poetică propriu-zisă. Particularitatea aceasta a scrisului său a fost observată de George Călinescu în „Istoria literaturii" cînd, referindu-se la idile, scria că ele sînt „studii dramatice într-un act", lirismul poetului fiind „reprezentabil", fie că este de natură tragică, fie că este comic.

Așa cum se vorbește despre o monografie a satului ardelenesc în poezia lui Coșbuc, se poate vorbi și de o teatralizare a întîmplărilor din viața satului. Poemele sale sînt mici scenete, văzute spațial, deci scenic, cu replici și explicații parantetice. Ele depășesc evident simplul caracter recitativ, putînd fi interpretate.

Caracterul dramatic al versurilor lui Coșbuc se află mai întîi în însuși conținutul lor. În opera lui Coșbuc ne întîmpină deopotrivă tragicul și comicul așa cum numai la un singur alt scriitor român se întîmplă : la I. L. Caragiale. Din categoria poemelor cu conținut tragic fac parte „Moartea lui Fulger", „El Zorab", „Trei doamne și toți trei", „O scrisoare de la Muselim Selo", „Fata morarului" etc.

„Moartea lui Fulger" este actul final al unei drame. Înainte de a se deschide cortina pentru a lăsa să se depene scenele pe care le surprinde Coșbuc, se bănuiesc întîmplări sugerate numai de poet, din care se desprinde caracteristica personajului prin vitejia, bunătatea și duioșia lui. De aceea „sărmanului crai" aproape că nu-i vine să creadă ceea ce s-a întîmplat : „Să-i moară Fulger ?". Drama provine nu numai din jelirea morții, ci și din contrastul dintre tragica întîmplare și neașteptarea ei. Personajele se revoltă împotriva destinului orb, prilejuind un conflict dublu între om și „păginul Dumnezeu" și între părinții lui Fulger și bătrînul sfetnic care îndeamnă la resemnare.

În „El Zorab" caracterul scenico-dramatic este mult mai accentuat. Și aici începutul coincide cu o deschidere a cortinei, înainte de care se bănuiesc scene din viața tragică a unei familii sărace, a cărei unică avere este calul El Zorab. Vînzarea acestuia ar putea produce, fie chiar și pentru moment, o îmbunătățire a situației materiale. În momentul vînzării însă, stăpînul calului, „bietul Ben-Ardun" își imaginează drama familiei sale pusă în fața animalului vîndut. Convins că nu mai poate obține calul înapoi, Ben Ardun îl spintecă.

„Fata morarului" este drama tinerei care păcătuiește, făcîndu-și procese de conștiință și gîndind astfel : „aș vrea să fiu, roată, sub tine". Dramaturgul rus N. A. Ostrovschi a făcut dintr-o asemenea întîmplare o remarcabilă dramă, fata morarului fiind de fapt o altă Caterină. Sentimentul iubirii îi prilejuiește lui Coșbuc și accente dramatice în „Dușmancele" dar îndeosebi scene comice ca în „Scara", „Spinul", „Pe lîngă boi".

Conținutul dramatic a cerut organizarea materialului faptic într-o arhitectonică scenică, prezentată vizual, deci spectacular. În „Trei Doamne și toți trei" distingem trei momente corespunzătoare celor trei acte. Primul este grija bătrînului sărac și necăjit că nu i se întorc copiii din luptă. Decorul este simplu, „în pragul casei". Al doilea moment este discuția de la cazarmă conținînd la rîndul lui cele trei tablouri ale morții copiilor, iar al treilea moment „pe-o piatră-n drum sub un zăplaz / Într-un apus de seară" sugerează drama bătrînului tată, „înmormîntînd în palme-i"/ „Slăbitul său obraz". Aceeași scenarizare în „Cetatea Neamțului". Un prim tablou este al unei dimineți liniștite, în cetate, unde oștenii se pregătesc să mănînce. Dramatismul se declanșează odată cu sunetul „afurisit din goarnă", care anunță apropierea dușmanului. Replica pe care o dă unul din plăieși caracterizează în mod excepțional trecerea de la liniște la starea de alarmă, ca și felul de a fi al poporului nostru : „Bat și ei cel drum, ca mînzul / Să ne strice nouă prînzul". Urmează un întreg act al vitejiei plăieșilor, după care capitularea, dar nu înfrîngerea. Finalul este de o simplitate dramatică emoționantă, într-o viziune populară hitră a împăcării dintre plăieși și flămînzii inamici. Ne aflăm, parcă, într-o comedie eroică, cu roata plăieșilor care mănîncă, „mămăliga din ceaun", cu tunul care face „bumbum", cu „zidul prost" care nu se mai dărîmă, în sfîrșit cu ospățul, fals rabelaisian : „Și-l pupa viteazul rîgă / Și-ndopa la mămăligă".

Să adăugăm, pe lîngă arhitectonica dramatică, precizia conturării personajelor. „Voichița lui Ștefan" este un personaj shakespearian, cu aspre zbuciumări dramatice în momentul în care soțul, Ștefan-Vodă, se luptă cu tatăl ei. Coșbuc surprinde trăirile interioare cu adîncă pătrundere : „Cînd avea pe soț în gînd / Ea se pomenea deodată / Pe părinte blestemînd". Iubirea pentru soț este însă mai puternică. În momentul în care acesta se întoarce din luptă, „Rîde veselă și plînge / Pentru- un tată biruit".

Observăm că poezia publicată în **Balade și idile** are în ansamblu un mai susținut caracter dramatic în ceea ce privește conținutul și structura compozițională. Rar în acest volum poetul folosește dialogul, modalitate dramaturgică reprezentată prin excelență în **„Fire de tort"**. De altfel, Coșbuc are cea mai dialogată poezie din literatura română, asemănîndu-se în această privință cu unele producții folclorice. Pentru a vedea precizia și concizia replicii să cităm cîteva strofe, luate la întîmplare din creația sa.

— „Ce-i pe drum atîta gură ?"
— „Nu-i nimic, Copii strengari".
— „Ei, auzi ! Vedea-i-aș mari,
Parcă trece-adunătură
De tătari !"
(„Iarna pe uliță")

— „Păi, nu-nțelegi tu românește ?
Vezi scocul ?" — „Văd" — „Și ce-i pe scoc ?"
— „E apă". — „Bun ! Stă apa-n loc ?"
— „Ba vine". — „Ei, acum cloc-poc,
Și roata se-nvîrtește !"
(„Roata morii")

— Dar pe mire cum îl chiamă,
Cine-i și al cui ?"
— „N-auziși de sturz, bag'samă !
Pînă și-mpăratu-i știe".
— „Și-i bogat ?" — „Ce-i pe cîmpie,
Tot ce vezi, i-ai lui !"
(„Nunta-n codru")

În volumul **Ziarul unui pierde-vară**, care conține în cea mai mare parte pasteluri, poemele nu mai sînt construite dramatic. Această caracteristică a creației sale anterioare răbufnește doar în cîteva din **„Cîntecele de vitejie"** de mai tîrziu, însă, în ansamblu, perioada din tinerețe, atunci cînd poetul aflat la Sibiu dorea să compună o „epopee națională" sub vădita influență a folclorului, se caracterizează și prin scrieri dramatice în problematica lor, remarcabil construite arhitectonic, cu o știință a împlinirii personajelor și cu replici demne de un mare dramaturg. Toate acestea au făcut poeziile sale reprezentabile, ceea ce le întărește specificitatea lor dramatică, comparabilă cu a schițelor lui Caragiale.

La înțelegerea specificului artei lui Coșbuc, alături de celelalte modalități care îi configurează originalitatea, trebuie pus și caracterul dramatic al poeziei sale.

VICTOR CRĂCIUN

limpezimile izvorului

Printre manuscrisele lui Coşbuc se află o poezie fără titlu, scrisă probabil în anii de amărăciune, cînd numeroşii şi aproape inexplicabilii adversari ai bunului şi sfiosului „Badea Gheorghe" căutau să-l strivească, între altele şi prin comparaţia cu profunzimile uriaşe ale lui Eminescu — sau poate mai tîrziu, cînd irupţia simbolismului aducea în literatura noastră complexităţile vieţii citadine şi impunea, o dată cu ele, subtilităţile unei alte tehnici poetice. Ca şi Alecsandri — care în anii bătrineţii sale, amărît pe nedrept de cei care, în valul nestăvilit de veneraţie pentru Eminescu, pentru geniul şi suferinţele lui, nu voiau să recunoască alt zeu în poezia vremii, se autodefinea cu modestie dar cu conştiinţa deplină a personalităţii şi valorii lui proprii, în versurile adresate *Unor critici*, — Coşbuc se defineşte pe sine însuşi, sfios dar ferm, aşa cum era el totdeauna. În aceste cîteva versuri sînt conturate precis trăsăturile fundamentale ale personalităţii poetului năsăudean, aşa cum a crescut el pe plaiurile locurilor natale şi aşa cum a rămas pe totdeauna legat de acel ţinut de veche şi frumoasă tradiţie românească. De la început, Coşbuc se defineşte ca o expresie a simplităţii pline de miez, a înţelepciunii seculare a ţăranilor vechiului ţinut grăniceresc năsăudean, în mijlocul cărora umilii preoţi de ţară ai familiei lui duceau o existenţă prea puţin diferenţiată de a celorlalţi, plugărind şi ei pe „eclejia", pe bucata de pămînt a bisericii satului, ale cărei roade li se cuveneau prin tradiţie, fără prea multă ştiinţă de carte, dar participînd din plin la bogata viaţă folclorică a satului: *„Eu faze nu ştiu să-nvîrtesc / Eu sunt aşa precum vorbesc / Părinţii mei ac[illegible]ă"*. În antiteză, aşează pretenţiile acelora care-i reproşau incultura — căci Coşbuc, cu cele cîteva semestre de filozofie la Universitatea din Cluj, dar mai ales cu solida pregătire umanistă pe care o dădeau cele cîteva mari licee româneşti ale Transilvaniei, între care şi cel al Năsăudului, poseda o profundă şi vizibilă cultură clasică, o bună cunoaştere a literaturii germane — şi faptul că pe masa lui de lucru nu se răsfăţau volumele poeţilor francezi la modă: *„Sunt tot aşa precum am fost — / Ei m-au găsit grozav de prost / Că n-am cetit volume. / Acei ce cred că ei sînt tot, / Că lumea-i rea, iar dînşii pot / Cu umărul s-o-ndrepte, / Să rîzi de ei! Să cazi pe brînci"*. În faţa tumultului acordurilor de orgă vaste cît un ocean ale lui Eminescu, poetul năsăudean — care n-a cîntat niciodată marea în versurile lui — îşi dă seama că specificul şi valoarea poeziei mării stă tocmai în limpezimea ei cristalină, în acele profunde transparenţe caracteristice folclorului nostru, de care s-a dorit totdeauna cît mai aproape: *„Dar numai apele adînci / Sunt ape-n lume oare? / O, ştiu şi eu că e sublim / Oceanul, dar nu găsim / Un farmec şi-n izvoare?"*

Pe deasupra oricăror subtilităţi în comentarii — şi orice om de mare cultură şi de fină inteligenţă se poate oricînd hazarda în astfel de exegeze pe marginea operei oricărui clasic, — Coşbuc şi-a definit simplu şi exact farmecul inalterabil al poeziei sale, farmec care a dus la succesul fulgerător şi amplu al poemului său *Nunta Zamfirei* într-o lume fascinată de negurile tragice ale operei lui Eminescu, farmec ce persistă înviorător pînă astăzi, în lumea atît de complexă şi diferită a poeziei noastre contemporane. Poezia lui Coşbuc e o Fîntînă a Banduziei, a cărei cristalinitate nu poate să o altereze timpul. În primul rînd, fiindcă perenitatea ei se identifică cu aceea a izvoarelor folclorice care o alimentează. Coşbuc nu foloseşte folclorul ca motiv de inspiraţie sau ca tezaur de formule poetice atrăgătoare. El trăieşte folcloric în poezia lui, contemplă şi înţelege viaţa în lumina ethosului folcloric românesc, aşa cum se înfăţişează pe el însuşi, într-una din poeziile sale intitulate tot aşa de simplu ca însăşi substanţa ei, *„Cîntec"*: *„Românește-aşa a fost / Să te-nduri după putere / Să fii bun cu cel ce-ţi cere / Milă şi-adăpost! / Doine din caval să cînţi / Cum te-nvaţă-n codri vîntul; / Cînd e horă-n sat, pămîntul / Vesel să-l frămîntţi"*. Doina şi hora, jalea şi voioşia — cei doi poli ai liricii noastre populare — îşi afirmă aici prezenţa, fără artificii inutile, aşa ca în toată poezia lui Coşbuc. Nu lipsesc din acest crez poetic al lui nici ecourile lumii eroice a baladelor noastre populare. Substanţa lor transpare în versuri care pot speria astăzi prin tonul lor oarecum didactic, dar să nu uităm că poetul năsăudean nu s-a abătut o clipă în viaţa lui — jertfindu-i multe ca artist — de la convingerea că scriitorul trebuie să fie în primul rînd un pedagog al poporului său: *„Cînd vrăjmaşii vin semeţi / Să ne calce scumpa ţară, / Tu-i izbeşti şi-i dai afară, / Minte să-i înveţi"*. Totul se încheie cu o expresie aforistică a acelei înţelepciuni echilibrate, plină de fermitate în chibzuirile ei adînci şi limpezi, a poporului nostru: *„Românește-aşa a fost — / Stim şi noi ce se cuvine / Şi-mpărţim şi rău şi bine / Cum e mai cu rost!"*.

Bistriţa, 1909 — George Coşbuc cu soţia

Limpezimea înşelătoare — fiindcă nu e lipsită nici de complexitate, nici de profunzime — a poeziei lui Coşbuc se identifică astfel cu aceea a ethosului nostru popular. Coşbuc se comportă în poezia lui ca un om din popor care nu se limitează să contemple spectacolul grandios al vieţii — cu luminile dar şi cu umbrele lui — dar participă el însuşi la el, comentîndu-l şi interpretîndu-l din mijlocul lui, din însăşi desfăşurarea lui, din unghiul de perspectivă al înţelepciunii noastre folclorice. Caracterul spectacular al epicii ca şi al liricii lui Coşbuc — structura lor dramatică remarcată adesea pînă acum în critica noastră — aici îşi au sursa. În cultura noastră de tip folcloric, marile momente ale vieţii: naşterea, nunta, invocarea ploii, sărbătoarea recoltei — sînt fenomene de viaţă şi grandioase spectacole în acelaşi timp. Omul din popor nu concepe viaţa — nici în bucuriile, nici în durerile ei — ca un act absolut individual. Viaţa de tip folcloric e departe de exacerbările individualismului ce răzbate adesea în culorile moderne, e departe de tragismul individului care suferă sau se bucură singuratec. Viaţa se trăieşte în popor *împreună*, atît în răscoală cît şi în sărbătoare. Prin acest sentiment neclintit al solidarităţii umane a străbătut poporul nostru toate furtunile istoriei sale. Şi fiindcă viaţa aceasta a fost atît de întunecată adesea — de asuprire, nedreptate şi sărăcie — poporul i-a aflat o grandioasă compensaţie în festivitatea cu care i-a îmbrăcat marile momente. Caracterul acesta grandios nu e produs numai de amploarea participării aproape unanime la astfel de momente festive, — în care nu există actori şi spectatori despărţiţi între ei de luminile rampei, ci toţi participanţii sînt totodată actori şi spectatori, interpreţi şi comentatori. Spectacolul folcloric e în acelaşi timp o proiectare în mit a existenţei umane, o imagine a ei aşa *cum ar fi trebuit să fie*, ca în basme. În ovaţiile de nuntă, viitorul mire e înfăţişat ca un fiu de împărat. În colinde, copilul gospodarului la casa căruia se colindă este imaginat ca un „cocon domnesc", sau ca un viteaz de curte medievală, cu calul împodobit în aur şi argint, cu şoimul pe braţ şi cu ogarii înainte, pornind la vînătoare. În serbarea „cununii", fata cea mai frumoasă şi mai cuminte din sat — care poartă simbolul rodului îmbelşugat al grînelor — e înconjurată şi cinstită ca o regină. În asemenea clipe festive fiecare om e „împărat" la casa şi în viaţa lui. Moartea însăşi este imaginată — în *Moriţa*, în cîntecul de sfîrşit al tînărului care n-a apucat să întemeieze o familie — ca o măreaţă nuntă în cosmos, la care oficiază natura cu astrele ei, cu piscurile ei de munţi şi de brazi. Momentele solemne ale vieţii realizate ca spectacol folcloric sînt totodată prilej de meditaţie asupra ei, de reexaminare a datelor ei fundamentale în lumina ethosului popular.

Aceste caracteristici persistă firesc şi în spectacolul atît de diverS şi de luminos pe care ni-l oferă poezia lui Coşbuc. Ca orice om din popor, Coşbuc e totodată privitor şi participant la momentele pe care le evocă. Ca orice om din popor, el nu e numai pictor, ci şi comentator al lor, cu tot farmecul ingenuu al acestei situări, ca în *„Nunta Zamfirei"*: *„Un trandafir în văi părea. / Mlădiul trup i-l încingea / Un brîu de-argint, dar toată-n tot / Frumoasă cît eu nici nu pot / O mai frumoasă să-mi socot / Cu mintea mea / ... / De-ai fi văzut cum au jucat / Copilele de împărat"*. În *„Crăiasa zînelor"* tonul e iarăşi acela al unui povestitor la şezătoare: *„Ştiţi voi povestea, cînd un fiu / De împărat"*... În finalul baladei istorice *„Cuscrii"*, povestitorul se adresează direct eroilor, ca şi cum le-ar fi contemporan: *„Tu-ţi plînge-acum, vornice, fata! / Hatmane, pe-al tău, / Boceşte-ţi frumosul flăcău, / Daţi chiote! Totul e gata / Şi-n urmă pîndeşte ceas rău!"*... În gesturile de participare, în vorbele de compătimire sau de reprobare se infiltrează astfel firesc gîndirea folclorică — cu credinţele şi eresurile ei, cu formulările ei aforistice, cu sfaturi şi îndemnuri. Această filozofie populară nu are nimic din arhitectura severă a sistemelor filozofice, care nu suferă opoziţii interioare. Ea e suplă şi complexă ca şi viaţa, închizînd adesea antinomii ca şi ea. În *„Moartea lui Fulger"*, meditaţia asupra vieţii se amestecă firesc cu gesturile de compătimire ale unui părtaş la ceremonialul măreţ al morţii eroului: *„Sărmanul crai! / Cînd l-a văzut..." „Cum pier mişeii, dacă pier / Cei buni aşa?"... „Dar Doamna! Suflet pustiit! / Cu părul alb şi despletit"... / „Dar mîine va mai fi pămînt? / Mai fi-vor toate cîte sînt?"*... Ca în tragediile antice, participanţii se adresează uneori direct eroilor: *„Ah, mamă tu! Ce slabă eşti! / N-ai glas de vifor, să jeleşti"... „Şi, tu cel spre bătăi aprins, / Acum eşti potolit şi stins!"*... Două moduri de a înţelege viaţa se ciocnesc dramatic în *„Moartea lui Fulger"*: viziunea ei funerară, produs al jelii din suflet, ca în bocetul mamei eroului, — şi viziunea eroică, înfăţişată de bătrînul sfetnic. Înfruntarea lor nu are nimic de construcţie poetică, — ea e inevitabilă şi firească, aşa cum o impun adesea împrejurările de răscruce ale vieţii umane. Şi peste dezbaterea lor aprinsă se aşterne, liniştitoare, înţelepciunea glasului din mormînt, care proclamă triumful vieţii unanime, al destinului întregii comunităţi umane, asupra tragismului accidentelor individuale. Ca în tragedia antică, poetul se comportă ca un simplu om din cor — spectator şi actor totodată — judecînd acţiunea din înălţimea eternelor adevăruri ale vieţii. La fel se comportă personajele numeroaselor monologuri care animă îndeosebi poezia închinată de Coşbuc dragostei. Coşbuc se identifică şi aici cu omul din popor care-şi comunică, simplu dar profund, suferinţele, bucuriile, ca şi meditaţia lui asupra lor, la fel ca de atîtea ori în lirica populară a iubirii. Farmecul lor e însuşi farmecul veşnic viu al artei populare. Coşbuc n-a făcut decît să-l cizeleze cu uneltele poetice ale unuia dintre cei mai mari şi mai coplecşi meşteri ai versului, dintre cîţi cunoaşte literatura noastră.

OVIDIU PAPADIMA

prin laboratorul poetului

— inedite —

Fără îndoială, pentru cunoaşterea mai adîncită a unui scriitor este necesară o apropiere de felul său de a lucra. Orice artist are modul său de a aşterne pe hîrtie, de a lua note, de a scrie sub impulsul inspiraţiei sau după o anumită trudă, de a revizui, a amplifica sau corecta un text. A voi să epuizăm într-un articol o problemă destul de vastă şi delicată, implicînd urmărirea atentă şi minuţioasă pe nenumăratele manuscrise ale poetului, ar fi desigur pretenţios mai ales în măsura în care ne oprim asupra unui material inedit, existent la urmaşii lui Coşbuc, nedepus încă la Academie.

File neîngălbenite de vreme, caiete liniate, dintre care unul al fiului său, purtînd încă eticheta: „Alexandru Coşbuc, cl. II b", pe care poetul aşterne cu o ortografie îngrijită, citeaţă, fragmente de poezie, subiecte pentru basme, expresii şi zicători comentate, denumiri de locuri şi plante, cu numele latin şi vechile terminologii germane, probabil după indicaţiile bătrînului savant botanist Florian Porcius, unul din cei cinci membri fondatori ai Societăţii Academice, bun prieten cu Sebastian Coşbuc, tatăl poetului.

Răsfoind doar aceste file şi este deajuns a fi surprins de erudiţia poetului, a celui care a cîntat calităţile ţăranului simplu de la sate. Pentru că a înţelege poporul aşa cum l-a înţeles Coşbuc, înseamnă nu a-l fi cunoscut superficial, ci a se fi apropiat de el în toate ipostazele, a-l fi urmărit în toate tainiţele sufletului său: glumeţ, vesel, isteţ, potolit, cuviincios, trudit de o muncă nerăsplătită, conştient şi răbdurin, înfrăţit doar cu natura. Cunoaşterea aceasta a ţăranului, a mitologiei lui, a însemnat pentru poet ani îndelungi de observaţie atentă de notaţii permanente, pe file purtate în largile buzunare ale gherocului, sau chiar pe caiete de şcoală din care s-au păstrat doar cîteva.

În materie de magie populară, iată ce notează poetul: „Puterea fetei fecioare (pielea goală; trăsnet etc. Apoi mai jos: „Că te-ajunge vînt de vară, / Călcan de fată fecioară. Sugestie hipnotică; suflarea şi punerea mîinii; magnetism strămoşi; autosugestia în vrajă, liliac sub prag; metalo-terapia". P una din grupul acesta de file poet este furat şi de intenţia unui vers

Tot mai mult în mult
Se lasă
Noaptea peste

(Cîmpul). Aburind adoarme rîul
Obosit îşi pleacă grîul
Fruntea (cea de foc).
(Cîmpul şi cea de foc sînt şters *le poet în text*).

Într-un alt caiet, Coşbuc notea despre titluri: „Cum se face un nume" „din lucruri" — „din culori" — „după plante" — „după partea corpului" etc. „Sînt nume: 1) Moştenite de la Latini, poate de la Daci (sfeclă). 2). Împrumutate de la Slavi; Etimologii poporale ori de la numele de spiţerie, ori de la nume împrumutate; 4) Qui-pro-quo 5). Traduceri. 6). Nume date: a) după locul unde se găsesc (dumbravnic) de pădure, de cîmp b). după chipul ce-l are floarea (ruşinea fetei) c... popii c) de la alte însuşiri (dulce, amar) după culoarea florii, a frunzei, a rădăcinii d) proprietăţi medicale e) utilitare f) timpul înfloririi" ş.a.md.

Printre puţinele file rămase dintr-un volum întreg manuscris (o filă purtînd nr. 436) pe care poetul aduna cu pasiune de colecţionar expresii, proverbe şi maxime se păstrează doar zece: „Han-Tătar" *sau* „La Han-Tătarul", „Ca Pilat în Crez", „Tot de-o mînă", „A trage pe sfoară", „Marea cu sarea", „Cît e Prutu şi Pămîntul", „Îi lăsa gura apă", „De o pănură" şi „Din lac în puţ". *Poetul nu se mulţumea doar să le adune ci le comenta, căutînd echivalenţe şi la popoarele străine. Iată de pildă ce notează la* „Din lac în puţ": „A ajunge din lac în puţ, adică vrei să scapi de un rău şi dai de altul şi mai mare. E întocmai zicătoarea: Incidet in Scillam qui vult evitare Charibdia, şi aşa şi alte forme: Fugi de ploaie şi dai de noroaie, sau fugi de dracul şi dai de tată-seu. Englezii o au cam pesimistic exprimată: fugi de taur şi te întîlneşti cu soacră-ta".

„Zicătoarea latină Evitata Charibdi in Scillam incidi, îşi are originea în povestirea lui Odiseu (Homer) cum vrînd el să se ferească de stînca Charibdia s-a apropiat prea tare de Scilla şi a pierdut 6 dintre tovarăşi. Această zicătoare a rămas însă numai pe seama oamenilor culţi de la Roma, în popor n-a pătruns. În latina rustică existau alte zicători cu acest înţeles, aşa de calcaria in carbonariam (per venire) sau de fumo ad flammam. La francezi exista zicătoarea tomber de la poêle dans la braise, la englezi to fall of the boyling pan into the fire. La germani vom Galgen auf das Rad Nommen. Îmi aduc aminte că am citit într-o colecţie de zicători turceşti zicătoarea din lac în puţ, tocmai aşa exprimată în turceşte ca şi în româneşte; de aceea cred că zicătoarea noastră e o simplă traducere a zicătorii turceşti".

Sentimentul profund ce-l leagă pe poet de popor e viu pînă şi în aceste comentarii. În „A trage pe sfoară", *poetul duioşiilor nu caută explicaţia în viaţa panglicarilor şi a comedianţilor* „cari trag păpuşile cu sfoara şi le joacă pe sîrme. Ea are un fond mult mai serios şi mai trist decît panglicăriile şi e luată din viaţa ţăranului în relaţiunile lui cu arendaşii şi cu toţi cei ce se îmbogăţesc pe spinarea lui" *(fotocopia 1).*

Tot în acele caiete George Coşbuc îşi notează în rezumat şi basme urmînd a le prelucra în proză sau vers. Găsim „Fata din Dafin"; „Spaima smeilor"; „Fata lui Roşu"; „Dafin Crai"; „Fata şi Pescarul" şi „Prier Orb", *în aceasta fiind vorba despre:* „Un vrăjitor care spune că va vede dacă fiul şi fata vor fi arşi şi din cenuşă se vor face două globurele. Copiii fac fără ştirea tatălui lor; el la globurile dar vede şi plînge pînă i se topesc ochii şi moare, iar două picături au ajuns în cer luceferi" (Fata şi Pescarul, *fotocopia 2).*

Din valoroasele şi nenumăratele tălmăciri cu care poetul a îmbogăţit literatura noastră, există în această mică arhivă şi cîteva capitole adnotate de Coşbuc, în faza de prepublicare a „Comentariului la Divina Comedie" *a lui Dante. Traducerea operei şi Comentariul, care i-au răpit poetului nu mai puţin de douăzeci de ani de trudă, e una din acele opere care-i conturează altfel personalitatea decît cea cu care sîntem familiarizaţi. Răsplata citirii savantului „Comentariu" ca şi a paginilor inedite din care am citat puţin constă tocmai în revelaţia acestor trăsături neaşteptate de subtilă ironie, sarcasm şi o forţă de exprimare pe care n-o poate avea decît un cunoscător temeinic al limbii româneşti*

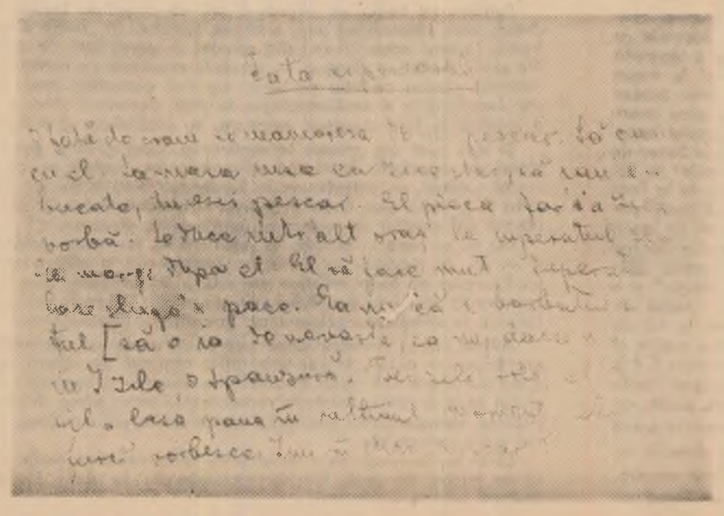

PETRONELA NEGOŞANU

DICŢIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(addenda)

lotte berg

Lotte Berg, născută la Cernăuţi în 1907, pe adevăratul ei nume Lucia Bacinschi, a debutat în scrisul de limbă germană în ţara noastră acum aproape două decenii.

Evenimentul-cheie pentru înţelegerea primului ei volum *(In seiner Vielfalt singt das Leben* (Viaţa cîntă din plin, 1954) este măreţul 23 August, resimţit ca o eliberare în primul rînd a personalităţi proprii. În volumul *„Fahrt in den Frühling"*, (Călătorie spre primăvară, 1957), Lotte Berg a cîntat în versuri de mare sensibilitate dragostea veche, cît lumea în condiţiile societăţii noi.

Cu îndemînarea vădită încă din primele ei publicaţii, dar cu o mai mare sobrietate, Lotte Berg a utilizat în volumele de versuri ulterioare, din care cel mai remarcabil este *„Der rote Faden"* (Firul roşu, 1962), tipurile tradiţionale de versificaţie, mînuite însă în licenţe foarte „contemporane" alături de versurile albe, a căror libertate aparentă ascunde o înlănţuire foarte „clasică" de imagini şi ritmuri. Acestei palete foarte largi de exprimare îi corespunde un cerc vast de preocupări, mergînd de la reducerea convingătoare a unui bogat univers intim pînă la poezia mărturisit social-politică.

Lotte Berg s-a străduit dintru început să îmbine şi să armonizeze creaţia ei originală cu traducerile din limba română, să transpună totodată valorile poeziei populare româneşti în versuri germane consonante. Mărturie a acestor interesante eforturi teatoare îi stă ciclul *„In rumänischen Volkston"* (În tonul popular românesc) din „Firul roşu", precum şi volumele de traduceri pe care le-a publicat din: Gr. Alexandrescu (1956), M. Breslaşu 1958), O. Cazimir (1961), N. Labiş (1963), N. Cassian (1963), Şt. O. Iosif (1965). Pe de altă parte, L. Berg este reprezentată—în traducere — în volumul din col. B.P.T. „Poezia românească contemporană"

În ultimul deceniu, Lotte Berg a colaborat în mod constant cu poeta Else Kornis, a cărei operă mai recentă este dedicată aproape exclusiv celor mici, publicînd împreună povestirile versificate *„Klaus fliegt aus"* (Klaus porneşte la drum", 1956) şi *Summsi, die Geschichte einer Biene"* (Summsi, povestea unei albine, 1956, 1964) şi a tradus încă un volum din poezia lui N. Labiş (1962).

În mod indirect, rod al acestei colaborări este şi preocuparea crescîndă pentru literatura pentru copii. Volumele de basme ale Lottei Berg, cu atmosfera lor învăluită în poezie şi cu personaje la care fabulosul se împleteşte cu creionarea realistă, atrag deopotrivă şi pe cititorul matur. Dintre aceste cărţi, cel mai mult s-a impus *„Prinz Zeising"* (Făt-Frumos-Scatiu, 1958, 1962; în R.D.G. 1963).

Nuvelele Lottei Berg, înmănunchiate în volumul *„Ein heisser Sommer"* (O vară fierbinte, 1965), se străduiesc să dea viaţă unor personaje din zilele noastre care însă acţionează — în dauna veracităţii nu după legitatea lor psihologică, ci după fantezia idilizantă a autoarei.

Alte volume *Augustlese* (versuri, 1959) *Die Glückbringer* (basme 1964) *Die Erdbeerwiese* (basme, 1964)

HEINZ STĂNESCU

ion biberi

Romancier, eseist, filozof, Ion Biberi este mînat de o ineluctabilă sete a trăirii experienţelor psihice, sentimentale, intelectuale, vizînd descifrarea personalităţii în resorturile ei intime, atît cele vulgare cît şi cele transcendente, inefabile — fiind deosebit de receptiv la literatura modernă, nouă, a experienţelor. Biberi este un diletant (în sensul generos al cuvîntului). într-o veşnică goană după esenţe, căutîndu-le în evenimentul cotidian, în literatură, în artă. Receptivitatea sa (e unul dintre primii cunoscători şi comentatori ai lui Huxley, Kafka, al suprarealiştilor) nu presupune cu necesitate şi afinităţi. Volumul său de *Studii literare franceze* (1945) trăieşte mai degrabă prin exegezele clasicilor decît prin interpretarea dată lui Lautréamont şi suprarealiştilor; însă cunoaşterea şi comentarea eforturilor de înnoire atestă o mare disponibilitate intelectuală.

Fundamental la Ion Biberi este interesul pentru psihologie, pentru confruntarea raţionalului, a finitului din individ, cu rămăşiţele insondabile ale subconştientului, interes vizibil atît din eseurile sale, în *Note asupra esteticei romanului* (publicate în *Revista Fundaţiilor*, 1945) cît şi în literatura sa. Romanul *Un om îşi trăieşte viaţa* (1946) este, dincolo de reeditarea aventurilor minulesciene, (vezi *Corigent la limba română*), o încercare de sesizare a motivărilor obscure ale altor gesturi şi atitudini contradictorii, a involuţiei tînărului Luca Marincu. Romanul, citit astăzi, pare slab, excesiv psihologizant, fără a fi însă penibil, pentru că îl mişcă febra efectivă a căutării. Document al generaţiei, după pilda lui Felix Aderca, Ion Biberi publică în 1945 şi o culegere de interviuri cu cîteva dintre cele mai proeminente personalităţi culturale ale timpului (Enescu, Sadoveanu, Arghezi, Vianu, Ralea, Călinescu etc.) sub titlul semnificativ *Lumea de mîine*, Această activitate continuată cu o biografie a lui Lev Tolstoi (1947), se completează în zilele noastre cu diferite manifestări sub forme insolite, atractive (de pildă interesantul dialog cu Ovidiu Papadima despre „Folclor şi specific naţional" din *Gazeta literară*). Nu întotdeauna însă căile preferate îi oferă chei sigure, şi fragmentului recent despre Tudor Vianu (publicat în *Viaţa românească*) îi scapă — cît putem descifra dintr-un fragment — esenţa personalităţii elevate, a originalităţii acestui mare om de cultură (esenţe care mai scapă de altfel şi altora).

M. ANGHELESCU

virgil birou

Virgil Birou, (născut în 1903, la Ticvaniul Mare) s-a făcut cunoscut începînd din anii celui de al II-lea război mondial, cînd publica în revistele timişorene fragmente din viitorul său roman **„Lume fără cer"**. În aceeaşi perioadă, debuta editorial cu volumul de reportaje **„Oameni şi locuri din Caraş"**, înregistrînd un succes de lectură. După o primă ediţie în 1947, reapărea, în 1957 **Lume fără cer**, care — cu puţine excepţii — a rămas în afara atenţiei criticilor. Citită astăzi, cartea oferă încă satisfacţii, şi ea pare a supravieţui altor romane, sucombate în ciuda unor stăruitoare referate critice pozitive. **Lume fără cer** repune în discuţie un domeniu pe care îl descoperise cu ani în urmă Agîrbiceanu, în **Arhanghelii**: traiul subuman al minerilor în condiţiile exploatării capitaliste. Acţiunea, localizată la Anina, în anii primului război mondial, traversează cîţiva din parametrii semnificativi ai timpului: implicaţii sociale ale războiului, ecouri ale mişcării socialiste ipostazele luptei revendicative ale muncitorilor, aspecte ale sistemului de împilare construit de „închisoarea popoarelor" — imperiul austriac pe cale de a se prăbuşi. În ciuda unor carenţe de concepţie sau de construcţie (o nesiguranţă în a stabili rolul şi „rigorile" participării personajelor la acţiune, deplasarea problemei naţionale — sesizată acut de Rebreanu în **Pădurea spînzuraţilor** — pe planul, şi acela circumstanţial, al bisericii, voluptatea ostentativă, care ţine oarecum de copilăria romanului, pentru lexicul pitoresc-local, scăparea de sub autocontrol a unor replici lozincarde, şi chiar existenţa unor scene excrescute), romanul lui Virgil Birou, realizează un tablou realist al mizeriei în care îşi tîrau viaţa minerii.

„Ocnarii" lui Virgil Birou rămîn totuşi pînă la urmă amendaţi biologic şi înfrînţi moralmente, încît fraza de încheiere — „Şi totuşi trebuie să vină o lume mai bună" sună convenţional.

Virgil Birou a mai scris şi un volum — reportaj, **Drumuri şi popasuri bănăţene** (1962), unde paginile despre mineri sînt cele mai bune, probînd că autorul, de profesiune inginer de mine, îşi cunoaşte infinitezimal mediul de muncă. Cartea e hibridă, paginile de inspirată literatură alternează cu tehnici stîngace de reportaj, în ansamblu furnizînd doar o bogată informaţie monografică.

DAN URSULEANU

victor bîrlădeanu

Gazetar atras de problemele celei mai stricte actualităţi — Victor Bîrlădeanu (născut în 1928) a scris pînă azi foarte multe reportaje şi piese de teatru într-un act.

Dintre volumele de reportaj şi de publicistică (**„Primăvara omenirii"**, 1952; **„Aerul tare al înălţimilor"**, 1954; **„Karlsruhe sau asaltul beznei"** 1956; **„Prin telefon de la Geneva"** — ş.a.) cel mai izbutit este **„Panoramic trotuşan,** 1[illegible] colecţia „Patria noastră" a Editurii tineretului, scris [illegible] informat, oferindu-i cititorului tabloul vieţii clocotitoare [illegible] valea Trotuşului, cu dezvoltarea rapidă a economiei şi cu oraşele sale înfloritoare: Oneşti (actualul Gh. Gheorghiu-Dej), Moineşti etc.

Numeroasele sale piese într-un act (multe publicate în colecţia „teatru de amatori" a Editurii pentru literatură) sînt orientate spre o tematică tot atît de strict actuală ca şi reportajele. **„Dansatoarea, gangsterul şi şomerul.** Film scenic în cinci crîmpeie şi mai multe secvenţe" 1958; **„Oraşul fără istorie.** Povestire dramatică în şase tablouri cu prolog şi epilog" 1959; **„Drum bun, scumpul nostru astronaut!** Comedie lirico-fantastică în şase tablouri şi epilog" 1960; **„Soarele a răsărit la miezul nopţii"** şi **„Cînd începe viitorul"**. 1961; **„Sala de aşteptare", „Cu balcon la Dunăre"**, 1962; **„Unu şi cu unu fac totuşi doi"**, 1963; **„Seara de sîmbătă a tovarăşului Damaschin"**, 1964 — sînt, toate, piese într-un act, care conturează profilul unui dramaturg atent la realitatea din jurul său şi dornic de a oferi, în special echipelor artistice de amatori, lucrări menite să contribuie la educaţia morală şi politică a spectatorilor.

A. GRĂMESCU

PAUL EVERAC

sporul în gîndirea de teatru

Cred că avem un teatru destul de bun. Cel puţin aşa am băgat de seamă după ce am văzut şi altele. Am avut totdeauna, avem şi acum, actori bine înzestraţi, cu putere de viaţă şi de plăsmuire a vieţii, cu instinct. Actorii noştri ştiu să joace în sensul că ştiu să trăiască, expediază o încărcătură vitală, au naturaleţe. Sporul obţinut acum în urmă este în direcţia unei mai bune informări, a unei mai ample prelucrări cerebrale a faptului ce trebuie reträit. Peste instinctul natural, actorii moderni adaugă o putere de disociaţie stilistică, o abilitare intelectuală care, atunci cînd nu sleiesc instinctul, îi dau un preţ îndoit.

S-a produs un spor şi în posibilitatea de a integra actorul într-o viziune unitară de spectacol. Vreau să spun, cu alte cuvinte, că regia a cîştigat o etapă, a devenit o forţă organizatorică neobişnuită, a luat-o înainte. E şi firesc : ea **interpretează** şi deci beneficiază, teoretic şi tehnic, de toate mijloacele lumii moderne, care nu sînt neglijabile. Aproape că nu mai vedem piese, vedem **viziuni** despre piese, adică regizorul gîndeşte şi coordonează totul dinainte. E şi acesta un fel de spor, — cel puţin în intelectualitate. Teatrul a devenit mai intelectual. O idee prezidează totdeauna la asamblarea unui spectacol (chiar cînd piesa ratează), şi asta e totuşi ceva. Dacă teatralitatea nu se sleieşte, ideea regizorală îi dublează valoarea.

Un oarecare spor s-a produs şi în dramaturgie. S-au pus probleme foarte grele, aproape imposibil de rezolvat (pozitivul comic, omul bun şi în acelaşi timp dramatic într-o societeta favorabilă etc.) şi s-au găsit, de cîteva ori, soluţii mulţumitoare. Dramatismul în general n-a crescut, dar a crescut intelectualitatea pieselor, organizarea lor, foarte dificultoasă, pe o teză, adică pe un enunţ teoretic acceptabil. Faptele de viaţă s-au confruntat tot timpul cu nişte coordonate ideale, elaborate, şi cînd nu s-au sleit şi-au îndoit într-un fel valoarea. Trebuie să contăm şi pe acest cîştig. E o etapă pregătitoare.

Cine nu gîndeşte în teatru acum, cine îşi face mereu tipul sau tipurile, îşi fabrică spectacolele şi-şi aplică reţetele, poate să mai cheme o vreme atenţia publicului, dar rămîne încetul cu încetul de căruţă. Instinctul, teatralitatea, substanţa de viaţă, sînt permanenţele teatrului ; gîndirea modernă îi este corolarul.

Sporul în gîndirea despre teatru, în dezbaterea modalităţilor lui e încă modest. Nu numai publicul (neprevenit) dar şi omul de teatru se sperie puţin cînd e solicitat în altă parte decît unde ştie el că e nodul vital al teatrului. Din cauza unei anumite rutine a gîndirii de teatru, experimentul dramaturgic (baza experimentului spectacologic) se face greu. Avînd disciplina pianului, conducătorii de teatru, şi implicit de opinie de teatru, vor să meargă „la

sigur". Pentru ei sigur e teatrul pe caractere şi intrigă, în sens neoclasic. Eu nu zic să ne maimuţărim, dar încercările sînt în spiritul progresului şi novatorii teatrului, chiar dacă nu-i acceptăm, n-au fost cu totul inutili, după cum cei ce au căzut cu primele avioane n-au căzut degeaba.

Gîndirea de teatru la unii din oamenii noştri de teatru nu depăşeşte faza pragmatică a succesului. Dar asta nu e gîndire de teatru, e combinaţie, aranjament artistic. A schimba gama unei piese vechi nu înseamnă totdeauna a gîndi spre viitor pe substanţă. Poate să însemneze a te juca.

Simt pe pielea proprie ce greu îmi acreditez încercările. Aş vrea să fac să funcţioneze un alt personaj : **grupul**, un alt raport : **simultaneitatea**, un alt ritm, o altă construcţie (nedesprinse de teatru). Vreau să fac, în urma altora, poate înaintea altora, un anumit gen de teatru total. Mă izbesc încă de compasul clasic al omului de teatru : ce roluri ai ? ce intrigă ? cît costă ? Altfel, omul nostru de teatru e informat, ştie ce se petrece în lume. Dar acasă el vrea piesa de factură clasică, modernă numai ca dialog, dacă se poate reinterpretabilă. Bella gerant alii. — să ducă alţii războaiele. Ulterior, prin traducere, ni le putem însuşi şi noi. La reinterpretări ne pricepem.

E o poziţie codistă, nu se potriveşte cu noi. Gîndim bine în atîtea sectoare. Gîndim înainte, cu anticipaţie. Vuia a zburat printre primii. Şi Vlaicu. Nu putem, stimaţi tovarăşi, să întindem nişte aripi şi-n teatru ?

unde sînt statuile?

O dată cu venirea toamnei, Bucureştii îşi menţin o anume notă aparte care, între alte oraşe, îl personalizează oarecum. Un ghid al monumentelor de arhitectură şi artă plastică, recent apărut, semnalează 163 de repere ale echilibrului în timp al acestui oraş, ale îmbinării adesea fericite a urbanităţii cu esteticul.

Istoria naţională, elanurile colective, marile personalităţi care au dus înainte viaţa acestui popor, îşi află întruchipare în cîteva opere remarcabile — după părerea noastră încă prea puţine — datorate şi unor artişti prestigioşi.

Discutabile, unele, sub raportul nivelului artistic, statuile, cîte le avem, ţin vii printre noi amintiri menite perenităţii.

Oricît de greu ne-ar veni, căutăm zadarnic, dincolo de frunzarele în clătinare ale anotimpului, acele imagini în piatră sau în metal, care să dea adevărata măsură a epocii de frumusete şi dinamism pe care o trăim. Spaţii goale, nenumărate spaţii goale. În parcuri, în piete, în faţa impozantelor edificii, în noile cartiere, privirea se izbeşte de aer, de aşteptare, de gol.

Acolo unde Brâncuşi n-a putut, la vremea lui, să ctitorească nici o coloană, nici o fîntînă, grădinile şi bulevardele trăiesc o dorinţă. Sculptorii o ascultă, expoziţiile propun proiecte, schiţe, mulaje. Intervine şi presa. Statul popular instituie concursuri, face comenzi. O animaţie cum nu se poate mai promiţătoare în jurul problemei. S-ar părea...

Ce oferă însă oraşul Bucureşti, ca recoltă, în pragul iernii, în domeniul artei statuare ?

După cîte ştim, în 1966 tezaurul de busturi, statui, monumente, fîntîni etc. al acestei aşezări de cinci ori centenare nu a înregistrat nici o creştere. Punct.

Ne-am întreba cum de e posibil acest lucru, dacă prelungirea atenţiei către anii anteriori nu ne-ar arăta că asistăm în fond la o mai veche nepăsare şi indolenţă a Comitetului de cultură şi artă al oraşului Bucureşti, a altor factori răspunzători. Operele de artă durabile nu s-au născut niciodată peste noapte, ni se poate răspunde. Cînd s-a întîmplat totuşi asttel, efectul a fost regretabil.

Aşa s-a petrecut cu „Coloana fetelor" din parcul Herăstrău. Ambiţionînd a estompa nedreptatea făcută oraşului prin absenţa ctitoriei brâncuşiene, rămînînd în minte şi cu cîte ceva din universul ţuculescian, autorul numitei coloane n-a izbutit altceva, după părerea noastră, decît să obtureze o priveliste plină de acurateţe, printr-un stîlp lipsit de scontata putere de iradiere.

Era să se întîmple la tel cu Monumentul Eminescu. Puţin a lipsit să nu fim puşi în faţa faptului împlinit (oricum, odată turnate, bronzurile se dau mai greu la refontă). Oferindu-i-se ulterior statuia făcută de Anghel, opinia publică a optat. Oare cîte secole le trebuie unor tovarăşi de la C.S.C.A. şi de la S.P.C. să găsească locul potrivit şi să ridice acolo mult aşteptatul soclu ?

Şi fiindcă am ajuns la „criza de timp" în care se zbat de ani de zile cei care au misiunea de a ne crea, în contextul urban în care trăim, o ambinaţă plastică pe măsura acestei epoci : pe cînd promisa reamenajare plastico-statuară a celui mai mare parc al oraşului — Herăstrău ? Plănuita „Alee a legendelor" anunţă un grup de teme foarte atrăgător. După cîte cunoaştem, majoritatea lucrărilor se află într-un stadiu de finisare. Cîte ierni vor mai trece pînă cînd, între lucrările respective, ne vom simţi „ca acasă", în marea noastră familie spirituală ?

Toată lauda celor ce au acordat prioritate litoralului, Galaţilor, şi altor localităţi, prin dotarea acestora cu opere de artă plastică. (De taptul că şi acolo sînt lacune, nu e neapărat nevoie să ne convingem încă o dată, prin O.N.T.).

Să-şi fi dat oare cineva seama că, la un anumit nivel, anume lucrări „merg" pentru provincie, dar că pentru Bucureşti ne trebuie ceva mai de soi ? Fără doar şi poate, aşa au stat lucrurile cînd, pe frontispiciul Universităţii din Iaşi au fost ridicaţi doi coloşi lipsiţi de orice transfigurare — pasămite : muncitor şi ţărancă – în totală disonanţă cu grupul monumental din faţa scărilor, şi în nici un caz apţi a fi priviţi în ansamblu, de la numai 10–15 m cîţi sînt pînă de partea cealaltă a străzii.

E limpede, că, îndeplinind o dublă funcţionalitate – civică şi estetică — statuile unui oraş sînt chemate să fixeze şi să releve sensuri interioare ale vremii în care au fost create, să glorifice faptele de bărbăţie ale poporului respectiv, să evoce evenimente, să stimuleze gîndul, sensibilitatea umană către înălţimi nebănuite.

Increzători în ceea ce ne va oferi oraşul de mîine, ne manifestăm mihnirea pentru încetineala cu care artele sînt chemate să urmeze, în oraşul de reşedinţă al atîtor ascensiuni, iscusinţa impresionantă a constructorilor.

Ni-i dor de acele monumente glorificatoare ale Unirii, ale Independenţei, ale Insurecţiei, ale Revoluţiei Victorioase. Ni-i dor de bronzul prin care trebuie să bată vie. la o mare răscruce de bulevarde bucureştene, inima Bălcescului, a lui Ştefan cel Mare, a lui Mihai Viteazul (unde scrie că o încercare eşuată nu poate ti demolată în favoarea unui rezultat superior ?). Ni-i dor de statuile luptătorilor comunişti, ale patrioţilor, ale savanţilor şi ale marilor artişti şi scriitori, ai acestui popor.

Centenariile, pe care le sărbătorim cu atîta pietate (numai toamna aceasta, iată : Academia şi Coşbuc), ar trebui să-şi aibă nu numai simple medalii omagiale, ci marile, îndreptăţitele monumente.

Aspectele practice ale problemei nu ne par cîtuşi de puţin împovărătoare. Sculptori înzestraţi, ca şi spaţii citadine, avem. Multe dintre virtualele statui sau monumente aşteaptă în depozite, în ateliere sau în mintea artiştilor noştri. Aşteaptă, fireşte, o ruptură cu tărăgănarea şi indolenţa, dovedite pînă acum cu prisosinţă de unele comiţii.

Oraşului îi e dor de statui.

MIHAI NEGULESCU

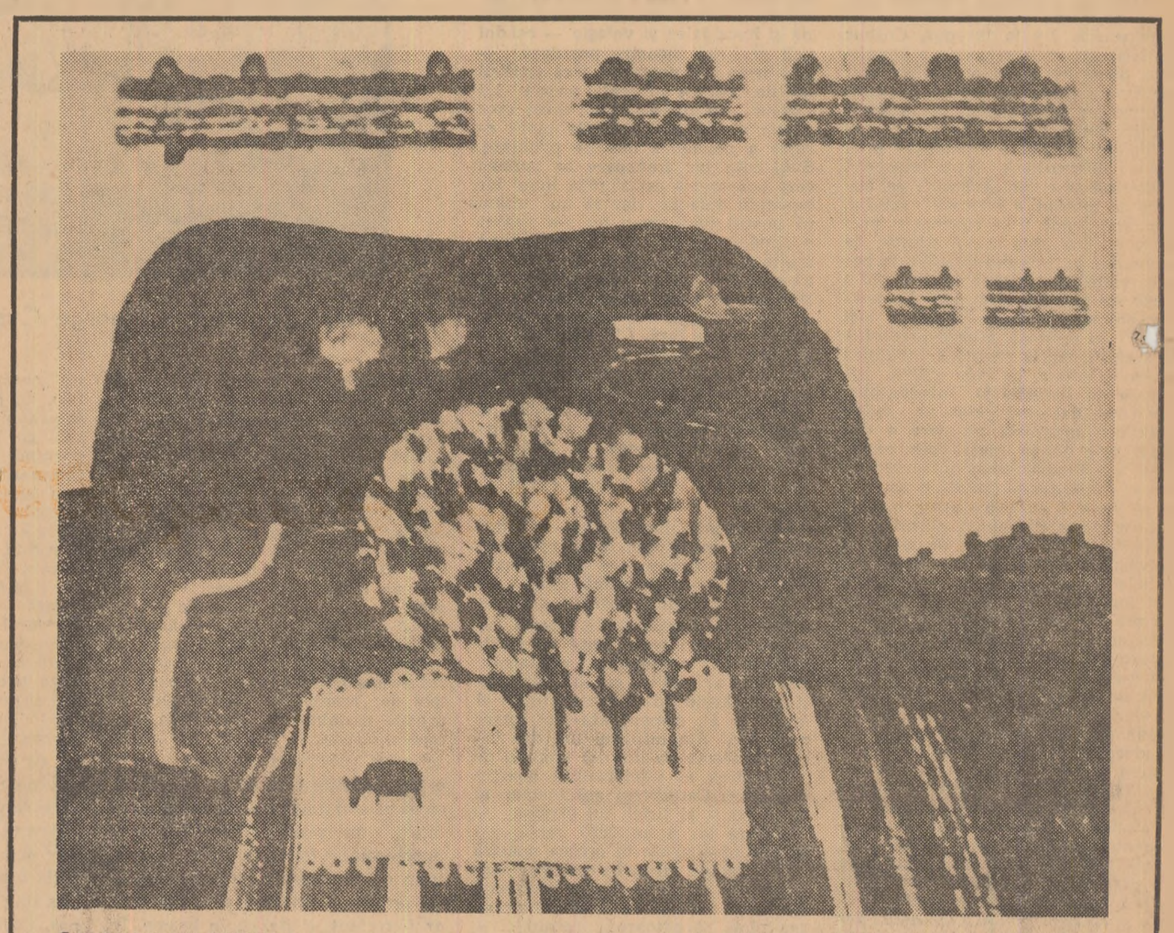

OCTAVIAN VIŞAN — „Liliacul de pe creastă"

DINU SĂRARU

CRONICA TEATRALĂ

la deschiderea stagiunii

Nostalgia redeschiderii stagiunii teatrale — de care ne mai despart, începînd de azi, doar cinci zile – mi-a readus în faţă un frumos volum cuprinzînd *„Scrisori şi acte"* din arhiva lui Ion Luca Caragiale. Printre alte petiţii, adrese, răspunsuri, motivări de hotărîri administrative, din perioada directoratului marelui scriitor la Naţionalul bucureştean, se află şi o scrisoare din 13 august 1888 adresată : *Domnule Ministru* şi în care se spune : „Direcţia Teatrului Naţional angajează artiştii de care crede că Societatea dramatică are nevoie, *în prevederea repertoriului stagiunii* şi în limitele mijloacelor sale bugetare ;... etc.".

Fireşte nu vom discuta aici limitele mijloacelor bugetare, cunoscute ca fiind, în vremea aceea, insuficiente pentru îndatoririle unei prime scene naţionale. Dar, o idee preţioasă mi se pare că se desprinde limpede din rîndurile reproduse şi, de ce să nu recunoaştem, ea poate constitui şi azi, obiectul, cel puţin al unei discuţii cu şanse, cred eu, pozitive pentru desfăşurarea normală a vieţii noastre teatrale.

Stagiunea nu de mult încheiată a fost, se poate spune, suprasaturată, de aprinse dezbateri pe marginea repertoriului încît, la ora de faţă, nu ne rămîne decît să verificăm rezultatele lor, concretizate, din cîte ştim, într-un repertoriu orientativ, întocmit cu destulă exigenţă dar şi lărgime de vederi, prin consultarea celor mai autorizate cercuri de specialitate. Iată însă că, la sfîrşitul acestor dezbateri, despre al căror rost nu ne îndoim, chiar dacă nu toate fetele au ieşit chiar atît de curate pe cît le arăta oglinda proprie, s-a ivit, mai mult sau mai puţin timidă, o chestiune nu numai strîns legată de starea repertoriului, dar mi se pare, esenţială pentru realizarea lui. Cine nu-şi aminteşte, de pildă, dramaticele pagini din *Falsul tratat pentru uzul autorilor dramatici* al lui Camil Petrescu, pagini relatînd disperarea dramaturgului în faţa propunerilor de distribuţie pe care i le făcuse Soare Z. Soare, în vederea răsunătorului insucces (anticipat de altfel de cronicarul teatral Camil Petrescu), al *„Mioarei"*.

Evident, de atunci a trecut foarte multă vreme, întîmplări atît de triste s-au întîlnit mai rar, efortul regizorilor noştri şi al directorilor de teatru beneficiază azi de multe avantaje, printre care şi acela de a-şi putea alcătui distribuţiile în condiţii cît mai bune cu putinţă.

A nu vedea însă şi cîteva din reversurile acestor „avantaje", înseamnă a închide ochii asupra unei realităţi ce mi se pare în orice caz nefavorabilă bunei întocmiri atît a repertoriului unei anumite scene, cît şi desfăşurării generale a activităţii teatrale.

Avem azi, cîteva scene, din păcate încă foarte puţine, constituite pe principiul, dintotdeauna verificat, al trupei teatrale cu un profil distinct, susţinut în primul rînd de actori cu o anumită disponibilitate a talentului lor real. Mă gîndesc astfel la trupa *Teatrului de comedie* sau a *Teatrului mic* aflată în plin proces de cristalizare. În ansamblu însă privite lucrurile, nu prea avem motive de satisfacţie. Şi iată de ce. Se joacă la Naţionalul bucureştean, *„Maria Stuart"*, şi e adus în reprezentaţie Septimiu Sever de la *Teatrul Municipal*. Se joacă la *Teatrul Nottara* *„Scaunele"* de Eugen Ionescu, şi e adusă în reprezentaţie *Ileana Predescu* de la *Teatrul Municipal*. Se joacă la *Teatrul Barbu Delavrancea* *„Vitorul"* şi e adus în reprezentaţie *Gh. Cozorici* de la *Teatrul Naţional*. Se joacă la *Teatrul Mic* *„Simple coincidente"* şi e adus în reprezentaţie *George Constantin* de la *Teatrul Nottara*. Se joacă la *Teatrul Municipal* *„Fii cuminte Cristotor"* sau *„Sfîntu Mitică Blajinu"* şi e adusă în reprezentaţie *Marcela Rusu* de la *Naţional*. Astfel de exemple pot fi însă înmulţite. Dar apar şi alte situaţii la fel de bizare, nu numai la prima vedere cum s-ar crede, ba poate şi mai surprinzătoare. Se pune în scenă la *Teatrul Muncitoresc C.F.R.* lamentabila piesă *„Cin-cin"* şi e adus la direcţia de scenă *Horia Popescu*, regizor, salariat al *Naţionalului* bucureştean, unde, ca salariat, n-a pus nici o piesă în doi ani de zile. Se pune în scenă la *Teatrul Municipal* *„Intrigă şi iubire"* şi e invitat la direcţia de scenă *Nasta* de la *Teatrul Nottara*. Tot *Teatrul Nottara* anunţa, mi se pare, două spectacole ce urmau să fie puse în scenă de fostul director al Circului de stat. Fireşte, nu-mi închipui că în schimbul faptului că aceleşi teatru urma să joace la circ (!) *Richard al III-lea*. Tot la *Nottara*, e invitat regizorul *Lucian Giurchescu* de la *Teatrul de comedie* să semneze direcţia de scenă a unei piese de Pirandello. Dar cred că şi dumneavoastră v-aţi plictisit citind un asemenea pomelnic bizar, ce poate fi încă şi cu uşurinţă continuat, el privind foarte bine scenografi, ilustratori muzicali etc. În tot acest timp, care e al unei singure stagiuni, foarte mulţi actori şi regizori, din teatrele amintite n-au lucrat, cum s-ar spune, absolut nimic. Că dintr-un astfel de du-te vino, nu se poate consolida un profil teatral, nu e greu de înţeles. Întrebarea este însă, nu poate fi evitată o astfel de reciprocă transferare ce pînă şi în fotbal a reuşit, din cîte am auzit, să se stăvilească ? De aici, ca într-un lanţ al slăbiciunilor, alte verigi nefericite se leagă una de alta.

Teatrul de comedie constituit pe principiul trupei numără circa 30 de actori care joacă în decursul unei stagiuni, cel puţin o dată. Lucru de altfel cît se poate de firesc. *Teatrul Nottara* depăşeşte suta de interpreţi, dar de mai bine de cinci ani, tot cam vreo treizeci joacă, stagiune de stagiune, şi tot se simte nevoia unor prezenţe din afară. Situaţia e, oricît s-ar spune, paradoxală. Nu mai puţin paradoxală e situaţia unei trupe ca aceea a *Teatrului din Piatra Neamţ*, care, pe bună dreptate, primeşte premiul pentru cel mai bun spectacol cu o piesă originală, dar spectacolul nu poate fi văzut decît la concurs, pentru că imediat după aceea trupa s-a risipit ca o ploaie veselă de primăvară. Nu mai puţin paradoxală e situaţia unor actori care ajung literalmente, la pensie, fără să fi urcat podium-ul de mai bine de zece ani. În teatrul respectiv, n-a fost, realmente, nevoie de ei, şi deci nu li se poate imputa nimic.

Iată-l şi pe Caragiale, director al Naţionalului, aflat într-o situaţie asemănătoare, la 1888. Solicitat să-l admită societar pe un anume Dl. Ştefan Mihăileanu, el răspunde astfel ministrului de atunci *„— Dl. Mihăileanu nu a jucat de vreo cincisprezece ani de loc, şi atunci nu jucase de vreo alţi cîţiva ani decît foarte rar ; apoi societatea are nevoie de membri care să poată munci şi care nu are decît un număr limitat de membri, nu poate admite în două locuri vacante pe un veteran artistic"*.

Dacă şi Caragiale ajunsese la o astfel de concluzie, acum mai bine de şaizeci de ani, de ce oare n-am ajunge noi, astăzi, cînd problemele teatrului se pun cu atîta gravitate în ansamblul revoluţiei culturale ?

Aşadar, va trebui să cădem şi noi de acord cu Lucian Giurchescu care răspunzînd unei anchete, socotea că *„unele dispoziţii legale (numai unele ?! n.r.) sînt rămase în urmă faţă de necesităţile vieţii. Astfel — zicea el — sarcinile nominale pe actori (sistem introdus cîndva cu titlu de experiment şi perpetuat prin inerţie) sînt inaplicabile şi nestimulatoare în artă, devenind chiar o frînă, o piedică în faţa maximei exigente în alcătuirea distribuţiilor"*.

Şi iată cum am revenit la repertoriu. Cum o să-şi pună probleme de repertoriu, la nivelul exigenţelor unui public azi cu drept cuvînt cultivat, un colectiv de la Turda sau Baia Mare sau Bacău, aflat în situaţia unei trupe în marea ei majoritate insuficient echilibrată din punctul de vedere al unor cerinţe elementare ?

Nu mi se pare în nici un fel justificabilă nu numai artistic dar şi — ah, ce prozaic, — financiar, menţinerea în atîtea teatre, a unui surplus de forţe artistice sau mai puţin artistice, care nu pot concura la definirea profilului prin repertoriu, la realizarea repertoriului, la stimularea exigenţelor, la calitatea spectacolelor.

Atîtea cazuri demonstrează supraîncărcarea cu cheltuieli neprevăzute — actori în reprezentaţie, regizori din afară, scenografi din afară, ilustratori muzicali din afară — a bugetului teatral astfel încît fondurile alocate reprezentării unor piese devin insuficiente, nemaivorbind de faptul că de multe ori nu ajung să fie, cel puţin, recuperate.

Cînd în Bucureşti stau nefolosite, forţe artistice reale, de ce să ne mirăm de unele hibride reprezentaţii la Baia Mare sau Turda ?

Multe din spectacolele bune, şi chiar foarte bune, ale stagiunii trecute, şi nu numai ale ei, au întîmpinat justificate critici cu privire la rapida lor degradare artistică. Televiziunea a avut ingenioasa idee de a prezenta comparativ două scene, aceleaşi, filmate la premiera spectacolului cu *„O femeie cu bani"* — şi nu multă vreme după aceea. Contrastul era mai mult decît hilariant, era tragic.

Am stat de vorbă cu *Diana Rieg*, interpreta *Cordeliei* din *Regele Lear* pe scena lui *Royal Shakespeare Company*. Remarcabila actriţă ţinea, pentru acest rol, un adevărat regim alimentar, spre a-şi păstra aceeaşi graţie, evocatoare a neînsufleţirii, în ceea ce priveşte silueta şi căderea braţelor şi a gambelor, cînd era purtată de *Paul Scofield*. Asprele condiţii ale contractului nu cred că nu aveau în vedere ţinuta estetică a spectacolului. Şi contractul sfîrşea odată cu epuizarea spectacolului. E un exemplu cît se poate de edificator.

Nu vreau să amintesc numele unui actor tînăr şi înzestrat, de la noi, care a fost nevoit să regrete respingerea sa într-un rol de film datorită faptului că pretimpuria rotunjire a pîntecului său, – rezultat al unui apetit satisfăcut fără rezerve – îl făcea să jeneze prezenţa clară, în cadru, a partenerilor.

O problemă cum este aceea a continuei perfecţionări, a pregătirii de specialitate şi intelectuale a actorilor nu va putea fi, în condiţiile expuse pînă acum, decît foarte greu stimulată prin conştiinţa, încetăţenită din nefericire, că: ori studiez, ori nu, ori mă preocupă problema ţinutei fizice, ori nu, ori mă zbat să înţeleg că actorului modern i se cere nu numai instinct ci şi cultură, ori nu mă zbat, situaţia prezenţei mele în teatru sau a pensionării mele nu va primi un răspuns ca acela dat de Caragiale lui Mihăileanu.

Socotesc, aşadar, aceste cîteva observaţii la început de stagiune drept argumente, şi ele pot fi considerabil înmulţite, pentru o discuţie privind, cum se spunea şi în Scînteia, *„necesitatea imperioasă a elaborării unei noi legi a teatrelor şi a celorlalte instituţii artistice, corespunzătoare cerinţelor actuale"* şi actului artistic de covîrşitoare importanţă pentru cultura unei ţări care este TEATRUL.

COMITETUL DE REDACŢIE

GHEORGHE ACHIŢEI (redactor-şef adjunct), **I. D. BALAN** (redactor-sef adjunct), **MIHAI NEGULESCU**, **DINU SARARU** (secretar general de redactie) **VIOLETA ZAMFIRESCU**

Prezentare grafică **D. MOLDOVEANU**

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15 telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.
Abonamente : 13 lei — 3 luni, 26 lei — 6 luni, 52 lei — un an.
Tiparul : Combinatul Poligrafic Casa Scînteii

40.220